תלמוד בבלי · ראשונים · ריי״ף · מפרשים · שלטי הגיבורים

שלטי הגיבורים על כתובות

רבי יהושע בועז

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שלטי הגיבורים על כתובות

רבי יהושע בועז

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שלטי-הגיבורים-על-כתובות/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה 202611200317-v39 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף א. 5
דף א: 6
דף ב. 8
דף ב: 10
דף ג. 12
דף ג: 12
דף ד. 13
דף ד: 14
דף ה: 16
דף ו. 17
דף ו: 18
דף ז. 19
דף ז: 20
דף ח. 21
דף ח: 22
דף ט. 23
דף ט: 24
דף י. 25
דף י: 25
דף יא. 26
דף יא: 27
דף יב. 27
דף יב: 28
דף יד. 30
דף יד: 31
דף טו. 32
דף טו: 32
דף טז. 34
דף טז: 34
דף יז. 35
דף יז: 35
דף יח. 36
דף יט. 36
דף יט: 38
דף כ. 39
דף כ: 40
דף כא. 42
דף כא: 42
דף כב: 43
דף כג. 45
דף כג: 45
דף כד. 46
דף כד: 47
דף כה. 48
דף כה: 50
דף כו. 51
דף כו: 52
דף כז. 52
דף כז: 54
דף כח. 55
דף כח: 56
דף כט. 57
דף כט: 58
דף ל. 59
דף ל: 60
דף לא. 62
דף לא: 64
דף לב. 65
דף לב: 65
דף לג. 66
דף לד. 67
דף לה. 68

דף לה: 70
דף לו. 70
דף לו: 72
דף לז. 73
דף לז: 73
דף לח. 74
דף לח: 75
דף לט. 76
דף מ. 78
דף מ: 79
דף מא. 79
דף מא: 80
דף מב. 80
דף מב: 81
דף מג: 81
דף מד. 83
דף מד: 85
דף מה. 85
דף מה: 87
דף מו. 88
דף מו: 90
דף מז. 90
דף מז: 92
דף מח. 93
דף מח: 93
דף מט. 96
דף מט: 97
דף נ. 98
דף נ: 99
דף נא. 99
דף נא: 100
דף נב. 101
דף נב: 102
דף נג. 103
דף נג: 104
דף נד. 106
דף נד: 106
דף נה. 108
דף נה: 109
דף נו. 110
דף נו: 113
דף נז. 113
דף נז: 113
דף נח. 115
דף נח: 117
דף נט. 118
דף נט: 120
דף ס. 120
דף ס: 120
דף סא. 121
דף סא: 123
דף סב. 124
דף סב: 124
דף סג. 125
דף סג: 126
דף סד. 128
דף סד: 129
דף סה. 130
דף סה: 131

דף א.

אבל אין כונסין את הבתולה ביום השבת לפי שע"י החופה זוכה במציאתה ובמעשה ידיה והוה ליה כקונה קנין בשבת ואלמנה אין חופה קונה בה אלא ע"י יחוד של ביאה זוכה במציאתה לפיכך צריך להתייחד עמה בע"ש כדי שלא יהא כקונה קנין בשבת וכן אין לכנוס הבתולה ביום הששי לבעול ביום השבת לפי שאין בתי דינין קבועין בשבת וכתב הרא"ש ומה שנהגו האידנא לכנוס ביום ו' משום דאף בכל ימי השבוע אין לנו בתי דינין קבועין ומי שיש לו עסק מקבץ ג' ומסדר טענותו לפניהם וזה יכול לעשות אפי' בשבת כתב הרמב"ם אין משיאין נשים בע"ש ולא בא' בשבת גזרה שמא יבא לידי חלול שבת בתקון הסעודה שהחתן טורח בסעודה ואין צ"ל שאסור לישא בשבת והרא"ש כתב מותר לבעול בתחלה בשבת ולא חיישינן שמא ישחוט בן עוף ואהא סמכינן למעבד סעודתא בין במוצ"ש בין בשבת:

לשון ריא"ז

הכונס את הבתולה כונסה ברביעי לפי שעזרא תיקן לישראל שיהא בתי דינין יושבים בשני ובחמישי וראוי לכל אדם להיות זהיר באשתו בבעילת מצוה שאם לא תמצא בתולה ישכים ויודיע לב"ד שמא יתברר שזינתה תחתיו ברצון והיא אסורה לו אפי' כשארעו אונס לא יכנוס בע"ש מן המנחה ולמעלה שצריך ליכל סעודת הנשואין בלילי שבת וכן לא יכנוס במוצ"ש שמא יראה שום חסרון בסעודתו וישחוט עופות וכיוצא בהן בשבת וכ"ש שלא יכנוס בשבת עצמו וכב"ה אבל אם רוצה לכנוס בע"ש בתחלת היום על דעת ליכל סעודת נשואין בו מותר וכן אם רוצה לכנוס בא' בשבת הרשות בידו:

כ' [1]רבינו אפרים אי אמר חתנא לא טרחנא אלא אכניסנה בלא סעודתא וקרובי הכלה בעו דלעביד סעודתא כייפינן ליה דלעביד סעודתא כפום מנהג דחזי לדידיה ולדידה דקי"ל עולה עמו ואינה יורדת וכתב דמעשים באו לפני רב אלפס רבו והיה דן כן:

בגמ' איכא דאמרי אמר רבא וכן לענין גיטין דיש אונס בגיטין כתב הרא"ש ונראה דג' עניני אונס הם ההוא דמי שאחזו דאמר ה"ז גיטך מהיום אם מתי מחולי זה ונפל עליו בית או שנשכו נחש ה"ז אינו גט לא שכיח כל עיקר ואפי' ללישנא קמא לא שייך למימר משום צנועות ומשום פרוצות דלא סברי צנועות דנפל עליה בית ונשכו נחש ופרוצות נמי לא יאמרו כך לפיכך ללישנא קמא יש טענת אונס כי האי בגיטין ואונסא דשכיחא כי האי דפסקיה מברא אפי' לאיכא דאמר אינו מבטל הגט דאיבעי ליה לאתנויי באונסא דשכיח ולא שכיח כמו חלה בהא פליגי הני תרי לישני והלכתא כלישנא קמא:

[1]הר"ן הביא זאת בשם ה"ר יוסף הלוי ז"ל

דף א:

ובזמן הזה שאין זמן קבוע לישיבת ב"ד יכול לישא בכל יום שירצה מימות החול ובלבד שיהיה לו צרכי סעודה מוכן ואם אין לו מוכן לא ישא עד יום ד':

וכתב הרא"ש האי בכל יום לאו דוקא דביום שבת אינה נישאת דאמרי' בירושלמי אמר רב מתנה הדא אמרה אילין דכנסין ארמלין בע"ש צריכין למכנס מבעוד יום שלא יהא נראה כקונה קנין בשבת לפי שאלמנה אין לה חופה ובשעת יחודה של ביאה הוא זוכה במציאתה ובמעשה ידיה הלכך צריך להתייחד עמה בע"ש מבעוד יום הלכך אין להכניס בתולה לחופה בשבת ועיין לעיל בהג"ה בריש פירקין:

לשון ריא"ז

מקום שבתי דינין יושבין בכל יום אשה נישאת בכל יום והוא שהכין כבר צרכי הסעודה וכן ראוי לומר במקום שאין בתי דינין מצוין לישב בו וכן אם נתייחד עמה קודם לכן אינו יכול לטעון טענת בתולים כמו שיתבאר הרי היא נישאת בכל יום:

עיין פ' אלו מגלחין:

מכאן קשה למה שכתב בעל ה"ג ז"ל מי שמת לו מת ביו"ט האחרון שנוהג בו אבילות משום דאבילות יום ראשון דאורייתא ויו"ט שני דרבנן ואתי עשה דאורייתא ודחי עשה דרבנן דלדבריהם הכא נמי ינהוג אבילות ביום ראשון דז' ימי המשתה דרבנן הם והארכתי בדבר בברכות בפ' היה קורא והר' מאיר הלוי ז"ל כתב דיום א' של שמחת חתן הוי דאורייתא דכתיב ביום חתונתו וביום שמחת לבו אלמא דשמחה יום ראשון יש לו סמך מן התורה וי"א דלא עלה על דעת הגאון לומר דאבילות יום ראשון הוי דאורייתא דלא אשכחן שום אבילות מן התורה אלא אנינות ליאסר בקדשי' ובמעשר שני אלא דעת הגאון לפי שאבילות יש לו רמז דכתיב ואחריתה כיום מר ויו"ט האחרון אינו אלא מנהג כדאיתא במס' יו"ט הלכך דחינן יו"ט אחרון מן קדם אבילות והכא נמי הוה עבדינן כן אלא שהיה צריך להפסיק באבלותו שאחר יום ראשון היה נוהג ז' ימי המשתה ואח"כ ישלים אבלותו לפיכך צריך שינהוג ז' ימי המשתה תחלה ואח"כ שבעת ימי אבילות עכ"ל הרא"ש:

כתב הראב"ד ז"ל דתרוייהו דוקא שיהיו אנשים ישנים עם החתן ונשים עם הכלה:

כתב הרא"ש ואחר שנהג ז' ימי אבילות משלים עליהם עד ל' יום ולא דמי לקובר מתו ברגל דמונה ל' יום מיום קבורה אע"פ שלא נהג אבילות אלא עד לאחר הרגל דהתם נהג דין ל' שהוא גיהוץ ותספורת תוך הרגל אבל הכא תוך ימי החופה מותר בגיהוץ ותספורת דמלך ביפיו תחזינה עיניך הלכך לא סלקי לתורת ל':

מתוך לשון רב אלפס משמע דמכניסין את המת לחדר ואת החתן והכלה לחופה ובועל בעילת מצוה ופורש וקובר את מתו ונוהג ז' ימי אבילות תחלה ואח"כ שבעת ימי המשתה מדקאמר דאינו נוהג ימי המשתה תחלה משמע דאין חילוק בין היכא דאיכא פסידא בין היכא דליכא פסידא אלא בדאיכא פסידא נוהג ז' ימי המשתה ברישא והיכא דליכא פסידא נוהג ז' ימי אבילות ברישא אבל בשניהם בועל בעילת מצוה קודם שיקבר המת דאל"כ ה"ל למימר היכי דליכא פסידא קובר את מתו ונוהג אבלותו ואח"כ מכניס את הכלה לחופה וכן מצאתי בשם בעל הלכות ובשם הרי"ץ גיאות ולא מסתבר כלל דמה תועלת יש במהירות החופה ויבזו המת ויפסיקו באבילות בין חופה לז' ימי המשתה ולא התירו תופה וביאה לאונן אלא באביו של חתן ואמה של כלה וגם איכא פסידא אז התירו חופה וביאה לאונן ולהקדים ימי המשתה לאבילות אבל כשמקדים האבילות לשמחה גם אחר החופה עד שיכלו כל ל' יום ותו לא מידי כך כתב הרא"ש ז"ל:

יש שרוצים ללמוד מכאן דמי שמת לו מת ברגל כיון שנוהג ימי הרגל תחלה דמי להכא וקילא ליה להיפך הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים ולא נהירא לי דלא דמי לקילותא דהכא דאקילו בה טפי שהרי מת לו מת קודם שחלו ז' ימי המשתה והתירו לו חכמים להכניס את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה כדי לדחות אבלות מעליו אבל מת לו מת ברגל שכבר חל עליו הרגל ישנה עמו בבית עכ"ל הרא"ש:

עוד כתב הרא"ש הא דאמרי' נדה מצעת לו המטה תרי גווני הצעות יש דלקמן פ' אע"פ תנן הכניסה לו ג' אינה מצעת לו המטה ארבע יושבת בקתדרא ואמרי' עלה בגמ' אע"פ שיושבת בקתדרא חבל מצעת לו המטה ומרחצת פניו וכו' ופרש"י דהיינו הצעת סדין והמכסה שהוא של חיבה. וא"כ שמעינן מהכא שהצעת כרים וכסתות אינו דבר של חיבה והנדה מותרת בהם והרחצת פניו ידיו ורגליו היינו לשפוך מים אבל לא תגע בו:

וכתב בספר התרומה דאם נתיחד עמה במטה והיה לו פנאי לבעול ולא בעל ואח"כ פירסה נדה דמותר אח"כ להתייחד עמה עיין בתשובותיו:

לשון ריא"ז

פירסה כלה נדה אם עד שלא בעל פירסה נדה אסור להתייחד עמה בבית בלא שימור ואם לאחר שבעל פירסה נדה מותר להתייחד עמה בבית אחד כשאר כל הנדות המתייחדות עם בעליהן ובמטה אחת אסורין אפי' הוא בבגדו והיא בבגדה כמו שמבואר בפ' יציאות השבת בהלכות לא יאכל הזב עם הזבה:

דף ב.

וכתב מיי' וכן אם העיד עליו עדים וקנו ממנו שהוא חייב לה מאתים או ק' ה"ז מותר עד שיהיה לו פנאי לכתוב לה:

לשון ריא"ז

אבל הכונס את הבתולה חייב לשמוח עמה ז' ימים ומשה תיקן להם לישראל לעשות כל אדם לאשתו ז' ימי משתה בין שהיה בחור בין שהיה אלמן כמו שמבואר בתלמוד א"י: כתב רב אחאי דברכת אירוסין בי' והר' שמואל הנגיד נחלק עליו ואמר שא"צ י' אלא לברכת חתנים בלבד שלא הוזכרו י' אלא בה ועוד הרי קדושין בפני ב' ואתה מצריך י' וכתב הרא"ש ול"נ דברי רב אחאי דלמאי דילפי' מבועז הרי בועז עשה גם ברכת אירוסין בעשרה ולמאי דילפינן ממקהלות גם ברכת אירוסין על עסקי [מקור בא] דא"א לישא בלא ברכת אירוסין ודי בשנים לקדושין ובברכות צריך י' ויש שכתבו שצריך לברך ברכת אירוסין קודם קדושין דכל הברכות כולן מברכין עובר לעשייתן ויש שכתבו שצריך לעשות אחר האירוסין דלמא הדרה בה האשה והויא לה ברכה לבטלה ועוד שבכל המצות לפי שמזכירין עשיית המצוה מברכין עליהן קודם לעשייתן אבל כאן אין מברכין אשר קדשנו לקדש אשה וכיון שאין מזכירין עשיית המצות א"צ לברך עובר לעשייתן: ואין מברכין אותה אלא במקום חופה וכתב הרא"ש [בפ"ב דסוכה] וז"ל וצריך לדקדק מה נקרא חופה אם במקום שמברכין ברכת נשואין דהיינו תחלת הנשואין ולהכי קרי ליה חופה א"א לומר כך שלפעמים מברכין אותו ברחוב העיר כשהעם מרובין אלא מקום עיקר ישיבת החתן והכלה קרי חופה ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא ושם מברכין ברכת חתנים כל ז' ונוהגין באשכנז שעושין אפריון למושב החתן והכלה והוא נקרא חופה ושם מברכין ואם יצא משם לאכול בבית אחר ודעתו לחזור אח"כ לחופתו אין לברך שם ז' ברכות אבל הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו ונעשה אותו הבית עיקר גם שם נקרא חופה ומברכין שם ברכת חתנים וכן לפעמים שהולכים משם החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך שם ברכת חתנים וי"א שאם אוכלים בשנים או בג' בתים שאין מברכין ברכת חתנים ולא שהשמחה במעונו אלא בבית החופה שאין שמחה אלא בחופה ול"נ שאם יש שמש שמשמש בכל הבתים השמש מצרפן ומברכין בכולן ז' ברכות והר"ר יחיאל אומר בשם מהר"י שאפי' אין שמש כיון שהתחילו לאכול עם אותם של החופה כולם חשובים כאחד לשמחה ומברכין ברכת חתנים כיון שאוכלין מסעודה שתקנו בחופה וכן עמא דבר ע"כ:

והאידנא אין נוהגין לארס אלא בשעת חופה הלכך מברך ברכת אירוסין וברכת נשואין יחד זה אחר זה וצריך כוס לכל א' וא' וכתבו התוס' לפי שאין עושין מצות חבילות אין מברכין בהמ"ז וברכת חתנים על כוס א':

כתב מיי' המארס ובירך ברכת חתנים ולא נתייחד עמה בביתו עדיין ארוסה היא שאין ברכת חתנים עושה נשואין אלא כניסה לחופה אירס ונכנסה לחופה ולא בירך ברכת חתנים הרי היא כנשואה גמורה וחוזר ומברך אחר כמה ימים ע"כ:

מיי' כתב דכל המקדש אשה בין ע"י עצמו בין ע"י שליח צריך לברך קודם הקדושין או הוא או שלוחו כדרך שמברכין על כל המצות ואם קידש ולא בירך לא יברך אחר קדושין שזו היא ברכה לבטלה מה שנעשה כבר נעשה וסמ"ג כתב דדוקא בארץ המערב שרגילין שהמקדש אשה הוא המברך ברכת אירוסין קודם שיקדש אבל במלכיות אלו אין המקדש עצמו מברך אלא אחר ולכך נהגו שאין מברכין עד אחר קדושין והרא"ש כתב יש שכתבו שצריך לברך ברכת אירוסין קודם הקדושין כדאמרי' כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן ויש שכתבו שצריך לברך אחר הקדושין דלמא הדרא בה האשה והוי ברכה לבטלה ועוד שכל המצות שמברכין עובר לעשייתן היינו לפי שמזכירין עשיית המצוה מברך עליהן עובר לעשייתן אבל כאן אין מברכין אקב"ו לקדש האשה וכיון שאין המברך מזכיר עשיות המצוה א"צ לברך עובר לעשייתן:

לשון ריא"ז

כשם שמברכין ברכת חתנים בשעת הנשואין כך מברכין ברכת אירוסין בשעת אירוסין ואין מברכין אלא אחר שקידשה שמא יחזרו בהם ותהא ברכה לבטלה כמבואר בקונטרס הראיות:

כתב הרא"ש ז"ל ונהגו האידנא לומר מקדש ישראל ע"י חופה וקדושין כתב מיי' נהגו העם להסדיר אותו על כוס של יין או של שכר ומברכין תחלה על הכוס ואח"כ מברכין אותה ואם אין שם יין או שכר מברך בפני עצמו כתב רב שרירא גאון המארס בלא ברכה חסר את ארוסיו ברכה שהיא מצוה והמברך ברכת אירוסין בבית חתנים ברכה שאינה צריכה היא ועובר משום לא תשא ור"ן הורה שאם לא בירך ברכת אירוסין בשעת אירוסין יברך אותה עם ברכות של נשואין וכ"כ הרא"ש כתב רב שמואל הנגיד שאין ברכת אירוסין צריכה י' ורבינו האי כתב שצריכה י' ולזה הסכים הרא"ש:

לשון ריא"ז

כיצד מברך אומר בא"י אקב"ו על העריות וכו' בא"י מקדש עמו ישראל ע"י חופה וקדושין ומברך ברכה זו על הכוס ואסרו חכמים להתייחד הארוס עם ארוסתו עד שברכו

עליהן הברכות הנזכרות בנשואין וכך אמרו כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ואפי' אם כנסה לחופה אסורה היא לו בלא ברכה בירך עליה הברכות הנזכרות הותר לו לבא עליה כנשואתו אבל דין ארוסה יש לה לכל דבר עד שיפרוש טלית עליה לשם חופה:

דף ב:

כתב סמ"ג י"מ כי ג' ברכות ראשונות מתחילות בברוך אע"פ שסמוכות לברכות שלהם מפני שהם קצרות ואם לא היו מתחילות בברוך היו נראות כאחת והקשה הוא על זה מן הירושלמי וכתב בשם רש"י כי אין סדר הזיווג מתחיל כי אם מאשר יצר את האדם ואילך אבל שהכל ברא לכבודו נתקנה לשבח לאדון הכל שיעשה שושבין לאדם הראשון והיה ראוי לברך משעת אסיפת העם אלא שמכנסן על הכוס ויוצר האדם מפני שנבראו אדם ואשתו בב' פעמים וברכת אשר ברא מפני שהיא יחידה לפעמים לכך פותחה בברוך שאינה נחשבת ברכה הסמוכה לחברתה וכתב מיי' אם היה שם יין מביאים כוס של יין ומברך על היין תחלה ומסדר כולן על הכום ונמצא מברך ז' ברכות ויש מקומות שנוהגים להביא הדס עם יין ומברך על ההדס אחר היין ואח"כ מברך הז' ברכות ור"ן כתב אם הוא במקום שאין יין שם מצוי יקח צמוקים וישרה אותן ויסחט אותן ויברך עליו ואם לא ימצא צמוקין יברך על השכר שהכל דלא סגי בלא כסא אבל ברכת אירוסין אם לא ימצא יין אפי' יש שם שכר מברך בלא כום אירוסין דלאו מצוה מן המובחר היא אבל ברכת חתנים שהיא ו' ברכות חייב לברך על הכום בפה"ג או שהכל אם לא ימצא יין כל עיקר ואם יש שני חתנים מתברכין כאחד וכן הורה הרא"ש הלכה למעשה לברך לשני חתנים כאחד וכ"כ מיי' יש לו לאדם לישא נשים רבות כאחד ביום אחד ומברך ברכת חתנים כאחד אבל לשמחה צריך לשמוח עם כל אחת ואחת שמחה הראויה לה עם בתולה ז' ועם בעולה ג' ולא מערבין שמחה בשמחה:

לשון ריא"ז

ומברך תחלה על היין ומסדר הברכות הללו על הכוס שהן כולן ז' ביום הא' מברך כל ז' ברכות הללו בין בשעת נשואין בין בשעת סעודה אחר בהמ"ז:

י"מ יומא קמא סעודה ראשונה כדאמר בפסחים יומא קמא לא תלושו לי בחלבא דהיינו סעודה ראשונה ומיהו אם לא אכלו עד הלילה מברכים דלא גרע מפנים חדשות כיון דאכתי לא אכלו בני חופה ובשבת דמברכי' אף בסעודת שחרית אע"פ שבירך בליל שבת משום דכבוד יום עדיף והוי כפנים אחרים חדשות ובהשמחה במעונו לא בעי י' ואשר ברא יש שכתבו דבעי עשרה ויש שכתבו דלא בעי עשרה והכי מסתבר. כ"כ הרא"ש ז"ל:

וכתב ר"י דוקא פנים חדשות שדרך להרבות בשבילם כגון אדם חשוב ואפי' בא קודם החופה הואיל ושהה שם לכבוד החופה מברך כולם ועוד אומר ר"י כי שבת נקרא פנים חדשות ויש מקומות שנוהגין שהקהל הולכים עם החתן מבהכ"נ לביתו ביום שבת שחרית אחר התפלה ומברכין שם ז' ברכות ויראה שאינו מנהג טוב שאפי' אם יש שם מי שלא היה בשעת הברכה לא מקרי פנים חדשות כיון שאין מרבים בשבילו וכ"כ רבינו האי שאינו מנהג יפה אלא שאין איסור בדבר ושבת ויו"ט ראשון וב' הוי כפנים חדשות בסעודת הלילה ושחרית אבל לא בסעודה שלישית:

לשון ריא"ז

הפנים חדשות הם בני אדם שלא שמעו עדיין לא בשעת נשואין ולא בשעת סעודה כמבואר בקונטרס הראיות:

לא היו שם פנים חדשות אין מברכין ז' ברכות אלא בסעודה הראשונה ל"ש אכלו בו ביום או בלילה שלאחריו אלא שהשמחה במעונו ואשר ברא מברכין כל שלשה ונראה בזמן שמחתם אומרים אותה אפי' אין שם עשרה וי"א שגם אשר ברא צריך עשרה ולא נהירא להרא"ש:

לשון ריא"ז

שש ברכות הללו שביארנו למעלה אין מברכין אותן אלא בעשרה וחתנים מן המנין ומז"ה אומר שמברכין ברכת אשר ברא בלבד שלא בעשרה ור"י הלוי אומר שאף ברכת אשר ברא צריכה עשרה וכן נראה בעיני כמבואר בקונטרס הראיות:

וכתב סמ"ג האידנא ערבה כל שמחה ואין לומר אותו כלל אחר שבעה ורבי שמואל בן חפני פסק דבסעודת אירוסין אפי' ברכו ברכת אירוסין אין מברכין שהשמחה במעונו וכן דעת רשב"ט ורבינו יב"ק משפיר"ה פליגי ואמרו דלא גרע משבוע הבן דאי לא משום צערא דינוקא הוה מברכינן שהשמחה במעונו ועובדא דרב פפא בשעת שדוכין הוה ולא אירוסין ויש לדחות דדוקא שבוע הבן דכתיב שש אנכי על אמרתך ולהכי אי לאו צערא דינוקא הוה מברכין:

לשון ריא"ז

ואין לברך אשר ברא אחר שבעה כלל ונראה בעיני שאם הוא אוכל עם בני ביתו כדרכו כל הימים אף שהשמחה במעונו אינו מברך אחר שבעה כמבואר בקונטרס הראיות:

בספר כל בו נותן טעם למה אין נוהגין עתה לומר שהשמחה במעונו קודם הנשואין ע"ש:

לשון ריא"ז

קודם הנשואין משעה שמטילין השעורים בגיגית לעשות השכר לצורך סעודת הנשואין

או משעה שמכינים שאר הסעודה שכבר כלו סעודיהן של שמחת הנשואין הן מברכין שהשמחה במעונו כמבואר בקונטרס הראיות:

דף ג.

כתב ה"ר יונה הא דנאמן לאוסרה עליו דוקא במכחישתו ואומרת שהיתה בתולה או שותקת אבל אם אומרת אמת הדבר שלא מצאתני בתולה אבל נאנסתי תחתיך אם ישראל הוא מותרת לי מפני שהיא טוענת טענת ברי והוא טוען טענת שמא שאינו יודע אם באונס אם ברצון וברי ושמא ברי עדיף:

וכתב הרא"ש וטעו תלמידיו לכתבה בשמו כי לא אמרו מעולם דכיון דליכא אלא חד ספיקא אזלינן לחומרא ובדבורה לא מהימנא דהא אמרי' לקמן דקי"ל כרב נחמן דלא אמרי' ברי ושמא ברי עדיף אפי' היכא דהברי הוא טוב והשמא היא גרוע כ"ש הכא דהברי גרוע' שיודעת שאינו יכול להכחישה והא דקי"ל כר"ג דאמר ברי ושמא ברי עדיף היינו דוקא היכא דאיכא מיגו כדמפרש לקמן וכו' ע"ש:

דף ג:

מדקאמר חכמים תקנו לבנות ישראל לבתולה מאתים משמע דכתובת בתולה דרבנן דקי"ל הלכתא כרב נחמן בדיני וכן משמע ביבמות פרק האשה רבה דקאמר התם טעמא מאי תקנו רבנן כתובה שלא תהא קלה בעיניו אלמא דסתמא דתלמודא קסבר דכתובה דרבנן. ותימה על מה שנהגו לכתוב בכתובות באשכנז ובצרפת כסף זוזי מאתן דחזו ליכי מדאורייתא. אומר ר"ת ז"ל דסמכינן ארשב"ג דאמר בפ' בתרא דמכילתין נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בא"י נותן להם ממעות קפוטקיא ומפרש בגמ' משום דקסבר כתובה דאורייתא היא וקי"ל כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו והאריך הרא"ש שם ובמסקנא כתב והכותב כסף זוזי מאתן דחזו ליכי לא הפסיד:

כתב הטור ודוקא שהיא מכחישתו ואומרת שמצאה בתולה או שותקת אבל אם אומרת תחתיו נאנסתי והוא אומר קודם לכן נאנסה או אחר כן נבעלה במזיד נאמנת ולא הפסידה כתובתה וכן אם היא אומרת מוכת עץ אני ויש לי מנה והוא אומר בעולת איש את ואין לך כלום נאמנת וכתב מיי' והוא מחרים סתם על מי שטוען שקר לחייבו ממון:

כתב הרא"ש איני כחולק על דברי גאון אבל מתוך הסברא נראה דמהימן גם לענין תוספת דדבר ידוע דלשם חבת חופה וביאה הוסיף לה וכי היכי דאמרי' לענין מנה ומאתים חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה. גם לענין תוספת שאינו מוסיף לה אלא בשעת חופה

היאך נימא שבשעת חופה כתב לה ולמחר בבקר נתחרט ומגרשה אלא ודאי טענתו אמת ולהכי מגרשה דאדעתא דהכי לא הוסיף לה והאי דנאמן להפסידה היינו כשערער מיד אחר בעילה ראשונה אבל אם שתק ואח"כ ערער לא מהימן כדאיתא בירושלמי טענת בחולין עד ל' יום אמר ר' יוסי נסתרה מיד לא נסתרה אפי' אחר ל' יום וכו' ע"ש באורך וכן כתבו הגאונים וכ"כ מיי' שאינו נאמן להפסידה התוספת אא"כ נודע לו בראיה ברורה שהיתה בעולה קודם שנתארס' והטעתו לפיכך יש להשביע' בנקיטת חפץ כדרך כל הנשבעין ונוטלין ואח"כ תגבה התוספת אבל היא אין לה להשביעו שלא מצאה בתולה ואח"כ תפסיד העיקר שחזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה אלא היא תחרים סתם על מי שטוען עליה שקר ואם רוצה לקיימה אחר שהפסידה כתובתה חוזר וכותב לה מנה לפי שאסור לשהות עם אשתו שעה אחת בלא כתוב' ע"כ:

לשון ריא"ז

ולמה הוא נאמן בטענה זו חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה שאילו היה שונא אותה מתחלה היה מגרשה ולא היה נזקק לזה הטורח ולזו ההוצאה בחנם ולא האמינוהו חכמים בטענה זו אלא להפסידה כתובתה בלבד אבל לא את התוספת כדברי הגאונים ול"נ שאף על התוספת נאמן ומשביעין אותו שבועת היסת כדין כל הכופר ממון לחבירו רצה לקיימה בחזקת בתולה ולכתוב לה כתובת מנה אין שומעין לו שכל עיקרו לא האמינוהו אלא מפני שמפסיד טורח סעודתו וזה אינו מפסיד כלום אבל אם גרשה בגט ואח"כ נתרצו מדעת שניהם להחזירה לו מחזירה וכותב לה כתובת בעולה כמבואר בקונטרס הראיות:

לשון ריא"ז

הכונס את הבתולה ובעל ואמר פתח פתוח מצאתי ולא היתה בתולה אם היה בחור שאינו מורגל בכך אינו נאמן והיו מכין אותו מכת מרדות על שהעיז פניו בכך כמבואר בקונטרס הראיות:

והרמ"ה כתב שאין לבדוק בבנות ישראל תחלה אלא בתחלה בודקין שפחה בתולה ובעולה ואי סלקא מלתא על בוריה עבדינן מעשה בבנות ישראל:

דף ד.

אין טענת בתולים אלא כשטוען מיד אחר שנסתרה עמו אבל אם אינו מערער מיד כי אם טוען בעלתי מיד ולא מצאתי בתולים או אם טוען לא בעלתי עד עתה ולא מצאתי בתולים אינו נאמן:

לשון ריא"ז

נתיחד בעל עם אשתו ולא טען טענת בתולים שוב אינו יכול לטעון ואם לא נתייחד עמה יכול לטעון אפי' אחר זמן הרבה ביחוד הראשון שנתייחד עמה כמו שמבואר ביבמות פ' בית שמאי:

לשון ריא"ז

דבר זה תלוי בגירסאות ועיין בדברי מיי' פי"א מהל' אישות שם תמצא חילוק הגירסאות:

לשון ריא"ז

הבוגרת יש עליה טענת דמים אע"פ שכלו בתוליה יש בה מקצת דמים ואין לה טענת פתח פתוח שכבר נגדלו איבריה ואין פתחה דחוק כל כך כמבואר בקונט' הראיות:

יש להוכיח דבין בוגרת ובין נערה שכנסה בחזקת שלא נבעלה וראתה דם בפעם ראשונה ופירש וחזרה וטבלה ובעל וחזרה וראתה דם בבעילה זו ופירש וכן הרבה פעמים זה אחר זה אין תולין לומר שראתה דם מחמת תשמיש לאוסרה על בעלה בג' ביאות אלא תולין כל דם שראתה בסבת בתוליה עד שתחיה המכה ויבעול פעם אחר בלי דם כי כן דרך כל הבתולות לראות דם כמה פעמים זו אחר זו מחמת מכת הבתולים ואפי' היא בוגרת ויש ראיה לזה מפ"ק דנדה ופ' בתרא ושערי מדור' וכן הורה הר"ר נתן איש איגרא ז"ל:

לשון ריא"ז

כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כתובה כלום לפי שמקחו מקח טעות ואין לה תוספת כמבואר בקונטרס הראיות:

דף ד:

ואוקימנא בגמ' וה"ה משפחות מיוחסות שתקנו ונהגו ביניהם מנהג זה ואשה שאבדה כתובתה יש להם לבדוק בקרובותיה כמו שנהגו כל אותה משפחה לכתוב בכתובה לנשותיהם כך מגבין לה ב"ד עכ"ל הרא"ש:

לשון ריא"ז

ובמקום שנהגו ליחד אינו יכול לטעון טענת בתולים להפסידה כתובתה בטענתו בשום ענין דחוששין שמא נתייחד עמה ובא עליה קודם לכן ולא הרגישה בביאתו ולפיכך אינה יודעת לטעון כן כמבואר בקונטרס הראיות אבל נאמן לאוסרה עליו אם היה כהן הואיל והוא טוען טענה ברורה שלא בא עליה עד עכשיו והרי נמצאת בעולה חוששין שמא תחתיו זינתה אפי' במקום שלא נהגו לייחד אם יש עדים שנתייחד עמה קודם נשואין שוב אינו יכול לטעון טענת בתולים כמבואר בקונטרס הראיות וכן מקומות שהיו נוהגין

להעמיד שושבינין לבדוק אחר בעילה אם נמצאו לה דמי בתולים ואם שינה זה מנהג מקומו ולא עשה כן אינו יכול לטעון טענת בתולים כי נראין הדברים להעליל עלילות שקר שינה המנהג:

לשון ריא"ז

אימתי נאמן הבעל בטענתו כמו שביאר כשהוא טוען טענת ברי ואומר בעולה מצאתיה והיא אומרת בתולה מצאתני אבל כשהיא טוענת טענת ברי והוא טוען שמא כגון שהיא אומרת תחתיך נאנסתי ונסתחפה שדך והוא אומר לא כי עד שלא ארסתיך והיה מקחי מקח טעות הואיל ואינו יודע להכחישה בטענה ברורה וגם היא בחזקת בתולה כשארסה מעמידין אותה על חזקתה וכתובתה מאתים ואין משביעין אותה על טענת ספק אבל יש לו להחרים סתם על מי שטוען עליו שקר להוציא ממנו ממון שלא כדין כמו שביאר ר"מ וכן כשהיא טוענת שנעשית מוכת עץ עד שלא נתארסה ויש לה כתובה מנה והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את ואין לך כלום היא נאמנת לפי שהיא טוענת טענת ברי והוא טוען טענת שמא ומותרת לבעלה ואפי' היה כהן:

כתוב בה"ג מאי מדברת נסתרה ודוקא שנסתרה עם ישראל אבל נסתרה עם העובד כוכבים הרי היא כשבויה ופסולה לכהונה:

לשון ריא"ז

פנויה שנתייחדה עם אחד מן הפסולין נאמנת לומר שלא נבעלתי לו ומותרת לכהונה ואפי' אם נתייחדה עם העובד כוכבי' כמבואר בקונטרס הראיות והיו מכין אותה מכת מרדות על שנתייחדה:

בד"א כשאומרת לכשר נבעלתי אבל אם אינה יודעת מי הוא הבועל או שהיא שוטה שאין בה דעת או אלמת אפי' בדיעבד תצא עד שיהיו תרי רובי רוב העיר כשרים ורוב שיירא של כשרים הבאה ממקום אחר עוברים שם כתב מיי' דוקא שנבעלה בפרשת דרכים שאין שם דבר קבוע אבל ראוה שנבעלה בעיר או נתעברה בעיר אפי' לא היה שוכן בה אלא עובד כוכבים או עבד אחד לא תנשא לכתחלה שכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ואם ניסת לא תצא הואיל ואומרת לכשר נבעלתי ע"כ ונראה דאפי' נתעברה אם הלך הבועל אליה תנשא כיון דאיכא רוב העיר ורוב סיעות כשרים אא"כ הלכה היא אליו ומסתמא שאין ידוע מי הלך למי נראה דתנשא לכתחלה:

לשון ריא"ז

וכן ארוסה שנתעברה והיא אומרת שמן הארוס היא מעוברת נאמנת על עצמה ועל הזרע והן כשרין ומז"ה אומר שאע"פ שהארוס עומד ואומר שלא בא עליה מעולם נאמן

לאוסרה על עצמו אבל לא לפוסלה לכהונה ולא לפסול הזרע ולא האמינוה חכמים אלא כשהיא טוענת טענת ברי ואין מי שיכחיש אותה בטענה ברורה כגון שמת הארוס או שאינו כאן אבל אם הארוס טוען כנגדה טענת ברי אינה כשרה להאמינה יותר מן הארוס והרי היא והזרע פסולין מספק:

פנויה שנתעברה בזנות והיא אומרת שהיא מעוברת מפלוני שהוא ממזר אפי' אותו פלוני מודה שהוא ממנו הרי הולד ספק ממזר הוא כשם שזינתה עם זה שהודה לה כך זינתה עם אחר כדברי ר"מ ואיני רואה שיטת התלמוד כדבריו אלא כשם שהיא נאמנת לומר לכשר נבעלתי להחזיקו כשר בודאי כך היא נאמנת לומר לממזר נבעלתי ולהחזיקו ממזר ולהתירו בממזרת הואיל והדבר ידוע שבזנות נתעברה נאמנת לומר שזינתה עם הפסולין אם לא נבדקה אמו ויצא עליה לעז משאר בני אדם ה"ז ספק ממזר כמו שמבואר בפ' עשרה יוחסין ובפ' אלמנה לכהן גדול:

דף ה:

וכתב מיי' שהבעל צריך שישבע שבועה דאוריית' והרא"ש כתב שאינו נשבע אלא היסת:

לשון ריא"ז

היא אומרת בתולה נשאתני וכתובתי מאתים והוא אומר אלמנה נשאתיך וכתובתך מנה או שטוענים לה היורשים שמא אלמנה נשאך אבינו הואיל ואין ראיה בידה אינה גובה אלא מנה ונשבע הבעל שבועת היסת על השאר:

וכתב הרא"ש י"א שביום ראשון מותר להסתכל בה שהוא עיקר החיבוב כדי לחבבה על בעלה וליתא אפי' שעה אחת אסור להסתכל בה אבל מותר להסתכל בתכשיטים שעליה או בפריעת שערה:

כתב הרא"ש י"מ דהאי דקאמר מבטלין ת"ת ר"ל רשאין לבטל ומביאין ראיה מההיא דמגילה דאמר מת מצוה עדיף מת"ת אבל מת אחר לא ומההיא דר' יהודה בן אילעאי שהיה מבטל ת"ת להוצאת המת ואי כל אדם חייב בכך מאי רבותיה ומההיא דירושלמי פרק בתרא דכלאים אין מדקדקין לא במת ולא בכלאים בבית המדרש ומיהו לישנא דתלמודא דאמר דנטילתה כנתינתה מורה על דרך חובה וכו' ע"ש ומייתי ירושלמי דפ' אלו עוברין דנמנו בעליית בית חורון התלמוד קודם למעשה הדא דתימא בשיש שם מי שיעשה מעשה אבל אין שם מי שיעשה מעשה המעשה קודם התלמוד:

כתב רב אחאי ממילא שמעינן דלמאן דלא קרי ולא תני אין מבטלין עליו אם יש מתעסקין בקבורתו:

ובאשה יש מפרשין דדינה כמאן דלא קרי ותני:
וי"מ כיון שאינה מצווה לקרות אין לזלזולי בה מפני חסרון קריאה כיון שלא מצווה ומשגחת על לימוד בעלה ובניה ראויה לכבדה כמאן דקרי ותני:
עיין פ' אלו מגלחין ועי' בפ' בני העיר:

דף ו.

כ' מיי' עדים שאומרים כתב ידינו זה אבל מעולם לא ידענו עדות זו ואין אנו זוכרים שזה לוה מזה לא נתקיים השטר עד שיזכרו עדותן אבל אם כתב ידם יוצא ממקום אחר מקיימין השטר ואין משגיחין לדבריהם שאומרי' אין אנו זוכרים העדות שמא חזרו בהן ומה שאומרים אין אנו זוכרים העדות כדי לבטל השטר וכאילו אמרו קטנים היינו שאינם נאמנים הואיל ומתקיים שלא על פיהם ע"כ ונראה שאפי' אם אין זוכרים שלוה או שחתמו מעולם כיון שמעידים שזהו כתב ידם מקיימין אותו על פיהם:
אפי' אם אומרים שעשו תשובה והם עכשיו כשרים דכיון שהעדות מתבטל ע"י שעושין עצמן רשעים אין להאמינם וכן כתב הרא"ש בתשובה נהי דאינם נאמנים לבטל השטר מ"מ לגבי דידהו נאמנים דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי וחייבים לשלם ללוה הפסד שבא לו מכח חתימתם שחתמו שקר מדינא דגרמי:
בגמ' יהיב טעם נהי משום דמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו לפי שאם היה אומר אמנה או פרוע נאמן במגו שהיה יכול לומר מזוייף הוא וכתב בעל העיטור דוקא כשאין בו נאמנות אבל אם יש בו נאמנות לאו כל כמיניה ובעל התרומות כתב דאפי' אם יש בו נאמנות נאמן משום מגו וה"נ מסתברא לכן תיקנו חכמים לקיימו ושוב אין הלוה יכול לומר שום דבר וכיצד הוא הקיום באים העדים של שטר ומעידין בפני ג' ואפי' הן הדיוטות זאת חתימתנו וכותבין למטה:
לשון ריא"ז
ועד שלא יקיימנו הרי הוא כנייר חלק שאינו מועיל לו כלום ואם נתקיימה חתימת א' מן העדים בלבד הרי כאן עד אחד ומחייבו שבועה כמבואר בקונטרס הראיות:
הרוצה לעשות קיום לשטרו שמא לא ימצא עדים לקיימו בשעת הצורך מוליך שטרו לב"ד ומקיים חתימתו בא' מג' דרכים שביארנו וב"ד כותבין לו קיום בסוף השטר וחותמין בו הדייני' שחתימתן ידועה וניכרת לכל והיא הנקראת אשרתא דדייני וזהו לשון הקיום אנחנו בי דינא דחתימי לתתא במותב תלתא כחדא הוינא ונפק שטרא הדין קדמנא ומדאתא פלוני ופלוני ואסהידו על חתימת ידייהו אשרנוהי וקיימנוהי כדחזי ואם היה

השטר מתקיים ע"י עדים אחרים או ע"י כתב ידם היוצא ממקום אחר כותבין הדיינים לפי הענין:

לשון ריא"ז

וכן המלוה עצמו אם היה הוא חייב לאחר ובא בעל חוב לגבות חובו מן השטר הזה אין המלוה נאמן לומר שטר אמנה הוא שמא להפסיד בע"ח מתכוין ומז"ה אומר שהמוכר שטר חובו לאחרים נאמן לומר שהוא שטר אמנה ולהפסיד הלוקח מתוך שיכול למוחלו שהמוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול אבל כשחב לאחרים אינו יכול למוחלו ואני אומר שבין זה ובין זה יכול למוחלו ואעפ"כ אינו נאמן לומר שטר אמנה היא שאין מאמינים אותו לבטל עדות השטר ואפי' על ידי מתוך ועוד שמשים עצמו רשע:

דף ו:

כתב סמ"ג ופסקו ר"ת ור"י כר' נתן לפיכך אם אין לראובן נכסים והיו לו שטרי חוב על לוי ואמר לו שטר אמנה או פרוע הוא והודה לו ראובן אין משגיחין על הודאתו שמא קנוניא הם עושים לאבד זכותו של שמעון אלא ישבע שמעון ויטול מלוי כדין כל טורף שאינו נפרע אלא בשבועה ומיי' נמי פסק כר' נתן אכן רבינו יהונתן פסק דלית הלכתא כוותיה וכן פסק ר"ת תחלה אך שוב חזר בו וכ"כ הטור סי' פ"ו ואם אחר שנתחייב לוי לראובן בב"ד הלך ופרע לשמעון חייב לפרוע לראובן פעם אחר שכבר נתחייב לראובן בב"ד מת שמעון ונשארו יורשיו וטוען לוי פרוע הוא נשבעין היורשין שלא פקדנו אבא וגובין מלוי וחוזר ראובן וגובה מהם בשבועה אם היה חוב בשטר ואם לא רצו לישבע ואומרים יודעים אנו שפרוע הוא ה"ז משביעים היסת שהרי הוא טוען טענת ברי שירשו זה השטר מאביהם ויש לו זכות בו וי"א שנשבע ראובן שלא פקדנו שמעון המלוה השני וגובה מלוי ובעל העיטור לא כתב כן ונשאל להרא"ש מי אמרי' כל זמן ששמעון חייב לראובן כלום עבדו הוא ולאו כל כמיניה לגמול חסד בממון רבו והשיב הא לאו מלתא היא כי היה יכול ליתן מטלטלים לכל מי שירצה ולא נשתעבד לוי לראובן אלא אחר ההלואה אבל לאחר ההלואה שנשתעבד לוי לראובן בכל השעבוד שהיה לו לשמעון עליו לאו כל כמיניה דשמעון למחול לו ולהרויח לו הזמן:

כתב הטור ואם אומרים שבשעה שחתמו לא ידעו שהיה אמנה ואח"כ נתברר להם שהוא אמנה נאמנים ואם כתב ידם יוצא ממקום אחר בכל דבר אינן נאמנים ור"ן כתב דבמודעא נאמנים אפי' בכתב ידם יוצא ממקום אחר ומיי' והרא"ש כתבו כסברא ראשונה:

לשון ריא"ז

עדי שטר מכר שאמרו מודעא מסר לנו המוכר על המכר הזה לפי שאנוס היה במכירתו אינן נאמנים כדברי מז"ה לפי שלא היו רשאין לכתוב שטר המכר עד שלא יכתבו שטר המודעא תחלה ואינן נאמנין לומר שחתמו שלא כדין אע"פ שהשטר מתקיים על פיהם ול"נ שהרשות בידם לכתוב שטר המכר תחלה ואח"כ כותבין שטר המודעא מזמן ראשון קודם המכר שמעת שנמסרה להם המודעא הרי הוא כאילו כתובה ומונחת מאז ונאמנים לומר מודעא היו דברינו ולבטל שכר המכר אע"פ שחתימתן מתקיימת שלא על פיהם שהרי יכולין לכתוב המודעא עכשיו מזמן הראשון כמבואר בקונטרס הראיות:

כתב הרמ"ה בעד אומר היה תנאי ועד אומר לא היה תנאי אם על מטלטלי' מעידין נשבע הנתבע שבועה דאורייתא ע"פ העד האחד שאמר שלא היה תנאי ואע"פ שהעד האחר מכחישו לא אמרי' אוקי חד לבהדי חד דרחמנא הימני לחד לחייבו שבועה וכל מקום שהאמינה תורה ה"ל כשנים והאי דקאמר תנאי הוה ליה חד ואין דבריו של א' במקום שנים וכן הדין באחד אמר פרוע ואחד אמר אינו פרוע ע"כ וטור כתב איני יודע למה נחשוב דברי האומר שלא היה תנאי כשנים יותר מדברי האומר תנאי ונראין דברי רב מתתי' שכתב אע"פ שהלכה שעד א' אומר תנאי נאמן מ"מ כיון דרב נחמן מחייב שבועה אפי' היכא דליכא דררא דממונא משתבע ההוא דתנאי היה ובטיל לשטרא:

לשון ריא"ז

א' מן העדים אומר על תנאי היה ובטל השטר הזה והא' אומר לא היה שם תנאי והמכר קיים הואיל ומכחישין זה את זה הרי השטר בטל ונשבע הנתבע שבועת היסת כדין כל כופר ממון לחבירו כמבואר בקונטרס הראיות:

דף ז.

והטור כתב אע"פ שלא קרא עליו ערער אין נאמנין ופי' התוס' הא דאין נאמנין דוקא כשאומרים פסולים היו כשחתמו ועכשיו הם כשרים שאין באין לפסול העדים [אבל אם באין לפסול את העדים] שאומרי' עכשיו הם פסולים נאמנים אע"פ שכתב ידם יוצא ממקום אחר דלא עדיפי עדים החתומים ממה שהיו עומדים לפנינו דהוו מצי אמרי פסולים הם והרא"ש כתב דאפי' באין לפוסלן עכשיו אינו מועיל לגרע כח השטר כיון דכתב ידם יוצא ממקום אחר ופירש"י הא דקאמר אין נאמנין לא דליהוי שטרא מעליא למיגבי ביה אלא דלא מקרעינן ליה ואי תפס מדידיה לא מפקינן מיניה ודוקא מקרקעי אבל מטלטלי לא מהני בהו תפיסה ומהר"י כתב דלא מהניא להוו תפיסה אלא לענין זה שאם התפיסוהו ב"ד או שהתפיס הלוה קודם שבאו העדים אינו מחזיר והרמ"ה כתב

דאף תפיסת ב"ד לא מהני דאם התפיסוהו ב"ד קודם הספק כשיבאו עדים האחרונים מוציאין מידו והרא"ש הסכים לדעת רש"י:
פסק ראבי"ה דאם קבלו הדיינין עדות שלא בפני בע"ד בדיעבד הוי עדות כדאמרי' הכא דהכחשה מיהא הויא ויש דוחין דכל עניני הזמה חדוש הוא ולא גמרי' מינה וריב"א הוכיח משום דלא הוי עדות וה"פ מכחישין העדות שלא בפניהם דהכחשה לא הויא חוב דעדים אלא חוב דבעל דין אבל אין מזימין העדים שלא בפניהם דהזמה הוא חובתן:
כתב הרא"ש ורב אלפס ז"ל גרס אין מקיימין משטר שקרא עליו ערער אא"כ הוחזק בב"ד ואין גירסא זו נכונה דמלתא דפשיטא הוא דמאחר שמערערים עליו לומר שהוא מזוייף היאך יקיימו ממנו וכו' ע"ש:
מיי' כתב דוקא שקרא עליו ערעור והוחזק דאז דקדקו וקיימו ולא קיימוהו אא"כ נתברר להם חתימת עדיו אבל קיימוהו בלא ערעור לא והרא"ש פי' כיון שנתקיים אפי' לא קראו עליו ערעור אפ"ה מקיימין מתוכו שודאי לא קיימוהו אא"כ עמדו על חתימת עדיו והאי דנקט קרא עליו ערעור אורחא דמלתא נקט שלא היו רגילים לקיים שום שטר בלא ערעור:

דף ז:

עיין בדברי הטור סי' מ"ו דברי הרמ"ה ומחלוקתו בזה וכתב ב"ד שכתבו במותב תלתא הוינא ונתקיים שטר זה בפנים ה"ז מקויים אע"פ שלא פירשו באי זה ענין נתקיים אם העידו העדים בעצמן על חתימתן אם שהעידו אחרים עליהן שאין חוששין לב"ד טועין שמא יטעו וכבר נהגו כל בתי דינים מישראל שיכתבו הדרך שנתקיים בה השטר בפניהם ולעולם אין ב"ד בודקין אחר ב"ד אלא מחזיקין אותן בחזקת בקיאים שלא טעו אבל בודקים אחר העדים ע"כ:
כתב סמ"ג ואומר ר"ת שכל אלו הדברים מדברים כשאין אנו מכירין חתימת ידי העדים בטביעת עין אלא ע"י דמוי חתימה לחתימה מגבינן על ידם ממון אחר אבל כשמכירין חתימת העדים בטביעת עין שראינו כתב ידם אם היה שם זיוף כלל היה ניכר אפי' כחוט השערה וקשיא לי שהרי רבא טעה בחתימתו בפרק גט פשוט ע"כ וטור כתב כר"ת:
עיין פרק קמא דיבמות. וכתב הרא"ש ומ"מ יראה שיש לסמוך על דברי גאון שיוכל אדם לחתום עדות הנמסר לו ולהעיד עליו אחר כמה שנים ואין לחוש לפרעון ולמחילה (דלוה) דאית ליה למימר אם איתא דפרעיה איבעי ליה לאודועי לסהדי שלא יחתמו או שלא יעידו ואיהו הוא דאפסיד אנפשיה:

ואם העד ת"ח אף אם הבעל דין בעצמו מזכירו שפיר דמי שודאי לא היה מעיד אלא שזוכרו מעצמו:

לשון ריא"ז

ואם הזכירו התובע עצמו אע"פ שנזכר לא יעיד חיישינן שמא התובע הטעה אותו או הוא בוש ממנו ודומה בעיניו שנזכר ואינו נזכר לפיכך אם הוא ת"ח שדרכו לדקדק בעדותו יפה אע"פ שמזכירו התובע ונזכר יכול להעיד וכל זמן שאדם זוכר עדות יפה יכול להעי דעליו אפי' [אחר] זמן רב:

דף ח.

מתוך הירושלמי מוכיח שאם העדים שכחו לגמרי המלוה דאף מתוך ראיית השטר אין זוכרים אותו מודו רבנן דצריך לצרף עמהן אחר דגרסי' בירושלמי על מתני' דהכא תני כותב אדם עדותו ומעידה אפי' אחר כמה שנים רב הונא. אמר והוא שיהא זוכר עדותו [ר' יוחנן אמר אע"פ שאין זוכר עדותו] ומוקי הא דרב הונא כרבי ור' יוחנן כרבנן והכי פירושא דס"ל דהיכא שהעדים הבאים לקיים חתימתן זוכרין ההלואה בלא ראיית השטר אין צריכין לצרף עמהן אחד מן השוק אפי' לרבי מתוך שהן באין להעיד על המלוה מעידין נמי על השטר ואם אינן זוכרים על ההלואה ע"י ראיית השטר אפי' רבנן מודו דצריך לצרף עמהן אחד מן השוק כי פליגי היכא שזוכרין המלוה ע"י ראיית השטר רבנן סברי זכירתן זכירה ורבי סבר זכירתן לאו זכירה:

כתב הרא"ש ואע"פ שפסקו רב אלפס ורמב"ם ור"י שיכול לומר פרעתי מ"מ איכא למיחש שמא יטעון האמת שלא לוה ממנו [כלום] וכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי וי"א דלא מצי למימר פרעתי מידי דהוה אשטר שאין בו אחריות דאע"פ שאינו גובה מנכסים משועבדים לא מצי אמר פרעתי דמצי א"ל שטרך בידי מאי בעי ומיהו איכא למימר מתוך שאין עליו עדים לא חשש לתבוע [כתב ידו]:

כתב סמ"ג בא' מה' דרכים מתקיים השטר בב"ד. הדרך האחד שיהו. הדיינים מכירים כתב ידי העדים. הב' שיחתמו עדים בפניהם. הג' שיעידו החתומים לפניהם כל אחד על כתב ידו. הד' שאם מתו עדי השטר או אם הם במדינה אחרת יבאו [אחרים] ויעידו על כתב ידם שהוא זה. הה' שיהיה כתב ידם יוצא משטרות אחרות ויהיה דומה זה לזה:

לשון ריא"ז

באחד מג' דרכים הללו מקיימים את השטר שיעידו עדי השטר עצמו על כתב ידן או שאחרים יעידו על כתב ידן או שכתב ידן יוצא ממקום אחר כיצד היו עדי השטר מצויין

יבא כל אחד ויעיד על חתימתו אע"פ שאינו זוכר הענין אלא מכיר כתב ידו בלבד ודיו שני עדים שבאו מעיר שרובה עובדי כוכבים הא' הכל מכירין אותו שהוא ישראל והא' אין אדם מכירו אלא חבירו מכירו ה"ז אינו יכול להעיד עליו שא"כ נמצא כל העדות מתקיימת בעד אחד כמו שמבואר בתלמוד א"י בפ"ב של ר"ה וכבר כתבו זה בפ' דיני ממונות וצריכין שלא יהיו העדים קרובים זה לזה לא עדי השטר ולא עדי הקיום וכן לא יהיו קרובים לא למלוה ולא ללוה ולא לערב שאין הקרוב נאמן לא לזכות ולא לחובה ואם היו עדי הקיום קרובים לעדי השטר אין בכך כלום שאין מגיע בעדותן לעדי השטר לא זכות ולא חובה:

לפיכך אין לחוש אם העדים קרובים לעדי הקיום וכתב הר"ר יונה אם שני דייני הקיום כל אחד מעיד על כתב ידו השטר מקויים ולא אמרי' על כתב ידם הם מעידים אלא כל א' מעיד על קיום השטר שהוא כשר והרי הן כשני עדים שמקיימים השטר וכן מסתבר להרא"ש:

דף ח:

כתב סמ"ג מה שאנו אומרים כי בדאוריית' אין עד נעשה דיין נראה דאין שייך לומר כן אלא דוקא בעד שצריך להעיד בפיו דהא טעמא דאין עד נעשה דיין נראה או משום דבעינן עדות (שאין אתה) [שאתה] יכול להזימה וכיון שהעדים עצמן דיינים לא ירצו לקבל הזמה על עדותן שמזה הטעם אומרי' בירושלמי נמי שקרובי הדיין פסולים להעיד ורבינו הביאו במסכת סנהדרין או כדכתב רשב"ם משום דכתיב ועמדו שני האנשים לפני ה' שני אנשים אלו העדים לפני ה' אלו הדיינים דבעינן שיעידו העדים לפני הדיינים ולא שיהיו הם עצמן דיינים וטעמים אלו אין ענינם אלא בעד המעיד בפיו אבל במי שנתכוין להעיד מה לנו בשביל שנתכוין להעיד:

יש לדקדק מכאן שא"צ להעיד על חתימת העדים בפני כל שלשתן יחד אלא די שיעידו בפני כל א' וא' בפני עצמו דלא פסלינן הכא אלא בשביל שחתמו שקר הרא"ש:

לשון ריא"ז

ואם היו כל ג' דיינים מכירים חתימת העדים אין צריכין לשום עדות אלא מקיימין אותו על פי הכרתן אע"פ שבעדות שבתורה אין אדם יכול להיות עד ודיין קיום שטרות מד"ס הוא ויכול אדם להיות עד ודיין לפיכך אע"פ שמעידים השנים לפני הג' חותמין עמו במקום דיינים ומז"ה אומר שאחר שכתבו [השנים] הקיום וחתמו בו אינן יכולין להעיד בפני הג' שיחתום עמהם ואני אומר שאף לאחר שכתבו וחתמו מעידים בפני הג' וחותם

עמהם כמבואר בקונטרס הראיות וכך היא שיטת ר"ח ז"ל וכן יכולין הדיינים לכתוב הקיום ולחתום בו אפי' עד שלא יעידו בפניהם ובלבד שלא יצא מתחת ידם עד שיעידו בפניהם כמבואר בקונטרס הראיות:

דף ט.

כתב הרא"ש דרב מודה דחיישינן למחזי כשקרא בקיום שטרות ודלא כרב אלפס שפסק דליתא דלרב פפי כלל וע"ש:

כתב סמ"ג גרסי' בירושלמי דר"ה קרא ערער על חתימת העדים ועל חתימת הדיינים רצם לקיים על חתימת העדים מקיים [על חתימת הדיינין מקיים] ולפיכך כתב רבינו שמשון שצריך להכיר חתימת הדיינין בשטר מקויים וכן משמע עוד בירושלמי דגיטין ומ"מ אע"פ שהוא מקויים אם אין מכירין חתימת העדים ולא חתימת הדיינים יכול הלוה לערער עליו ולפוסלו ומיהו נפקא מינה בקיום כיון שב' עדים חתומים עליו וג' דיינין יותר בקל יוכל המלוה למצוא מי שמכיר החתימות משאילו לא היה חתום אלא בב' עדים:

רש"י פי' עד שלא חתמו השנים יכולין הן להעיד על השלישי שהוא כשר ולפירושו שנים מן השוק יכולין להעיד עליו אפי' משחתמו אבל ר"ח וריף פי' משחתמו אפי' שנים מן השוק אין יכולין להעיד עליו דכיון דאחר שחתמו השנים יצא עליו הערעור הרי נתבטל וועד הראשון שנועדו לקיימו והלכך אינו מצטרף עמהם אע"כ ישבו פעם אחרת אבל אם יצא הערעור קודם שחתמו הב' ובאו שנים אחרים ואומרים שהוא כשר לא נתבטל וועד הראשון כיון שהוכשר קודם שחתמו וחותם עמהם ודוקא שבאו לפוסלו בגזלן או בשאר עבירה והב' האחרונים מעידין עליו שעשה תשובה כדפרישית אבל אם באים לפוסלו בפסול משפחה ונתברר השתא שהוא כשר אפי' אם משחתמו באו לפוסלו יכול לחתום עמהם אחר שהוכשר שהוברר הדבר שלא היה פסול מעולם ולא נתבטל וועד מושב הראשון כלל:

לשון ריא"ז

ג' שיושבים לקיים השטר ובאו ב' והעידו על א' מהם שהוא גזלן ופסול להיות דיין עד שלא חתמו יכולים הב' להעיד עליו שעשה תשובה וכשר וחותם עמהם אבל לאחר שחתמו אין מעידים עליו להכשירו שיחתום עמהם לפי שנראים כנוגעין בעדותן כדי שלא תבטל חתימתן כמבואר בקונט' הראיות:

דף ט:

פירשו התוס' דוקא לכתחלה קאמר טוב הוא שיכתבו כך אבל אם לא כתבו וחד ליתוהי וכתבו במותב תלתא כחדא הוינא כשר ואם כתבו במותב בי דינא הוינא והזכירו בו שהיה הענין בפני מומחה שידוע הוא שלא היה טועה לומר קיום שטרות בפני שנים אפי' לכתחלה לא היה צריך לכתוב וחד ליתוהי ומיי' כתב אפי' כתוב בו בי דינא צריך לכתוב וחד ליתוהי ואם יש בו משמעות שהיו ג' כגון ואמר לנא פלוני ואמרי' ליה תו לא צריך:

לשון ריא"ז

ואם היה משמעות הלשון דהוה שלשה כמו שמספרים הב' שפלוני חברינו שאל אותנו על חתימת העדים וכל כיוצא בזה אע"פ שלא כתבו בו במותב כו' הרי הוא קיום בין אם (הוא) מת הג' בין אם הוא חי ולא חתם עם חבריו כמבואר בקונט' הראיות וכן הדין בכל מעשה ב"ד:

כתב הרב ר' יונה דדוקא בתוך כדי דבור אבל לאחר כדי דבור לא מהימנא אא"כ נותנת אמתלא לדבריה (והר"מ) [2]והרמ"ה כתב שא"צ כדי דבור ומכל מקום צריך שתאמר כן קודם שיסלקו מאותו ענין כל זמן שתעסוק בו ומתוך כדי דבור של דבורו האחרון מאותו הענין ונראה לטור שא"צ לא לזה ולא לזה כיון שאינה עוקרת דבריה הראשונים אלא מוספת עליהם לומר נתגרשה דכיון שלא ידענו שהיתה אשת איש אלא על פיה נאמנת:

לשון ריא"ז

האשה שאמרה אשת איש אני וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואי היתה בחזקת אשת איש שיש עדים שהיתה אשת איש ואמרה גרושה אני אינה נאמנת ואפי' אם נישאת על פי עצמה ואח"כ באו עדים שהיא אשת איש תצא וכן היא שיטת ר"ח:

כתב הרמב"ם הוחזקה נדה בשכינותיה ואח"כ אומרת טהורה אני אפי' נותנת אמתלא לדבריה שאומרת לא לבשתי בגדים אלו אלא שלא תטרידני עכשיו כי לא הייתי בריאה אינה נאמנת ע"כ ר"ל כיון שראינוה לובשת בגדי נדותה הוי כאילו ראינו שראתה שאז אינה נאמנת לומר לא ראיתי ותימה הוא וכי עדיף הוחזקה נדה בשכינותיה מכשאומרת בפירוש טמאה אני שנאמנת שוב לומר טהורה אני ע"י אמתלא:

[2]כ"ה בטור א"ה סי' קנב וכ"ה בד"ס ובק"ד גרס והרא"ש:

דף י.

לשון ריא"ז

העידו עדים על דבר ברור ואמרו באותו המעמד היינו עמהם ועם האשה ולא נתקדשה כמו שאתם אומרים הרי היא ספק אשת איש ואף אם נישאת תצא ואע"פ שהיתה בחזקת פנויה אין חזקה מועלת לה במקום שיש שני כתי עדים שהוא ספק תורה כמבואר בק"ה:

לשון ריא"ז

נישאת לא' מעדיה לא תצא ומז"ה אומר הואיל והאחרים מעידים דבר ברור זו הזמה היא והאחרונים מבטלים עדות הראשונים ומותרת להנשא לכל אדם וכבר ביארתי בקונטרס הראיות שאין בו אלא הכחשה וספק אשת איש היא כמו שביארנו:

לשון ריא"ז

ואם השבויה עצמה אומרת שהיא טמאה נאמנת לאסור את עצמה לבעלה ואין עד א' נאמן להתירה לו ונראה בעיני שאם היו ב' עדים מעידים עליה שהיא טהורה לא כל הימנה לאסור עצמה לבעלה כהן ואם היתה פנויה נאמנת לאסור עצמה (לבעלה) לכהונה ואפי' במקום ב' עדים שאדם הבא לאסור על עצמו נאמן על עצמו יותר ממאה איש כב"ה:

לשון ריא"ז

אפי' עבד אפי' שפחה ואפי' תינוק או תינוקת שיש בהן קצת דעת נאמנין עליה כמו שהן נאמנין על אשת איש לומר שמת בעלה ונראה בעיני שהנשים שאינן נאמנות על מיתת הבעל כגון חמותה וצרתה וכיוצא בהן כמו שביארנו שם נאמנות להעיד על השבויה שלא נטמית שאין לחוש בזו שמא הן באות לקלקלה כמו שיש לחוש באשת איש והכל נאמנים עליה אפי' אביה ואמה ואחיה ואחיותיה ואפי' עבדה ושפחתה אבל לא בנה ובתה ובעלה שהוא כהן לפי שהם מעידין על עצמן ואם היו בנה או בתה מסיחין לפי תומן שלא היתה כוונתן לעדיות אלא מסיחין מאליהן חוץ לב"ד נאמנין ונראה בעיני שאם העובד כוכבים מסיח לפי תומו נאמן עליה כמו שהוא נאמן על מיתת הבעל אבל היא עצמה ובעלה שהוא כהן אף במסיחים לפי תומן אינם נאמנין להכשירה לכהונה:

דף י:

מעשה באשת איש שהלכה בדרך עם שני יהודים וכשבאו ביער בא א' ותקפה והב' טימאה וצעקה ואין מושיע לה ואין עדים ובאה לפני רבותינו וספרה המאורע ואמרה נאנסתי והתירוה לבעלה משום מגו דאיבעי אמרה לא נבעלתי ור' שמחה אסרה כיון

דעברה על דת ונתיחדה שמא הפסידה מגו שלה וכיון שמודה שנבעלה לאו כל כמינה לומר באונס היה דכיון שנתיחדה מרצונה ולא מנוולה נפשה כמו שבויה שוב אין לה טענת אונס וראבי"ה התירה דמשום יחוד לא הפסידה מגו שלה דאטו כלהו נשי דינא גמירי כדאמרי' פ"ק דקדושין גבי ההוא גברא דקדיש בציפתא דאסא:

דף יא.

לשון ריא"ז

בא העד המתירה תחלה ואח"כ בא העד האוסרה מז"ה אומר שאף בזו לא תנשא לכתחלה הואיל ובא העד האוסרה עד שלא הותרה ע"פ הראשון ול"נ שמאחר שבא העד המתיר תחלה תנשא לכתחלה לפי שבשבויה הקלו כמבואר בקונטרס הראיות וכך הוא שיטת המורה:

וכתב הרמ"ה דדוקא היכא דלא מכחיש המלוה לחד מינייהו כגון שתבע מיניה ב' מנים א' שהלוה לו בא' בשבת והמנה הב' בב' בשבת והביא ב' עדים א' על הראשון וא' על השני אע"ג דאמנה דמסהיד האי לא מסהיד האי מצטרפין לחייב הלוה מנה א' אבל אם המלוה מודה דלית ליה גביה אלא חד מנה ואתו תרי סהדי חד אסהיד דאית ליה גביה חד מנה וחד אסהיד דאית ליה גביה חד מנה חזינן אי איכא למימר דטעי חד מינייהו בזמנה דהלואה כגון שאמר האחד בב' בחדש והא' אמר בג' בחדש דאיכא למימר דתרוייהו אחד יומא מסהדי וטעו בעבורא דירחא מצטרפי דאימור אחד מנה מסהדי ואי הוברר הדבר דבתרי מנה מסהדי הא ודאי חד מינייהו שקרא דהא מלוה מודה דלית ליה גביה אלא חד מנה הלכך משתבע ליה שבועה דאורייתא ומיפטר וכתב בעל התרומה דה"ה לענין פרעון כיצד תבעו בשטר ואמר לו פרעתיך ומביא ב' עדים א' אומר בניסן וא' אומר בתשרי מצטרפים ואם נעשה השטר קודם ניסן מחזקי' בפרוע ממנה שהרי לדברי שניהם פרעו מנה וכן אם הודה בפני אחד שפרעו מנה בניסן והודה בפני השני שפרעו מנה בתשרי או א' מעיד שפרעו מנה והב' מעיד לפני הודה שפרעו מנה בכל ענין מצטרפין ולא יוכל המלוה לומר סטראי נינהו ממלוה על פה או מחוב אחר שהיה לי עליך בשטר והחזרתיו לך:

רא"ם פסק דאשת כהן שנתיחדה עם העובד כוכביס שעה אחת כדי ביאה אסורה לבעלה וראייתו מפ' אין מעמידין ובע"ז פירש"י אפי' באשת ישראל מיהו ספר התרומה פ' אין מעמידין התיר בדיעבד אפי' אשת כהן:

דף יא:

כתב סמ"ג ורי"ץ פי' מדלא קאמר אסורה לכהונה משמע דאף לבעלה ישראל קאמר ור' יהודה בשם ר"י ור"ת וריב"ם כתבו שכולה ההוא ממון מיירי באשת איש כהן ולמדנו מכאן דאע"ג דאפקריה רחמנא לזרעיה דעובד כוכבים ה"מ לענין חייס אבל ביאת עובד כוכבים לא אפקריה ונאסרה לבעלה וכשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל אף אם יתגייר העובד כוכבים אח"כ ומדברי מיי' נראה דלעולם אין האיסור אלא לכהונה אבל לא לישראל ורבינו ומיי' וסמ"ג השמיטו ההיא דקאמר בגמ' כגון אשתו של בן דונאי אלמא דלא ס"ל וטור בס"י הזכיר ההיא דאשתו של בן דונאי:

רבינו כתב סתם דכל מחבואה אפי' אינו מחזיק אלא אחת תנשא וכן נראה דעת מיי' וי"א דאם אין המחבואה מחזיק אלא אחת לכתחלה לא תנשא ואם נשאת לא תצא ודעת הרא"ש שתנשא לכתחלה גם רבינו לא חלק בין גדוד דאותה מלכות לגדוד דמלכות אחרת בכל ענין אסורים וכן מסקנת הרא"ש כתב מיי' בד"א שהנשים אסורות בגדוד של אותה מלכות שהם מתישבים בעיר ואין יראים אבל בגדוד של מלכות אחרת לא נאסרו הנשים לפי שהם פושטים והולכין ואין להם פנאי לבעול:

לשון ריא"ז

וכן אם היתה מחבואה אחת בעיר כגון חפירה תחת הקרקע וכיוצא בה שאין דרך השוללים לחפש בהן אע"פ שאין אותה המחבואה מחזקת אלא אשה אחת נאמנת כל כהנת לומר נחבאתי שם ונצלתי. ריא"ז נמי מחלק בין גדוד של אותה מלכות לגדוד של עיר אחרת כדברי מיי':

כתב הרא"ש יש שפוסקים כרב אשי דבתראה הוא ואיהו אמר דשפחה דידה מהימנא ורב אלפס פסק דשפחה דידה לא מהימנא כרב פפא וכן מסתברא דברייתא קמייתא מסייעא ליה ובתרייתא מוקי לה במסיחה לפי תומה:

דף יב.

סמ"ג כתב בשם רש"י דכל זה מדבר בכהן ואין לנו ראיה בישראל שיאסר לדור עמה בחצר אחד ומדברי שאר פוסקים נראה דמיירי גם בישראל:

לשון ריא"ז

וישראל המגרש את אשתו ונשאת לא תדור בשכונתו וכפר קטן נדון כשכונה:

לשון ריא"ז

ארבע מדות בעדות כיצד שני עדים נאמנים בכל מקום ואפי' להרוג את הנפש עד אחד

אינו נאמן אלא באיסורין בלבד ובדבר שלא הוחזק בו איסור הוא נאמן בין לאסור בין להיתר אבל בדבר שהוחזק בו איסור אינו נאמן להוציאו מחזקתו אלא אם היה ההיתר תלוי בידו כגון לעשר פירותיו ולשחוט בהמותיו ובכל מקום שעד אחד נאמן עבד ואשה נאמנין בין להתיר בין לאסור נאמן עד לומר פלוני נולד בשבת ומלין אותו על פיו כמו שמבואר בתלמוד א"י המעיד בגדלו על מה שראה בקוטנו אינו נאמן באיסורי תורה אבל נאמן להתיר באיסור של דברי סופרים כגון תחומי שבת וכיוצא בהן ונראה בעיני שאף המסיח לפי תומו דינו כדין המעיד בגדלו על מה שראה בקוטנו ובעדות האיסורין הקטן אפי' באיסור של דברי סופרים אינו נאמן אלא כשאומר שהוא בעצמו עשה אותו המעשה כגון שאומר בדקתי הבית הזה מחמץ בליל י"ד וכן האמינוהו בעדות אשה שמת בעלה ובעדות השבויה לפי שהקלו בהן חכמים נאמן התינוק לומר כך אמר לי אבא משפחה זו כשרה ומשפחה זו פסולה ושאכלנו בקצצה של בת פלוני לפלוני ונראה בעיני שאין הדברים הללו אמורים אלא כשמעיד בגדלו על מה שראה בקוטנו ויש עד א' גדול עמו שאין עד א' נאמן לפסול המשפחות כמבואר בקונטרס הראיות:

הרב ר' ברוך שאל לרבי קלונימוס ולבנו רבינו משולם כיון דקיום שטרות דרבנן אם יכול לקיים בקרובין דמלוה ולוה והשיב להכשר וק"ו ומה קטן שלא היה כשר לשום עדות ובכל עדות אמרי' תחלתו בפסלות וסופו בכשרות פסול ואעפ"כ יתקיים השטר על פיו קרוב שכשר לכל העדות אינו דין שיתקיים השטר על פיו וכן כתב בא"ז להכשר מק"ו ומה הכא שמעיד בגדלו מה שראה בקוטנו מה שראה בגדלו לא כ"ש וה"ר שמואל בר' ברוך דחה דשאני הכא שהוא בא להעיד על חתימת אביו ואינו קרוב לא לזה ולא לזה לכך נאמן שהרי נאמן לומר זה כתב ידי אבל אם קרובים למלוה נאמנים לקיים השטר א"כ לא שבקת חיי לכל בריה ועוד דשאני קטן שיבא לכלל עדות משא"כ בקרוב ולכך אין לקיים בקרובים וכן פסק האלפסי וכן פר"ח ובפ' חזקת הבתים משמע שאין אדם יכול לקיים חתימת העד חתום עם אחיו דא"כ נפיק נכי רבעא דממונא אפומא דחד:

דף יג:

כתב הטור מאימתי יש לבת קנס משתהא בת שלש עד שתבגר בין אם יש לה אב או אין לה אב אבל קודם שלש שנים ולאחר שתבגר אין לה ור"ח פסק שאין קנס לקטנה אלא משנעשית נערה עד שתבגר והרא"ש ז"ל הסכים לסברא ראשונה:

לשון ריא"ז

קטנה שהיא פחותה מבת שלש שנים ויום אחד אין ביאתה ביאה ואין לה קנס והבא

עליה אח"כ יתן קנס שאין ביאה הראשונה כלום ומשעה שהיא בת ג' שנים ויום א' עד שתבגר יש לה קנס ואפי' היתה חרשת או שוטה או אילונית כמב"ה:

כתב מיי' אני אומר זה שאמרה תורה אל תחלל את בתך להזנותה שלא יאמר אדם הואיל ולא חייבה תורה אונס ומפתה אלא שיתן ממון לאב הריני משכיר בתי הבתולה לזה לבא עליה בממון בכל מקום שארצה או אניח לזה לבוא עליה בחנם שיש לאדם למחול וליתן ממונו לכל מי שירצה לכך נאמר אל תחלל את בתך להזנותה שזה שחייבה תורה לאונס ומפתה ממון ולא מלקות כשאירע הדבר במקרה שלא מדעת אביו שדבר זה אינו מצוי אבל אם הפקיר בתו הבתולה לכל מי שיבא עליה גורם שתתמלא הארץ זימה שנמצא אב נושא את בתו ואח נושא את אחותו שאם תתעבר ותלד לא יודע בן מי הוא והמכין בתו לכך הרי היא קדשה ולוקה הבועל והנבעלת משום לא תהיה קדשה ואין קונסין אותה שלא קנסה תורה אלא לאונס ומפתה אבל זו שהכינה עצמה לכך בין מדעתה בין מדעת אביה הרי זו קדשה ואיסור קדשה אחד הוא בין בתולה בין בעולה ולפיכך אמרו חכמים שהמוציא עליה שם רע בילדותה אין לה קנס כמו שביארנו שהרי זאת בחזקת שהפקירה עצמה לרצונה:

והרמ"ה כתב אפי' אם עידי השטר מעידין שזו היא כתיבתן וחתימתן אינו מועיל ולא מגבינן ביה ולא קרעינן ליה דחיישינן שמא זייף עד שהן בעצמן סבורים שהיא חתימתן אבל אם עידי השטר מעידין שראו ההלואה או אחרים מעידין עליהן שראו שחתמו מגבינן ביה דהא תו ליכא למיחש לזיופא ומיהו לא משהינן ליה בידיה דלמא מיית לזה ואזיל ומפיק ביה בבי דינא אחרינא דלא איתברר גבייהו דהוא מהדר אזיופא אלא מוקמינן ליה ביד שליש עד דאיתברר מלתא בסהדי:

י"מ כיון דהעידו עליו דמהדר אזיופא כל שטרות היוצאים מתתת ידו מחזקינן להו בחזקת מזוייפין עד שיביאו העדים החתומים עליהם ויעידו שחתמו עליהם ולא מסתבר כן דלישנא דתלמודא לא משמע הכי דקאמר האי שטרא דריעא לא מגבינן ביה דמשמע דוקא האי שטרא דאית ביה ריעותא כגון שאמרו העדים פלוני בקשנו לכתוב ולחתום לו שטר של מנה על פלוני ואח"כ הוציא שטר של מנה על פלוני האי שטרא ודאי אתרעי ולא שאר שטרות היוצאים מתחת ידו שלא הוחזק לזייף שטרות של כל בני אדם אלא דוקא על אותו פלוני שהזכירו העדים דתלינן שמא מנה היה אצלו בעל פה וירא שמא יכפור אבל אם העדים לא הזכירו שם הלוה וסכום המעות בהא מסתבר קצת שחשוד לזייף כל שטרותיו ותלינן שזייף שטר אחד ולא ידענא הי ניהו. עכ"ל הרא"ש:

כתב מיי' הממאנת והבוגרת והאילונית והחרשת ושוטה אין להן קנס ולא נראה לטור שהרי הוא פסק כרבנן שקטנה יש לה קנס ובאילונית דינה כקטנה עד שתהיה בת כ' שנה ומשם ואילך דינא כבוגרת שמקטנותה יוצאה לבגר וכן בחרשת ושוטה השיג עליו הראב"ד וכתב יש לה קנס וכן כתב הרמ"ה ואפי' במוכת עץ ומדברי ר"י נראה שאין קנס לחרש לשוטה ולמוכת עץ:

נערה שנתארסה ושנתגרשה קנסה לעצמה לפיכך המאנס אותה חייב והמפתה פטור שמחלה לו וכתב הרמב"ם שהקנס לבד הוא לעצמה אבל צער ובושת ופגם הוא לאביה והרא"ש כתב שהכל לעצמה:

דף יד.

כתב מיי' ג' דברים של מפתה וד' של אונס הם של האב נתארסה אחר שנתפתתה אין האירוסין מוציאין מרשות האב והן שלו ואם יש לה אב הרי הן של עצמה והראב"ד ז"ל כתב דצער לעצמה דכי היכי דאמרי' בשאר חבלות צערא דגופא לא אקני ליה רחמנא לאב ה"ה הכא נמי אפי' אם יש לה אב ואם לא הספיק האב להעמידו בדין עד שבגרה או ניסת או מת הכל לעצמה אבל אם העמידו בדין ואח"כ בגרה או ניסת כבר זכה בו משעת העמדה בדין והוא שלו ואם מת מורישו לבניו:

כתב מיי' אין האונס והמפתה חייב בקנס עד שיבא עליה כדרכה ובעדים וא"צ התראה באו עליה שנים אחד כדרכה ואחד שלא כדרכה אם הראשון בא עליה שלא כדרכה חייב בבושת ופגם ולא בקנס ואם הוא אחרון אינו חייב אלא בבושת שכבר נפגמה וזה שבא עליה כדרכה בין הוא ראשון או אחרון חייב בקנס ובשאר הדברים אבל אין בושת ופגם של בת שלא נבעלה כלל כבושת ופגם של זו שנבעלה שלא כדרכה והרא"ש כתב שחייב בקנס אפי' שלא כדרכה ואם באו הרבה כולם שלא כדרכה כולם חייבים בקנס וכן כתב הראב"ד:

לשון ריא"ז

באו עליה י' שלא כדרכה ואחד כדרכה כולם חייבין בקנס שהרי בתולה היתה בביאת כולם והבא עליה אחר שנבעלה כדרכה אינו משלם קנס כמבואר בקונטרס הראיות:

כתב מיי' כל הנבעלת בשדה היא בחזקת אנוסה ודנין בהדין אונס עד שיעידו עדים שלרצונה נבעלה וכל הנבעלת בעיר היא בחזקת מפותה מפני שלא צעקה עד שיעידו שהיתה אנוסה כגון ששלף חרבו ואמר לה אם תצעק אני אהרוג אותך וכתב הראב"ד

חזקה זו איני יודע מה תועלת יש בה אם יש עדים יבאו ויעידו ואם אין עדים אין שם קנס ואם לענין ג' דברים אם יש טענה ביניהם כלל גדול בדין המע"ה והעיר והשדה שוים: כתב מיי' כל בת שיש לה קנס יש לה בושת ופגם ואם היתה אנוסה יש לה צער וכל בת שאין לה קנס אין לה בושת ולא פגם אם נתפתתה וכן אם נאנסה חוץ מבוגרת וממאנת וחרשת ושוטה כיצד האונס את השוטה ואת הבוגרת ואת הממאנת אע"פ שאין להם קנס יש להן בושת ופגם וצער ואונס השוטה והחרשת משלם את הצער בלבד אבל המפתה את כולן פטור מכלום ע"כ כתב הטור ואיני מבין דבריו דמה תלוי צער ובושת ופגם בקנס דאע"פ שאין להם קנס למה לא יהא להן שאר הדברים:

דף יד:

ובכל דוכתא שאומר האמורא זו דברי פלוני משמע זו ולא ס"ל עד דמפרש ליה תלמודא בהדיא זו וס"ל כההיא דפ' בית כור אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי בן ננס וכו' ופריך זו ולא ס"ל והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו וכו' אלא זו וסבירא ליה וכן ברישׁ פ"ק שור שנגח אמר רב יהודה זו דברי סומכוס ועוד דאי זו וסבירא ליה קאמר איכא לאקשויי עלה מאי קמ"ל:

ר"ח והראב"ד פסקו כר"מ וכמו שפסק רב אלפס נראה דאין סתם משנה כנגד דברי האמוראין כ"כ הרא"ש ז"ל:

כתב מיי' אם הבת תובעתו ואומרת אנסת או פתית אותי והוא אומר להד"מ ה"ז נשבע שבועת היסת שאילו הודה היה משלם בושת ופגם וצער ע"פ עצמו אמרה לו אנסת אותי והוא אומר לא כי אלא פתיתיך ה"ז נשבע שבועת התורה על דמי הצער ומשלם בושת ופגם שהרי הודה במקצת הטענה וכתב הראב"ד שהצער לעצמה דצער גופא לא אקני ליה רחמנא הלכך אינו מודה במקצת דהנך ג' דברים דאביה נינהו ומה שהודה לאביה הודה ומה שכפר לה כפר ועוד אם טען אביה טענת שמא הוא:

כתב הרא"ש ז"ל הנטען על הפנויה יש דעות חלוקות י"א שלא לכנוס משום לזות שפתים וי"א שמצוה לכנוס כדאשכחן באונס ומפתה ולו תהיה לאשה והטור אומר נהי דחייבה תורה לכונסה אחר שפגמה ה"מ בודאי אבל בקול בעלמא אין להחזיק הקול לפגום שניהם:

דף טו.

ואם נישאת לשלישי כתב הרא"ש שכופין אותו להוציא דחמירא סכנה מאיסורא וכמו שב"ד חייבין להפריש האדם מאיסור כך חייבים למונעו שלא יפשע בעצמו ואם הכיר בה יש לה כתובה לא הכיר בה אין לה כתובה אבל משני יש לה כתובה אע"פ שלא הכיר בה ואיש שמתו לו שתי נשים א"צ למנוע מלישא שלישית עיין בתשובות ספר תרומת הדשן:

כתב הרא"ש ולא ניחא ליה לתנא לאשתעויי בקלקולא דאשה שאסורה להנשא וי"מ דלהכי לא תנא נתארמלה תרי זימני מפני שאין לה כתובה מן השני דאגלאי מלתא למפרע דקטלנית היא וליתא להאי פירושא דודאי מן השני יש לה כתובה אע"ג דאגלאי מלתא למפרע דקטלנית היא דכי האי גוונא אמרי' בפרק הבא על יבמתו נישאת לראשון ולא היו לו בנים וכו' לשלישי לא תנשא אלא למי שיש לו בנים ואם נישאת תצא בלא כתובה ומשמע הא משני היה לה כתובה ועוד מדקאמר התם נישאת לשלישי ולא היו לו בנים מהו דלתבעוה הנך קמאי אלמא תרי קמאי נתנו לה כתובה אלמא אע"ג דסבר הך תנא כרבי דבתרי זמני הוי חזקה מדקאמר לשלישי לא תינשא אפ"ה יש לה כתובה מן השני וטעמא כדפרישית התם משום דלענין ממון לא סמכינן אחזקה דתרי זמני עד דאתחזק בתלתא כדאשכחן בשור המועד דלכ"ע לא אתחזק עד תלתא זמני הלכך מן השני יש לה כתובה ומן השלישי אם הכיר בה יש לה כתובה ואם לא הכיר בה אין לה כתובה ויראה שכופין אותו להוציא דסמירא סכנתא מאיסורא וכמו שמחוייבין ב"ד להפריש אדם מן העבירה כך מחוייבין להפרישו שלא יפשע בנפשו וסתם לן תנא כרבי דאמר בתרי זמני הויא חזקה וכן הלכתא כדאמר בפ' הבא על יבמתו נשואין ומלקיות כרבי וסתות ושור המועד כרשב"ג:

דף טו:

לשון ריא"ז

אע"פ שנשתעבדו נכסי הבעל לכתובת אשה משעת האירוסין כשתנשא האשה מוחלת לו שעבוד האירוסין שעיקר הסמך שלה על שעבוד הנשואין כשהבעל מתחייב גם בנדוניא ותוספת לפיכך אם הוצרכה לגבות מנכסים משועבדים אף הכתובה אינה גובה אלא מן הלקוחות שקנו אחר הנישואין ולא מאותן שקנו משעת האירוסין ולא שמענו במקומות הללו מעולם מי שגבה כתובה לאשה שנתארמלה [משעת אירוסין] וכל המארסין בנותיהם על דעת המנהג מארסין אותן ונראה בעיני שאם הקדים אדם

לכתוב שטר כתובה קודם כניסתה לחופה יום או יומים אין לפוסלו משום שטרי חוב המוקדמים שהרי עיקר הכתובה ראוי להתחייב זה מן האירוסין וכן נכסי הנדוניא ראוי להתחייב בהם משעת שמקבל אותם קודם הנשואין וגם התוספת יכול להתחייב בה בכל שעה שירצה ובלבד שיכניסנה שלא כתב לה תוספת אלא על דעת לכונסה וכך היו נוהגין קדמונינו שהיו כונסין בשבת וכותבין בשטר הכתובה בששי בשבת אבל מז"ה הנהיג לכתוב באחד בשבת ואין צורך לכל זה כאשר ביארתי בקונטרס הראיות:

וכתב הרא"ש ולדברי המפרשים דארוסה אין לה כתובה מפרשי הכא בדכתב לה מן האירוסין וכן פי' ר"ת דמיירי בדכתב לה מן האירוסין מנה או מאתים וכתב לה בשעת נשואין ואוסיף לה כך וכך אמנה ומאתים ואפ"ה קאמר ר' יוסי דאינה גובה מנה ומאתים אלא מן הנשואין וכו' עד וכן כתב רב שרירא דאם כתב לה כתובה מן האירוסין ונתארמלה או נתגרשה לא טרפא ממשעבדי ואם נישאת לא טרפא מנה ומאתים אלא משעת נשואין וכ"כ הרמב"ם ז"ל המארס את האשה וכתב לה כתובה ומת או גרשה גובה עיקר מבני חרי ואינה גובה תוספת כלל וכל אלו דברים תמוהין הן דמ"ש שטר כתובה זו משאר שטרות שלא תטרוף בו ממשעבדי וכו' ובמסקנא כתב ומוכחא מלתא דתקנת חכמים היא אף מן האירוסין וגביא ממשעבדי בתנאי ב"ד אף בדלא כתב לה וכן נוהגין באשכנז ובצרפת:

לשון ריא"ז

אם לא היה בשטר השני שום תוספת אלא שענין א' לשניהם בטל השטר השני את הראשון בין אם היו שניהם שטרי מכר בין אם היו שניהם שטרי מתנה החזיק הלוקח בשדה זו ע"י השטר הראשון ובדין אכל פירותיה וגם נתחייב לפרוע המס עליה ולא עשה השטר השני אלא שנתרצה למחול שעבוד השטר הראשון והרי שדה זו משועבדת לבע"ח של מוכר הקודם לשטר השני כמבואר בקונטרס הראיות:

כתב הטור ואם הראשון של מכר והשני של מתנה אם נוכל לתלות שכוון ליפות כחו במתנה משא"כ במכר כגון דינא דבר מיצרא שנוהג במכר ואינו נוהג במתנה אז לא נתבטל הראשון ונפקא מינה בשני שאם יבא בעל המיצר לסלקו יראהו שטר המתנה ולא יוכל לסלקו וצריך שלא יראה שטר של מכר כשמראה שטר של המתנה שאם יראה שניהם הראשון קיים והשני בטל כיון שלא נעשה אלא ליפוי כח ואפי' אי לא שייך ביה יפוי כח דדינא דבר מיצרא כגון שהלוקח או המוכר עצמם מצרנים רואים אם יש בו שום יפוי כח אחר דשייך במתנה ולא במכר דקי"ל מוכר בעין רעה מוכר ונותן בעין יפה נותן לא ביטל האחרון את הראשון ואם לאו ביטל האחרון את הראשון וכ"ש אם הראשון של

מתנה והשני של מכר שכוון ליפות כחו שאם יטרפנו בע"ח ממנו שיחזור עליו משא"כ במתנה ולא נתבטל הראשון. וגם בזה כתב הרא"ש שצריך להראות שטר השני לבד שאם יבא בע"ח ויראה שניהם ביחד אין האחרון כלום שלא כתבו אלא ליפוי כח ולא נתבטל הראשון והרמ"ה כתב ודאי כשהראשון של מכר והשני של מתנה ואתחזוק תרוייהו בבי דינא בהא אמרי' כיון שמוכח שלא כתב השני אלא ליפות כחו אזלי' בתר קמא ובתרא לאו כלום הוא ושייך ביה דינא דבר מיצרא אבל אם הראשון מתנה והשני מכר דאמרי' משום יפוי כח דבע"ח כתביה לא בטל שני את הראשון ושניהם קיימין דהו"ל כמאן דאוסיף ליה דקלא שהרי הוצרך לכתוב השני בשביל האחריות ואי בעי בהאי גבי ואי בעי בהאי גבי וטעמא דמסתבר הוא כי כשהראשון במכר לא שייך אחרון במתנה על מה שמכר כבר לפיכך ניכר שלא נעשה אלא ליפוי כח ואם יראה שניהם ביחד אין האחרון כלום אבל כשהראשון של מתנה וכותב אחריות של מכר אין בו נפקותא לזה הקרקע אלא שכותב לו אחריות על שאר נכסיו והוי כתוספת דקל:

לשון ריא"ז

וכן אם היה הראשון במכר והשני במתנה לא בטל השטר הראשון שלא כתב לו השטר השני אלא ליפות כחו מפני דין הבר מיצר שיכול לטעון עליו במכר ואינו יכול לטעון עליו במתנה ונראה בעיני שאין שטר המתנה מועיל לדחות הבר מיצר אלא שלא קבל דמי המכר ולפיכך נעשה לו שטר מתנה על המכר הזה אבל אם קבל דמי המכר ואח"כ עשה לו השטר מתנה ה"ז שטר עולה וכוונתו לדחות הבר מיצר שזכה בדינו מן הדין:

דף טז.

לשון ריא"ז

היו לו לראובן שני שטרי חוב על שמעון מסכום אחד לא ביטל השני את הראשון אלא גובה בשניהם שפעמים שאדם מלוה לחבירו מנה ועושה לו שני שטרות על שני חצאי מנין שאם תשיג ידו לפרוע חצי החוב קורע השטר האחד ומניח השני שלם כמו שביאר ר"י בפסקיו:

דף טז:

לרש"י ז"ל בסמוכה על שלחנו ואפי' בוגרת ואם אינה סמוכה על שלחנו אפי' בקטנה אינו זכאי כר' יוחנן בפ"ק דב"מ ואין חילוק בין קטנה לקטן ולר"י אפי' באינה סמוכה זכאי בנערה אבל בוגרת כשאינה סמוכה לא ובמעשה ידיה אי סמוכה הכל של אב ואם

אינה סמוכה המותר על מזונותיה שלו בקטנה ונערה אבל בוגרת וקטן אי סמיכי של אב משום איבה ואי לא הכל שלהן אפי' בהעדפה:

דף יז.

ומפרנסים לבניו ולבנותיו אפילו יתרים משש עד שיגדלו דמסתמא ניחא ליה שיפרנסו לבניו ולבנותיו ומיי' כתב דבשניהם אין מפרנסין לבניו ולבנותיו מבני שש ולמעלה אפי' אם הוא אמוד ולא נראה לטור אלא כמו שכתבנו:

כתב סמ"ג בשם ר"ח מההיא דירושלמי שאם לא רצה הבעל לקוברה וקברה האב מוציאין ממנו בדין ר' יוסי אומר בין אב בין אחר גובה שלא עלה על דעתו שתהא מושלכת לכלבים:

דף יז:

כתב מיי' מתה האלמנה יורשי הבעל חייבין בקבורתה נשבעה שבועת האלמנה ואח"כ מתה יורשיה יורשי כתובתה הן חייבים בקבורתה ע"כ. יראה שחושב ליורשי הבעל יורשיה כל זמן שלא נשבעה כיון שאין יורשיה נוטלין כל זמן שלא נשבעה ולא נראה לטור כיון שראוין לירש אותה [אילו] נשבעה חשיבי שפיר יורשיה וכ"כ הראב"ד:

נראה לר"ת דהך ברייתא בנישואין איירי ופסק לו פירות כסות וכלים שיבואו עמה ועדיין לא באו והיינו טעמא דלא זכה לת"ק דאנן סהדי שלא היה דעת האב להקנות וליתן הנדוניא אלא ע"מ שתהנה בתו ממנה הלכך אם לא באו ליד החתן בחיי בתו לא זכה בהם:

וכתב בסמ"ג דרש"י מפרש כל שמועה זו באירוסין והקשה לדבריו והוכיח דזאת הברייתא מדברת בנדונית חתנים שלא זכו בה נראה לר"י ז"ל שאינו חייב לשלם ועבד כשמעתיה וכן ר"ח פסק כת"ק והא דתניא בת"כ ותם לריק כחכם זה המשיא בתו וכו' התם שאני שכבר נתן וזכה הבעל אמנם ר"ת גזר ותיקן לשלם אפי' זכה אם מתה תוך שנה ולא פשטה גזירתו בכל ישראל ומסקנת הטור והרא"ש ז"ל כר"ת שאפי' ניסת אם מתה קודם שבאו המעות לידו אינה יורש אותה ומדברי מיי' מוכח דאם ניסת אפי' שכתובתה בבית אביה בעלה יורשה ואם יש תקנה בדבר שיש מקומות שתקנו שאם תמות בלא בנים שהאב נוטל כל מה שנותן ויש מקומות שחולקין הכל כפי המנהג:

לשון ריא"ז

הכותב לבתו נדוניא מן האירוסין אע"פ שכתב לו חתנו ודא נדוניא דהנעלת ליה כאילו

נשאת ומתה בעודה ארוסה ואין הבעל יורש בנדוניא זו שלא כתב לו אלא על דעת לכונסה ואם כנסה ומתה יורש הבעל אותה הנדוניא ואע"פ שלא הגיע ליד הבעל וליד אשתו מעולם ומז"ה אומר שאין הבעל יורש אותה הנדוניא אלא אם זקפה עליו במלוה ושיטת המורה כדברי וכן עיקר:

לשון ריא"ז

אע"פ שלא כתב אדם כתובה לאשתו בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה מפני שהוא תנאי ב"ד ואפי' נתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין שאף הארוסה יש לה כתובה בתנאי ב"ד כמבואר בקונטרס הראיות:

לשון ריא"ז

מסר האב את בתו כשהיא ברשותו או הוא או שלוחיו לבעל או לשלוחיו כדי לכונסה לחופה הרי היא כנשואה לכל דבר חוץ מן התרומה שאם היתה בת ישראל לכהן אינה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה אבל לשאר דברים הרי היא ברשות הבעל משעה שנמסרה לו ויכול להפר נדריה כמבואר בקונטרס הראיות. אם מתה הוא יורשה ומטמא לה אע"פ שלא הספיק לכונסה עדיין ואע"פ שנכסי נדוניתה בבית אביה הבעל יורש בכל מקום שהם כמבואר בקונטרס הראיות:

דף יח.

וכ' הר"ם מרוטנבור"ק אפי' יש להם נכסים שנפלו מבית אבי אמה חייב לזונם כיון דתקנת חכמים הוא זכו במזונותיהם אפי' אם יש להם להתפרנס משלהם ומשם ואילך מצוה לזונם עד שיהיו גדולים על זה נאמר עושה צדקה בכל עת:

לשון ריא"ז

ואם היה עשיר כופין אותו לזון אפי' משש ולמעלה שהרי כופין העשיר לעשות צדקה משלו אפי' לאחרים ומצוה לזון את הבנים ק"ו לבנות שזילותם קשה יותר:

דף יט.

כתב מיי' המדיר את אשתו נדר שהוא חייב בגללו לגרשה וליתן לה כתובתה נשבית אחר שהדירה אינו חייב לפדותה שמשעה שהדירה מתחייב לגרשה וליתן לה כתובתה:

לשון ריא"ז

המדיר את אשתו מליהנות לו ונאסרה עליו מפני נדר זה אינו חייב לפדותה בין שהיה כהן בין שהיה ישראל והוא שנאסרה עליו קודם שנשבית אבל אם נאסרה עליו אחר

שנשבית חייב לפדותה שלא כל הימנו לאוסרה עליו וליפטר מפדיונה ואם היא אסרה עצמה עליו אפי' אם אסרה עצמה לאחר שנשבית אינו חייב לפדותה כמבואר בקונט' הראיות:

והא דיבם לא אכיל פירי היינו בנכסים שנפלו לה כשהיא שומרת יבם אבל נכסים שנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל אכל יבם פירי לרבא דאמר לקמן ברישׁ פרק הכותב דידו עדיפא מידה. ומיהו לא מחייב בפרקונה כל זמן שלא כנסה דלא קרינא ביה ואותבינך לי לאנתו:

הרא"ש וטור כתבו אפי' אם פדיונה עולה יותר מכתובתה ואפי' יותר מכדי שוויה צריך לפדותה ודעת רבינו שאינו חייב לפדותה אלא בכדי שוויה וכ"כ מיי' וי"א שאינו חייב לפדותה בפעם שנית ביותר מכדי כתובתה אבל עד כדי כתובתה חייב גם בפעם השנית ולא נראה להרא"ש אלא אינו חייב בפדיינה כלל ומיי' כתב נשבית פעם שנית ורצה לגרשה ה"ז מגרש ויתן כתובתה והיא תפדה את עצמה:

לשון ריא"ז

ואינו חייב לפדותה ביותר ממה שכתוב בשטר כתובת' שהיא עיקר הכתובה והנדוניא והתוספת ואע"פ שכדי דמיה היה יותר מכל אלה אינו חייב אלא עד כנגד הכתוב בשטר הכתובה ובלבד שלא יהיה יותר מכדי דמיה ואינו חייב לפדותה יותר מכדי דמיה כפי מה שראויה למכור בשוק שפחה כיוצא בה שאין פודין השבויין יותר על כדי דמיהן מפני תיקון העולם. ביקש בעלה לגרשה אחר שנשבית ולתת לה כתובתה שתפדה מכתובתה אינו רשאי אלא פודה אותה משלו ואם רצה לגרשה יתן לה אח"כ כתובתה משלם פדאה ואח"כ נשבית אינו חייב לפדותה פעם שנית אלא רצה פודה רצה נותן לה גיטה וכתובתה ותפדה היא עצמה:

הא דאמר אין פודין את השבוים משמע כל שבוים ואפי' אשתו וה"ר מאיר הלוי ז"ל פסק כת"ק דהלכה כרבים ומתני' דגיטין איירי בשאר שבוין אבל אשתו כגופו וכמו שאדם יכול לפדות עצמו בכל ממונו אשתו נמי כיון דחייב לפדותה בתנאי כתובה כמו שיש לה ממון דמי וכן מסתבר עכ"ל הרא"ש:

כ' מיי' אמר הרי כתובתיך או רפאי עצמך בכתובתיך או הריני מגרשך ואתן לך כתובה שומעין לו ואין ראוי לעשות כן מפני דרך ארץ:

כתב בעל העיטור שגם הבעל אינו חייב ברפואה שאין לה קצבה ולא נהירא להרא"ש:

לשון ריא"ז

האשה שלקתה חייב בעלה לרפאותה בין רפואה שיש לה קצבה בין רפואה שאין לה קצבה ואם רוצה לגרשה ולתת לה כתובתה אינו חייב ברפואתה כשם שאינו חייב

במזונותיה לאחר שמגרשה שהרפואה כמזונות לפיכך אף לאחר מיתת בעלה חייבים יורשיו לרפאותה כשם שחייבין במזונותיה (כדאמרי') [בד"א] ברפואה שאין לה קצבה כגון שהיתה חולנית וצריכה רפואות תמיד אבל רפואה שיש לה קצבה אין היורשים חייבים כשם שאין חייבים בפדיונה ונראה בעיני שאם אין הבעל רוצה לרפאות את אשתו וגם אינו רוצה לגרשה מפני שבדעתו ליורשה כופין אותו שיתן משלו כל הצריך לרפואתה או יגרשנה ויתן לה כל כתובתה משלם ואם לותה מאחרים לצורך רפואתה עד שלא גירשה בעלה חייב ליתן הכל משלו כמבואר בקונטרס הראיות:

לשון ריא"ז

ובני האשה שכתובתה מרובה היה אחד מהם בכור לאביו אינו נוטל חלק הבכורה בנכסי אמו שכתובתה מרובה אלא רואים כאילו חולקין כל בני אביו כל הנכסים שהניח להם אביהם בשוה ונוטל זה חלק הבכורה כחלק אחד מן האחים כמבואר בקונטרס הראיות וכן נמצא בתלמוד א"י:

ורבים מהגאונים כתבו שאין כתובת בנין דיכרין נוהג כלל שעיקר התקנה היתה כדי שיתן אדם לבתו כבנו ועכשיו נוהגין לתת להם יותר ויותר וכן כתב ב"ה ורבינו האי כתב שהיא נוהגת שאין לנו כח לבטל תקנת חכמים כ"כ מיי'. וריב"א ורבינו שמשון כתבו שנוהגת אפי' במטלטלי כיון דתקון רבנן בתראי דכתובה נוהגת במטלטלין ה"ה כתובת בנין דכרין. והרמ"ה וה"ר יונה כתבו ודאי כתובת בנין דכרין נהגו האידנא שאין לעקור תקנת חכמים אבל כיון שמרבים ליתן לבנות נעמידנה בחזקת דמעיקרא דוקא במקרקעי ולא במטלטלי ולענין זה לא עשו כתובת בנין זכרין ככתובתה ולזה הסכים הרא"ש:

דף יט:

ונראה דה"ה נמי שהפסידה כל שאר תנאי כתובה וכן כתב הרמב"ם המוחלת כתובתה לבעלה הפסידה כל תנאי כתובתה ואפי' מזונות לית לה ויראה מדבריו שאפי' בחייו אין לה מזונות ואני כתבתי למעלה שיש לה מזונות בחייו ולא אבדה אלא מזונות של אחר מיתה. כ' מיי' המוחלת כתובתה אינה צריכה לא קנין ולא עדים כשאר מוחלים והוא שיהיה דברים שהדעת סומכת עליהן ולא יהיה שחוק והיתול או דברי תימה אלא בדעת נכונה:

לשון ריא"ז

אבל אם מחלה כתובתה לבעלה הואיל ולא מפני צורך מעות עשתה כן הרי אנו דנין סתם דעתה שלגמרי נסתלקה מזכות כתובתה ואף אם תמות אין בניה יורשין כתובתה

ואם מחלה איבדה שאר תנאים האמורים כמב"ה:
כל דבר שהוא זכות האשה כגון פדיונה. ורפואתה ומזונותיה יכולה אשה למחול לבעלה ויכולה להתנות לו אפי' שתהא זנתו ומפרנסתו ומלמדתו תורה שכל המתנה בדבר שבממון תנאו קיים וכן מבואר בתלמוד א"י:
כתב מיי' פוסקין לבת מזונות כסות ומדור מנכסי אביה כדרך שפוסקי' לאלמנה ומוכרים למזון הבנות בלא הכרזה כדרך שמוכרים למזון האלמנה וכסותה אלא שהאשה פוסקין לפי כבודה וכבוד בעלה [ולבנות] פוסקים להם דבר המספיק בלבד ואין הבנות נשבעות ע"כ:
לשון ריא"ז
ואע"פ שלא כתב לה חייב מפני שהוא תנאי ב"ד לפיכך מי שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים מרובים הבנים יורשין כל הנכסים והבנות ניזונות מהם ונותנין להן מזונות וכסות ומדור לדור בו עד שיתבגרו או עד שיתארסו כמב"ה:

דף כ.

וכתב הרמ"ה ה"מ שלא נתארסה מדעת היורשים אבל נתארסה מדעת היורשין אית לה מזונות דלאו כל כמינייהו דיורשין להשיאה עצה להתארס דתפסיד מזוני ואי נמי נתארסה שלא מדעת יורשים וחזו בי דינא דליכא מאן דיהיב לה מזוני מלמדין אותה שתמאן ושקלה מזוני מאחין ע"כ:
לשון ריא"ז
בגרו עד שלא נתארסו או שנתארסו עד שלא בגרו בין בימי נערות בין בימי קטנות אינן ניזונות מנכסי אביהן וכשם שהאשה ניזונית מנכסי בעלה לפי כבודה ולפי כבודו כך הבנות ניזונות מנכסי אביהן לפי כבודן כמבואר בק"ה:
הביא הטור דברי רבינו וכתב דהרא"ש לא כתב כן ומיי' כתב כרבינו דהארוס חייב במזונותיה ועוד כתב מיי' דחייב מיד כשאירסה:
מיאנו בבעליהן הרי הן כמי שלא נשאו וחוזרות וניזונות כבתחלה וכן בת הממאנת יש לה מזונות מנכסי אביה אע"פ שמיאנה אמה כמב"ה:
לשון ריא"ז
היבם שיבם את יבמתו נסתפקו חכמי' בבנותיהם אם יש להן מזונות מנכסי אביהם כשאר הבנות אם לאו לפיכך אין להם מזונות מספק ואם היו הנכסים מועטין ותפסו

אותם הבנות למזונותיהם אין מוציאין מידם מספק אבל אם הנכסים מרובים מוצאין מידם שאף אם יש להם מזונות אין להם דבר יום ביומו כמב"ה:
וי"א שאם הבית קטן מהכיל שצריכין לשכור לה בית אחר וליתן לה בו מזונותיה משלם אלא שבזה יפה כחם שאם היא אומרת תשכרו אתם ואני אדור בבית בעלי אין שומעין לה אבל לעולם צריכים ליתן לה או בית בעלה או לשכור לה אחר וכ"כ מיי' נפל הבית או שלא היה לבעלה בית אלא בשכר נותנין לה מדור לפי כבודה וכן מזונותיה וכסותה לפי כבודה. וכתב הרא"ש בשם הירושלמי לא היה שם בית ראוי לדירת אלמנה והיתומים מהו ומשני היורשים שוכרים לה בית. ואם היא אומרת בבית בעלי אני רוצה לדור והם אומרים מעות פי' נשכור לך בית במדור ונדור בבתינו הדין עם היורשים לפי שאין גוף הקרקע קנוי לה אלא לדירה בעלמא הלכך יכולים לשכור לה בית אחר וידורו הם בביתם. והא דאמרי משתמשת במדור שנשתמשת בו בחיי בעלה היינו כשיש לכולם דירה והם רוצין ליתן לה דירה פחותה. אמנם בשמעתין מוכח דכשהבית צר מוציאין אותה ואין שוכרין לה דירה דאי חייבין לשכור לה דירה פשיטא דמזונות אית לה והיאך קאמר מר בר רב אשי דלית לה מזונות:

לשון ריא"ז

אם לא הניח אביהן אלא בית דחוק שאינה יכולה לדור שם עם היורשין אינן חייבין ליתן לה מדור שכך כתב לה ואת תהא יתבא בביתי ולא בביקתי אלא נותנין לה מזונות בבית אביה וכן אם נפל בית אביהם אינם חייבין לבנותו שתדור היא ולא עוד אלא אמרה הניחו לי ואבנהו לי משלי אין שומעין לה שכבר נפטרו מלתת לה מדור היה המדור רעוע ובאת האלמנה לחזקו שלא יפול הרי זה ספק בתלמוד ומספק מעמידין המדור בחזקת האלמנה ואין היורשין יכולין לעכב על ידה מלחזקו ונראה בעיני שאם רוצים לבנות לה המדור כדי שיזונו אותה אצלם ולא יזונו אותה בבית אביה שומעין להם כמבואר בקונט' הראיות:

דף כ:

לשון ריא"ז

התובעת כתובתה בב"ד בין שתבעה העיקר בין שתבעה התוספת בין כולה בין מקצתה אבדה מזונותיה ואם תבעה חוץ לב"ד לא איבדה מזונותיה ואם תבעוה לינשא ונתפייסה ואפי' כיחלה ופרכסה לא איבדה מזונותיה תבעה כתובתה בב"ד כגון שהטעוה ואמרו לה ר' פלוני אדם גדול רוצה לישא אותך לאשה וע"י כן תבעה ונודע הדבר שהיה הכל

טעות ומרמה כדי להפסידה הרי זו לא אבדה מזונותיה בכך כמבואר בקונט' הראיות וכך נמצא בתלמוד א"י:

והרא"ש הוציא דין זה מן הירושלמי שהיתה אלמנה אחת שרימו בה ואמרו לה שאדם גדול רוצה לישא אותה ותבעה כתובתה וכשידע רב אסי שרימו בה החזירה למזונותיה וכן אם לא רצו לזונה ומחמת זה תבעה כתובתה אין זה מן השופי ויש לה מזונות:

רב אלפס לא הביא לשון הגמ' אמר רב נחמן תבעוה לינשא ונתפייסה אין לה מזונות הא לא נתפייסה יש לה מזונות. אמר רב ענן לדידי מפרשא לי מיניה דמר שמואל אמרה מחמת פלוני בעלי יש לה מזונות מחמת בני אדם שאינן מהוגנים אין לה מזונות אמר רב חסדא זינתה אין לה מזונות ר' יוסי אומר כחלה ופרכסה אין לה מזונות ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל התובעת כתובתה וכו' וס"ל לרב אלפס הא דקאמר לית הלכתא ככל הני שמעתתא קאי אכל הני דאמר לעיל הלכך לא הביא אלא הך מימרא דתובעת כתובתה והתוס' כתבו הא דקאמר לית הלכתא ככל הני שמעתתא לא קאי אלא אמלתייהו דרב חסדא ורב יוסף דאי קאי אכולהו קשה דשמואל אשמואל וכה"ג אשכחן בפ' במה מדליקין דקאמר לית הלכתא ככל הני שמעתתא ולא קאי אכלהו ונ"ל כדברי רב אלפסי ולא קשה מידי דשמואל אשמואל דודאי שמואל איתליה [תבעוה להנשא ונתפייסה או] תבעה כתובתה אין לה מזונות ותלמודא סבר ליה כוותיה בחדא ולא באידך:

לשון ריא"ז

מכרה כתובתה או שמשכנה כתובתה או שעשאה אפותיקי לאחר אפי' שלא בב"ד אבדה מזונותיה אחרי מותו מן היורשין שהרי היא כאילו גבתה כב"ה והוא שמכרה כל כתובתה אבל מקצת כתובתה ואפי' גבתה מקצת כתובתה הואיל ושלא בב"ד הוא לא אבדה מזונותיה כמב"ה:

כתב סמ"ג בשם ר"ח שבמקום שיש מנהג הלך אחר המנהג ובמקום שאין מנהג הלכה כשמואל בדיני וכ"כ הטור:

לשון ריא"ז

ואין היורשין יכולין לתת לה כתובתה ולבטל מזונותיה כל זמן שאינהרוצה לתבוע כתובתה לפי שהרשות בידה לתבוע או מזונות או כתובה:

כתב הרא"ש ונ"ל דלאו ראיה היא כ"כ דשמא היתה כתובתה מרובה ויותר היו חפצים שתהא ניזונת ויתפרנסו כולם מן הנכסים והאריך שם הרא"ש וכתב במסקנת דבריו ובתוספתא תניא כל הארצות כותבין כאנשי ירושלים ובירושלמי גרסי' קסרין כיהודה

ושאר כל המקומות כירושלים וכן משמע מהא דתנן האשה שאמרה מת בעלי רצתה ניזונת רצתה גובה כתובתה וכ"כ רב שרירא גאון ז"ל דבמקום שאין מנהג יש לעשות כאנשי ירושלים וכשמואל:

דף כא.

כתב רמב"ם ז"ל וה"ה בעל חובו וה"מ דחול אבל בגדי שבת ויו"ט גובה מהם ואצ"ל שאם היו בהם טבעות וכלי כסף וזהב שהכל לבע"מ ופסק מהר"ם דהיינו דוקא שהבעל תיקן דטעמא דרמב"ם ז"ל כדפירש בהגוזל קמא גבי המקדיש נעשה כמו שהקנה לה מעיקרא דהכי מחלק בירושלמי פ"ק דקדושין גבי אחין שחלקו מה שעליהן שמין מה שעל נשיהם אין שמין בד"א בראויין להשתמש בהם בחול מיהו היכא שידוע שהקנה לה מעיקרא אפי' בכלי שבת ורגל אין לו בכסות אשתו ובניו וכ"ש היכא דהיא הכניסה לו דאין בע"ח גובה מהם ואפי' כלי שבת וכלי רגל שהרי הם מיוחדים לה ואפותיקי נינהו לדידה מתשובת מהר"ם:

לקיט הוא עני המתלקט בביתו של בעל הבית ואוכל פת של עצמו ומסייע לבעה"ב במלאכתו ובעה"ב מהנהו לפעמים במאכל ובמשתה ופעמים נותן לו מלבוש אבל אין לו שכר קצוב אם יצא מעצמו מפשיט בגדיו מעליו אבל שכיר שנשכר אצל בעה"ב לזמן ידוע וקנה לו בגדים אם יצא תוך זמנו כההיא דאמרי' פועל חוזר ואפי' בחצי היום אדעתא דהכי לא יהיב ליה אבל אם יצא בזמנו כיון דידע בעה"ב דאורחיה דשכיר למיפק בזמניה איבעי ליה לאתנויי:

והכי פסק הסמ"ג כרבינו ובעל העיטור כתב דוקא שמוציאה מדעתו בלא טענה רק שמוציא אחרת נאה הימנה אבל סרחה עליו אדעתא דהכי לא אקני לה ע"כ ואפי' לפי דבריו נראה שאין לחלק בין סרחה עליו למוציאה מדעתו אלא בגדיה שקנה לה אבל מתנה שכתב לה גובה לעולם וכן כתבו הגאונים:

כתב הראב"ד דוקא דאמר דמי חמרא אבל אמר מחמרא רווחא לברתא:

דף כא:

כתב רבינו האי שא"צ קנין בשעת נישואין [במה] שנתן לה בתנאי כתובה דתנאי כתובה ככתובה דמי כי היכי דבשעת קדושין לא בעי קנין מדרב גידל. וכתב בעל העיטור ואי כתב לה בשעת קדושין ומגרש לה גביא ולא אמרי' אדעתא למישקל ולמיפק לא אקני לה וכן שדר רב שר שלום גאון והסכימו עליו כל בני מתיבתא:

כתב הרא"ש ולא נהירא דקי"ל כרבנן פ' אלמנה ניזונית דאמרי מכרה או משכנה או נתנה מקצת יש לה מזונות הלכך נראה לפרש שאם תבעה מנה ומאתים ושיירה תוספת הוי כאילו לא תבעה אלא מקצת מנה ומאתים וניזונית בשביל התוספת אבל אם תבעה כתובתה בסתם התוספת בכלל ואיבדה מזונותיה:

הקשה הרא"ש ז"ל דאי נמי לא הוי תוספת ככתובה מ"מ כל שטרי חוב אין נפרעין מן היתומים אלא בשבועה ומפרש ר"ת שאם נשבעה בסתם על הכתובה התוספת בכלל ואינה צריכה לישבע שנית כשתבא לגבות התוספת ור"מ הלוי ז"ל פירש דאם לאו תוספת ככתובה לא היתה צריכה לישבע על התוספת כשנפרע מן היתומים דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים דבע"ח ולא מטא זמניה בחיי הלוה גבי בלא שבועה דקי"ל כר"ל בפ' השותפין דאפי' מיתמי אמרי' חזקה אין אדם פורע בתוך זמנו וגבי כתובה הוא דתקנו רבנן שבועה משום דלא ניחא ליה שתתבזה בבית דין וחיישינן דלמא אתפסי צררי ותוספת כתובה ככתובה לענין שבועה זו:

דף כב:

כתב [3]הרא"ש ז"ל שלא אמרו פטור שבועה ביחדלה מטלטלי ואיתנהו בעינייהו וארעא בארבע מצרנהא אלא בכתובה לפי שאינו עשוי להתפיסה צררי אחריני על הסמך הזה אבל בבעל חוב חוששין לפרעון וכ"כ רבינו יונה ז"ל:

כתב הטור אבל אם לקח לו בקנין כותבין לו סתמא דסתם קנין לכתיבה עומד ואפי' לא ראו ההלואה אלא שהודה בפניהם שחייב לו מנה ולקח בקנין כותבין לו אפי' שנשתהה זמן מרובה ואח"כ בא המלוה ותבע' שיכתבו לו הרי אלו יכתבו ויתנו לו ואין צריכין לחוש שמא פרע ואפי' מת הלוה קודם כתיבת השטר יכולין לכותבו אחרי מותו וכן אם מת המלוה ובאו יורשין לעדים שיכתבו להם השטר כותבים להם אבל אם הלוה מוחה בעדים שלא יכתבו אין כותבין לו אפי' מיד אע"פ שלקח קנין לפיכך אם יאמר המלוה כיון שאינך רוצה שיכתבו לי השטר תחזור לי מעותי שומעין לו כי ודאי לא הלוה לו אלא אדעתא שיהיה השטר בידו לראיה לטרוף לו ממשעבדי לא לקח בקנין אפי' הודה בפני ג' אין כותבין אפי' אמר הוו עלי עדים אא"כ קבעו השלשה מקום להתקבץ בו לדון ושלחו לו לבא ובא והודה בפניהם אז כותבין אפי' לא אמר אתם עדיי וכתב מיי' והוא שיכירו ב"ד את שניהם כדי שלא יערימו לחייב את איש אחר בד"א שאין כותבין ההודאה כל זמן שלא לקח בקנין שהודה לו במטלטלין אפי' הן בעין דהא מיחסרא גובייגא אבל

[3]בד"ס גי' הראב"ד ובאמת הרא"ש הביא ג"כ בשם הראב"ד

הודה במקרקעי כותבין ובמטלטלי נמי אם המודה חייב באחריות משעה שהודה כותבין אע"פ שלא לקח קנין ופי' התוס' הא דהודאה בפני ב"ד חשוב כמלוה בשטר דוקא לטרוף מהלקוחות כל זמן שידוע שלא פרעו או שהוא מודה שלא פרעו אבל אם טוען שפרעו נאמן בין אמרו לו צא תן לו בין אמרו לו חייב אתה ליתן לו לפיכך אין ב"ד כותבין לו אע"פ שהודה בפניהם אא"כ ידוע שהוא לא פרע על פי עדים או על פיו ואפי' אם כתבו לו פסק דין ועודנו בידו וטוען הא' שפרע כתב אבי העזרי שנאמן וכ"כ מיי':

ורב שרירא גאון כתב אפי' אם כתב לה מנה ומאתים ונתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין אפי' כמה פעמים קודם שבגרה כתובתה של אביה ניסת ונתאלמנה או נתגרשה מן הנשואין אין לאביה בה כלום אפי' בראשונה:

לשון ריא"ז

נתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין אינה גובה אלא עיקר הכתובה ולא התוספת אע"פ שכתב לה שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה:

מיי' כתב משתכנס לחופה נקראת נשואה אע"פ שלא נבעלה והוא שתהא ראויה לביאה אבל אם היתה נדה אע"פ שכנסה לחופה ונתייחד עמה לא גמרו הנשואין והרי היא כארוסה עדיין ולא תנשא נדה עד שתטהר ואין מברכין ברכת חתנים עד שתטהר ע"כ והרא"ש כתב שנקראת חופה לכל דבר חוץ מזה שאינה גובה תוספת ויכולין לברך ברכת חתנים אבל אינה נכנסת עמו בסתר והוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים. ור"י פי' הא דבעי רב אשי נכנסה לחופה ולא נבעלה היינו חופה שהחתן סבור שהיא טהורה בשעת חופה ונמצאת נדה מש"ה מספקא ליה אי קני דשמא חיבת בעילה קונה ואילו ידע החתן שאינו יכול לבעול עתה שמא לא היה כונס עתה גם רגילים היו אז לכנוס טהורות ולא היו רגילין לכנוס נדות כדאמרי' בפ"ק אם פרסה נדה אינו מעלה לה מזונות אבל אם מודיעין אותו שהיא נדה ואעפ"כ כונסה לחופה האי ודאי קנויה לו מיד דעושה חופה כדי לבעול כשהיא טהורה לכן אומר ר"י שיש להודיע לחתן כשהוא כונס אם היא טהורה מיד אם לאו וכן נכון לעשות:

לשון ריא"ז

נכנסה לחופה ולא נבעלה עד שנתאלמנה או נתגרשה אם לא היתה בחופתה ראויה לביאה כגון שפירסה נדה הרי זה ספק בתלמוד ומספק אינה גובה תוספת ואם תפסה אין מוציאין מידה כמו שביארנו למעלה בדין הספק:

לשון ריא"ז

כתבה לו שובר שנתקבלה ממנו כך וכך או נתקבלה הכל מחילתה קיימת אע"פ שהיא

יושבת תחתיו ולא נתקבלה ממנו כלום אבל אסור לעשות כן שכל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה בין ע"י כתיבת שובר בין ע"י תנאי אע"פ שתנאו בטל הרי זו בעילת זנות:

ובנאבדה כתב ב"ה איכא מאן דאמר שכותב לה זמן של עכשיו ואיכא מאן דאמר כיון דאיכא סהדי דאיתתיה הוא וידוע לסהדי זימנא קמא כתבי ההיא זמנא ואי לא ידעי כתבי מהשתא ובמוחלין אין כותבין אלא מזמן של עכשיו:

דף כג.

הארוס שתבע אריסתו לנשואין אם היתה בתולה נותנים לה י"ב חדש משעת תביעתו כדי לפרנס את עצמה ואפי' אם נתאלמנה מן האירוסין וכבר עשתה י"ב חדש אצל הראשון אחר תביעתו נותנין לה עוד י"ב חדש מתביעת השני ואפי' היה הראשון בחור והשני אלמן וכך היא שיטת תלמוד ארץ ישראל כמבואר בקונטרס הראיות:

פי' רש"י דוקא בלא קדושין אבל אין לקדשה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה כתב מיי' ואם רוצה לכונסה כשהיא קטנה כונס ואין ראוי לעשות כן:

ורבינו ברוך מביא ראיה שמותר לקדשה בקטנות מפרק בתרא דנדה שעשו מעשה בבת ר' חנינא שקדשה בקטנות וגם ר"ת מקשה על פי' רש"י:

פי' רש"י משעת קדושין והרמ"ה כתב משעת תביעה וכן כתב הרא"ש:

לשון ריא"ז

בוגרת שנתארסה נותנים לה י"ב חדש משעם שבגרה אע"פ שלא תבעו זה את זה לפי שהבגר הוא כתביעה ואם נתארסה לאחר שעברו י"ב חדש לבגרותה נותנים להם ל' יום משעת אירוסין אע"פ שלא תבעו זה את זה:

דף כג:

כתב מיי' כל אשה שתמנע מלעשות מלאכה שהיא חייבת לעשותה היו כופין אותה ועושה אפי' בשוטין והראב"ד השיג עליו ואמר מעולם לא שמעתי יסור שוטין לנשים אלא שממעיט לה מזונותיה וצרכיה עד שתכנע טען הוא שאינה עושה וטענה היא שעושה מושיבים אשה או שכנים ביניהם ודבר זה כפי מה שיראה הדיין שאיפשר הדברים ע"כ. יראה שפוסק דמורדת ממלאכה היא מורדת וא"כ קשה לדבריו למה לא יפחתו מכתובתה כדין מורדת מתשמיש והרא"ש כתב שאין כופין אותה דקי"ל כרב הונא דאמר אשה יכולה לומר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה לפיכך אם תרצה לא

תעשה ולא תזון כתב ה"ר יונה דוקא בעיקר מעשה ידיה אבל במותר על ה' סלעים שהוא שלו ותקנו לה כנגדו מעה כסף אינה יכולה לומר איני נוטלת מעה כסף ואיני נותנת מותר לפי שתקנו לו מותר משום חינא ובתר הכי תקנו לה כנגדו מעה כסף והרמ"ה כתב שגם במותר יכולה לומר איני נוטלת מעה כסף ואיני נותנת מותר:

לשון ריא"ז

ואם יכולה להסתפק במעשה ידיה יכול לומר צאי מעשה ידיך למזונותיך אע"פ שגלתה לעיר מקלט שהוא מקום שאין מכירין אותה יש לה לחזר ולמצוא מלאכה שתתפרנס במעשה ידיה וכל אשה שאין מעשה ידיה מגיעין למזונותיה חייב לתת לה בעלה מזונו' משלם ואם היו מעשה ידיה מרובים ממזונותיה יכולה היא שתאמר איני ניזונית משל בעלי ואיני עושה לו מלאכה ומעשה ידיה שלה:

דף כד.

דחקה ועשתה מלאכה יותר ממה שהאשה חייבת פסק רב האי שהוא לבעל אפי' ביתרון שבא ע"י הדחק ודוקא שדוחקת להרבות במלאכה כגון שעושה בלילה בשעה שבני אדם ישנים אבל אם עושה שתים ושלש מלאכות ביחד המותר [4]לבעל ור"ח פסק דלא הוי המותר לבעל אלא במותר שלא ע"י הדחק אבל בכל מה שדחקה בין שעושה בלילה או שעושה שתים ושלש מלאכות ביחד הכל לעצמה והרא"ש הביא דברי שניהם ולא פסק כמי ומיי' כתב בסתם דחקה ועשתה יותר מהראוי לה המותר לבעלה:

ירושלמי שבעה גופי מלאכות מנו חכמים והשאר לא הוצרכו למנות דפשיטא שצריכה לעשות כל צרכי הבית ולעמוד לפני בעלה לשרתו ומיי' כתב וכל אלו המלאכות אין מחייבין אותה לא בכולן ולא במקצתן אא"כ יהיה דרך משפחתו ומשפחתה לעשותן אבל אם אין דרכן לעשותן אינה חייבת בהן כתב מיי' אשה ששברה כלים בבית בעת מלאכתה פטורה מלשלם ולא מן הדין אלא תקנה שאם אי אתה אומר כך אין שלום בבית לעולם שהיא נזהרת ונמנעת מרוב המלאכות ונמצא קטטה בבית לעולם:

לשון ריא"ז

הרי אלו שבע מלאכות שהאשה עושה לבעלה חוץ משאר מלאכות קטנות שחייבת לעשות לו כגון לערוך לפניו שלחן ולהביא כלים ולסלק מלפניו ושאר כל צרכי הבית. שברה כלים בעוד שהיתה מתעסקת בצרכי הבית הרי זו פטורה מלשלם שאם לא כן הרי היא נמנעת מלעסוק בצרכי הבית ואין שלום בבית כמו שביאר מז"ה בפסקיו וכך היא

[4][צ"ל לעצמה ועי' ברא"ש בר"פ מציאת האשה]

שיטת תלמוד ארץ ישראל. ירושלמי תני שבעה גופי מלאכות מנו והשאר לא הוצרכו למנותן:

וכ"כ מיי' וסמ"ג והרא"ש כתב שאם יכולה להניק שניהם צריכה להניק שניהם אבל אם יש לו בן מאשה אחרת אינה חייבת להניקו ולפי שיטת הרא"ש כך היא גירסת הירושלמי א"ר חגי לא אמרו אלא בנה אבל תאומים לא ולמה אמרו בנה שלא תניק בן חברתה והכי פירושו הא תאומים לא בתמיה והלא יכולה להניק שניהם למה לא תניקם וא"כ למה אמרו בנה למעוטי בן חברתה ואפי' הוא בן בעלה כתב מיי' רצתה להניק בן חברתה עם בן בעלה הבעל מעכב דתניא הרי שנתנו לה בן להניק לא תניק עמו לא בן חברתה ולא בנה ואין חילוק בין אם נתנו לה בן להניק בין אם מניקה בן בעלה:

דף כד:

ולאחר שיגמל הנער י"א שברשות האב אם ירצה יקחנו אצלו ואם ירצה יניחנו עם אמו דהא דאמרי' בת אצל האם היינו דוקא באלמנה לא שבקי' לה בהדי קרובי אביה שראויים ליורשה אבל בגרושה שבקי' לה אצל אביה והרמ"ה כתב בשם הגאונים דה"ה נמי בגרושה וכ"כ מיי' שלמו כ"ד חדשים וגמלתו אם רצתה המגורשת שיהיה בנה אצלה אין מפרישין אותו ממנה עד שיהיה בן ו' שנים גמורים אלא כופין האב ונותן לו מזונות אצל האם ולאחר ו' שנים יכול לומר האב אם הוא אצלי אני נותן לו מזונותו אם הוא אצל אמו איני נותן לו והבת אצל האם לעולם אפי' אחר ו' שנים כיצד היה האב ראוי לצדקה מוציאין ממנו בעל כרחו וזנים אותה אצל אמה ואפי' ניסת האם לאחר ובתה אצלה ואביה זן אותה משום צדקה עד שימות האב ותזון מנכסים בתנאי כתובה והיא אצל אמה ואם לא רצתה האם שיהיו בניה אצלה אחר שגמלתן אחד זכרים ואחד נקבות הרשות בידה ונותנין אותה לאב או משלכת אותן לקהל אם אין להם אב והן מטפלין בהם:

כתב הטור ובתוך נ' יום ללידתו ודאי היא בחזקה שאינו מכירה וא"צ לבדוק ואפי' אם נראה כאילו אינו רוצה לינק מאחרת אקראי בעלמא הוא ולא בעי בדיקה ומבן נ' ואילך אם אינו רוצה לינק מאחרת צריך לבדוק אחריו אם הוא מכירה כופין אותה אבל אם רוצה לינק מאחרת אפי' בן שנה אין כופין אותה ואם אינו רוצה לינק מאחרת כלל אפי' קטן הרבה כופה ומניקתו מפני הסכנה:

לשון ריא"ז

וכן נראה בעיני שאפי' אשה נכרית שקבלה בן להניק והניקתו עד שהוא מכירה כופין אותה להניק אותו בשכר מפני סכנת הולד:

כתב הרא"ש וכן נראה בבשר מהלכי שתים לחתוך ממנו ולאכלו אסור דאתי לאחלופי בבשר בהמה טמאה דמשום דאין דרך לאכלו אתי לאחלופי אבל פירש מותר:

דף כה.

כתב סמ"ג דר"ש מפליזא היה אומר דגרושה מניקה מותרת לינשא תוך הזמן הזה ולא הודה לו ר"ת וגם בשאלתות פוסק דלא שנא גרושה ולא שנא אלמנה ונמצא בתשובת הגאונים שאינה נקראת מינקת חבירו אם פירשה מלהניקו ונתנתו למניקה ג' חדשים קודם מיתת הבעל וצ"ע היכא שלא נתנה מעולם הדד בפי התינוק משעת שנולד התינוק לאחר מיתת הבעל אי הויא בכלל מינקת חבירו ובתשובת הרא"ש יש דגם היא הדא בכלל מינקת וכן יש לדקדק מדברי הטור אה"ע סי' י"ג שכתב אבל אם מת הולד או שאינה חולבת לעולם כגון שיש לה צמוק שדים או שפסק חלבה בחיי בעלה או ששכרו לה מינקת בחיי בעלה אינה צריכה להמתין משמע דוקא שהיו כל אלה בחיי הבעל דבשעת מיתתו לא מצי חיל עליה שם מינקת חבירו אבל היכא שילדה אחר מיתת הבעל דסתם נשים למניקות קיימות כבר חל עליה שם מינקת חבירו וצריכה להמתין וצ"ע כי גם ראיתי מקילין להתיר ובתשובות בר ששת אוסר ג"כ:

כתב הרא"ש וכן אם נתנה אותו למניקה חיישינן שמא תחזור בה והא דשרא רב נחמן לנשי דבי ריש גלותא משום דאלמים וחזקים היו אבל שאר נשים אפי' נשבעה המינקת או הדירה ע"ד רבים שלא תחזור בה אסור משום דאתי למחלף ולמשרי היכא דלא נשבעה והיכא שגמלתו בחיי בעלה נראה שמותרת לינשא דליכא למגזר מידי וליכא למגזר אטו לא גמלתו בחייו דכי האי גוונא לא גזרי' דא"כ לגזור נמי גבי ריש גלותא אלא לא גזרי' אלא שמא תחזור בה המינקת או שתמהר לגומלו וכן משמע הלשון מינקת שמת בעלה משמע שהיתה מניקה כשמת בעלה ומטעם זה נראה להתיר אשה שדדיה צמקו ואינה רגילה להניק לעולם או שפסק חלבה בחיי בעלה ושכרו מינקת בחיי בעלה:

כתב מיי' פסקו לה מזונות הראוים לה והיא רוצה לאכול יותר מאכלות אחרות מפני חולי התאוה שיש בה הרי זה אוכלת משלה כל מה שתרצה ואין הבעל יכול לעכב ולומר שאם תאכל יותר מדאי או תאכל מאכל רע ימות הולד מפני שצער גופה קודם ואינו נראה כן דתניא פסקא קמעא אוכלת הרבה ולא תאכל דברים הרעים לחלב:

ומסתברא דה"ה בשאר כל המלאכות אינה חייבת בהם עד שיהא אורחיה ואורחה ונקט הנקה שיש לה צד דפעמים היא רוצה והבעל אינו רוצה ופסק מהרי"ח דהאידנא נשים שלנו לאו אורחייהו לספר ולכבס ואין כופין אותן על כך:

כתב מיי' היא אומרת ראוי לי לקנות או לשכור שפחה והוא אומר אין ראוי עליה להביא ראיה ואין כאן מקום לשבועה:

מפני שאין ראוין להשתמש בשפחה בדברי' הללו וה"ר שמואל ברבי ברוך אומר אע"פ שאין משתמשין באשה דרך שפחות שרי כמו שאמרה אביגיל לרחוץ רגלי עבדי אדוני והא דמשמע בירושלמי דאסור היינו דברים של יחוד במקום יחוד אבל במרחץ כיון שרבים בני אדם מצויין מותר ומכאן לעובדות כוכבים ולשפחות שמותרות לרחוץ אותנו במרחץ: [5]

דוקא פריסת סדינין והמכסה שהוא דרך חיבה אבל הצעת הכרים והכסתות שיש בו טורח ואינו דרך חיבה שרי ושלא בפניו הכל מותר אפי' הוא יודע שהיא מצעת אותם ואסורה ליצוק לו מים לרחוץ לו פניו ידיו ורגליו אפי' אינה נוגעת בו וכשם שאסורה למזוג לו כך אסור למזוג לה ולא עוד אלא אפי' לשלוח לה כוס של יין אסור ל"ש כוס של ברכה ל"ש כוס אחר אם הוא מיוחד לה וכל אלו הרחקים צריך להרחיק בין בימי נדותה ממש בין בימי ליבונה שהן ימי ספירתה ואין חילוק בכל אלו בין רואה ממש למוצא כתם:

וכתב הרא"ש אבל להושיט חפץ מידו לידה מזהר זהירי כ"ע ורבינו שמעיה הביא שעד מההוא עובדא דשבת פ"ק שקרא ושנה הרבה ומת בחצי ימיו וכו' ששאל אליהו שמא הבאת לו הפך ואמרה לו ח"ו אפי' באצבע קטנה לא נגע בי אלמא אסור לקבל חפץ מידה ונראה שהיה סומך על זהירותו שהיה יכול ליזהר שלא ליגע בה אבל לכל אדם אסור ורש"י פי' מחלפא ליה בידא דשמאלא בימי ליבונה משמע שיש להקל יותר בימי ליבונה ואין נראה לר"ת ואע"ג דבפ"ק דשבת שואל בימי ליבוניך מהו אצלך בימי נדתך מהו אצלך שמא היו רגילות לטבול אחר נדות קודם שתשב ז' נקיים בשביל טהרות אבל השתא אין הפרש דאמרי' במס' נדה בנדתה תהא עד שתבא במים:

לשון ריא"ז

וכן נראה בעיני שאסורה לשמשו בכל תשמישי גופו התרת מנעל והנעלת מנעל וכן לחוף ראשו ולסרוק אותו במסרק וכולן בכלל הרחצת פניו ידיו ורגליו הן כמבואר בקונטרס הראיות ולא אסרו הצעת המטה אלא בפניו אבל שלא בפניו מותרת וכן מזיגת הכוס ע"י שנוי מותרת כגון שלא תניח הכוס בידו כמנהגה אלא תניח לפניו על הספסל או על

[5] עי' בב"י אה"ע סי' כ"א שכתב שישתקע הדבר ולא נאמר ודבר זה אסור להעלותו על הלב ואין ספק אצלי שאיזה תלמיד טועה כתב כן מעצמו ותלה הדבר ברבו. ועי' בהגהות מהרל"ח מ"ש שם בשם הב"ח:

פי הצלוחית ונראה בעיני שאם היה הבעל אבל או חולה או זקן ואין יצרו מתגבר עליו אשתו מוזגת לו את הכוס אפי' כשהיא נדה כמבואר בק"ה:

דף כה:

כתב הטור ואינה צריכה ליתן תבן לפני סוסיו וחמוריו אבל צריכה ליתן לפני בקר וצאן שלו ולדעת ר"ף צריכה ליתן לפני בהמתו המיוחדת לו למרכבתו אבל לא לפני שאר בהמות ולא לבקר וצאן שלו ומיי' כתב כרבינו:

וכתב מיי' אבל אין כופין אותה לעשות מלאכה כל היום אלא לפי רוב הממון ממעטת המלאכה ומה עושה לו הכל כמנהג המדינה במקום שדרכה לארוג אורגת לרקום רוקמת לטוות פשתן או צמר טווה ואם לא היה דרך אנשי העיר לעשות כל המלאכות האלו אינו כופה לעשות אלא בצמר בלבד שהפשתן מזיע הפה והשפתים והטווי הוא המלאכה המיוחדת לנשים שנאמר וכל אשה חכמת לב בידיה טוו. וה' מלאכות הן שכל אשה עושה לבעלה טווה ורוחצת לו פניו ידיו ורגליו ומוזגת לו הכוס ומצעת לו המטה ועומדת לשמש לפניו ושש מלאכות שמקצתן עושות ומקצתן אינן עושות כגון טוחנת ואופה ומבשלת ומכבסת ומניקה ונותנת תבן לפני בהמתו ע"כ:

המדיר את אשתו מתשמיש ונדר שלא יקרב אל אשתו עד זמן פלוני איכא פלוגתא דרבוותא אם מותר היחוד עמה באותן הימים וכיצד התרתו ועי' בהגהות מיי' פי"ד מהל' אישות:

כתב הטור ואפי' אם תתן לו רשות אין ראוי לו להתאחר אלא חדש בחוץ וחדש בביתו כי אע"פ שנתנה לו רשות ע"י פיוס או ע"י שמתביישת למונעו היא מצטערת בלבה והרמ"ה כתב חדש בחוץ וב' חדשים בביתו והרא"ש פסק חדש בחוץ וחדש בביתו. כתב הראב"ד אבל מי שתורתו אומנתו יכול ללכת בכל מה שתתן לו רשות והרמ"ה פסק דאפי' בלא רשות יכול לילך ללמוד דאמר רב אדא בר אהבה זו דברי ר' אליעזר דאמר התלמידים יוצאים בלא רשות שלשים יום אבל חכמים אומרים יוצא אדם ללמוד תורה ג' או ד' שנים שלא ברשות אמר רב סמכו רבנן אדרב אדא בר אהבה ועבדי עובדא בנפשייהו שהיו יוצאין בלא רשות והיו נענשים וכתב הרא"ש ר"ף לא הביא דרב אדא בר אהבה משום דהלכה כר' אליעזר והרמ"ה פסק כרב אדא בר אהבה מדקאמר סמכו רבנן אדרב אדא בר אהבה אלמא כל הני רבנן סברי כרב אדא ועבדי עובדא בנפשייהו דאע"ג דהלכה כרב אדא לא מבעי להו לעגוני לנשותיהון כולי האי דמתוך שדמעתה מצויה אונאתה קרובה ע"כ וכ"כ מיי' ות"ח יוצא שלא ברשות אשתו ג' או ד' שנים כתב מיי' פט"ו מהל'

אישות האשה שהרשית לבעלה אחר הנשואין שימנע עונתה הרי זו מותר בד"א שקיים פריה ורביה אבל אם לא קיים פריה ורביה חייב לבעול בכל עונה עד שיהו לו בנים מפני שהוא מצות עשה של תורה שנאמר פרו ורבו:

דף כו.

כתב סמ"ג טעם אלו העונות שמאחר שהעונ' סתומה בתורה יש לפרש לפי הנראה הכל לפי טורח אומנותו דנהיגי עצמן כתב מיי' אסור לאיש למנוע מאשתו עונתה ואם מונעה כדי לצערה עובר בלא תעשה שנאמר שארה כסותה ועונתה לא יגרע ואם חלה או תשש כחו ואינו יכול לבעול ימתין ששה חדשים עד שיבריא שאין לך עונה גדולה מזו ואח"כ (יבעול) או יטול ממנה רשות או יוציא ויתן כתובה והרמ"ה כתב וה"מ במי שגופו בריא ויכול לקיים העונה הקצובה לו אבל מי שאינו בריא אינו חייב אלא לפי מה שאומדין אותו שיכול לקיים:

לשון ריא"ז

אע"פ שאין אדם רשאי לפחות עונת אשתו אם תשש כחו מקיים עונתו לפי כחו ואם אינו יכול לקיים עונתו אפי' בעונה שהיא פחותה מכל העונות או יטול רשות מאשתו או יוציא ויתן כתובה כמו שביאר מיי' פי"ד מהל' אישות ונראה בעיני שאם היה מחמת חולי הראוי לרפואה צריכין להמתין לו עד שיתרפא:

כתב מיי' איש ואשתו שבאו לפני ב"ד הוא אומר מורדת מתשמיש והיא אומרת כדרך כל הארץ אני עמו או היא אומרת שמורד הוא והוא אומר כדרך כל הארץ אני עמה היו מחרימין תחלה על מי שמורד ואינו מודה בב"ד ואם לא הודו אומר להם להתיחד לפני עדים נתיחדו ועדיין הם טוענים מבקשים מן הנטען ועושין פשרה כפי כח הדיין אבל לבעול לפני ב"א א"א שאסור לבעול לפני כל בריה:

לשון ריא"ז

אם לא מרדה האשה מתשמיש המטה אלא שאינה רוצה לעשות מלאכות שחייבת לעשות לבעלה ואפי' המלאכות שהן לקירוב חיבה אין עליה דין מורדת שתפסיד כתובתה בכך אלא בעלה היה כופה אותה בדברים או בשוטים עד שתעשה לו כל המלאכות שהיא חייבת לו בהן לפי כחה כמבואר בקונט' הראיות:

וא"ת וכיון שיכול לכופה למלאכה אמאי נקראת מורדת לפחות מכתובתה יכפוה בשוטים עד שתעשה מלאכה וי"ל דאפ"ה נקראת מורדת הואיל ואינה עושה מלאכה אלא ע"י כפיה. ומסיק הרא"ש דלא אמרו שהאשה עושה חמש סלעים אלא במשרה

אשתו ע"י שליש שאינה עושה שום מלאכה אבל אם היא מניקה וטוחנת ואופה ועושה שאר מלאכות אינה חייבת לעשות משקל ה' סלעים:

דף כו:

לשון ריא"ז

ואפי' כשהיא נדה או מולה שאינה ראויה לתשמיש מכריזין עליה והוא שהתחיל המרד כשהיתה ראויה לתשמיש וכן ארוסה שהגיע זמנה לינשא ומרדה בו מכריזין עליה כמ"ש ומאבדת כל כתובתה כדברי מז"ה ול"נ שאין לשומרת יבם דין מורדת ואינה מפסדת כתובתה לפי שבזמן הזה מצות חליצה קודמת כמבואר בקונט' הראיות:

כתב סמ"ג כלל הדבר לדברי ר"ת במורדת דבעינא ליה ומצערנא ליה מכריזין ד' שבתות ונמלכים בה פעמים פעם אחת קודם הכרזה ופעם אחת לאחר הכרזה ובמורדת דמאיס עלי לא הוא ולא כתובתו בעינא משהינן לה י"ב חדש ואחרי כן תצא בלא כתובה והפסידה בלאותיה אם תפסן הבעל ובכל מה שכתב לה בעל אם תפסה מוציאין מידה לפי דין התלמוד ומיי' כתב דהכרזת מורדת היא בכל יום:

לשון ריא"ז

ופעמים שולחין ב"ד ומתרין בה אח' קודם הכרזה וא' לאחר הכרזה ואם לא חזרה בה יוצאת בלא כתובה ומאבדת מנה מאתים ותוספת וכל מה שכלה ואבד מנכסי נדוניא ומה שנמצא בעין מנכסי נדונייתא מה שתפסה אין מוציאין מידה ומה שלא תפסה אין נותנין לה (מנכסי מלוג) כלום אע"פ שמאבדת האשה בד' שבתות כמו שביארנו מלמדין את הבעל שלא יתן גט אלא ישהה הגט עד י"ב חודש למרדה אולי תחזור בה ויתרצה הוא עמה לפי חפצו או ימחול לה על מרדה כשתחזור בה או יכתוב לה כתובה מנה שכבר אבדה כתובתה הראשונה במרדה כמבואר בקונטרס הראיות:

דף כז.

כתב סמ"ג בשם ר"ת ור"ח דמורדת דמאיס עלי וכן מורדת מתשמיש אין כופין אותו לגרש ורש"י כתב שיגרשנה בעל כרחו ורשב"ם פי' באומרת מאיס עלי לא כייפינן לה שתשהה עמו י"ב חדש אלא מגרשה מיד בלא כתובה בעל כרחו וכ"כ מיי' שכופין אותו לגרש שאינה כשבויה שתיבעל לשנוי לה וכתב עוד דכשאומרת מאיס עלי נוטלת בלאותיה הקיימים בין מנ"מ בין מנכסי צ"ב ור"ת פי' דלעולם אין כופין אותו לגרש ואין ביניהם כלום אלא בכל דיניהם שוים שלעולם אין כופין אותו לגרש וכן הוא מסקנת הרא"ש ז"ל:

המורדת על בעלה מתשמיש המטה שואלים אותה אם מרדה בו מפני שבעלה מאים בעיניה ואין דעתה סובלת לו להבעל היו כופין אותו לשעתו לגרשה לפי שאינה כשבויה שתבעל לשנוי לה ותצא בלא כתובה כדברי ר"מ ומז"ה אומר שאין כופין הבעל לגרש אלא אם רוצה לתת לה גיטה ומפסידה כתובתה מיד ע"י התראה שמתרין בה ול"נ מדרך התלמוד שאין כופין הבעל לגרש גם אין באין עליה בדרך כפיה להפסידה כתובתה אלא מניחין אותה במרדה שמא טענתה אמת והואיל ואין דעתה סובלת הרי היא אנוסה בדבר ואם רוצה בעלה לגרשה נותן לה כתובתה משלם או יניחנה במרדה עד שתתפייס עמו ואם רוצה ישא לו אשה אחרת:

וכתב הרא"ש בתשובה אשה שהכניסה לבעלה מלבושים לבושים עליה אין אני קורא בהם נכסי צ"ב שאין דרך לשום המלבושים שעל הכלה ונכסי צאן ברזל היינו שומא שהאשה מכנסת לבעלה:

מיי' וסמ"ג כתבו שיש מנהגות ותקנות מדברי הגאונים ולא פשטו ברוב ישראל ע"כ אין ראוי לדון אלא בדין התלמוד אמנם רב שרירא גאון כתב בדין המורדת דלא משהין לה אגיטא כלל פן תצאנה בנות ישראל לתרבות רעה אלא נותנים לה גט מיד כתקנת הגאונים אחר ארבע שבתות ובכל מה שכתב לה הבעל אפי' תפסה מוציאין מידה אבל מה שהביאה אין מוציאין מידה וכתב הרא"ש על דברי רבינו אפשר לפי שראו שמוכן הקלקלה בבנות ישראל ואי משהי תריסר ירחי שתא תולות עצמן בעובד כוכבים ויוצאות לתרבות רעה בטלו השהייה ונתנו רשות לבעל לגרש מיד בלא שהייה אבל לא שהיו כופין אותו לגרשה שלא להרבות ממזרים בישראל והדין תקנתא ליתא אלא היכא דאמרה איתתא לבעלה דבעי למפיק מיניה משום דלא בעיא ליה אבל אם חלתה או שהיה בה חשש מיתה ורוצה להפקיע עצמה מתחת בעלה כדי שלא יירשנה ליתא להא תקנתא ולא עבדינן בה עובדא ובכי הא מלתא איכא למימר היכא דמיעקר נחלה דאורייתא לא תקון וכן היה דן ר"מ בדינא דמתיבתא אבל היה מצווה להחרים אם השיאה שום אדם עצה כדי להוציא נדונייתא מיד בעלה וכשהיה רואה ערמה בדבר לא היה מצווה להחזיר אפי' נדונייתא הלכך לא היה דן דין מאיס עלי אם לא שתתן אמתלא לדבריה למה לא היה מקובל עליה או שלא היה הולך בדרך ישרה ומכלה ממונו ע"כ וביאר עוד בתשובה וכתב והסכימו חכמי אשכנז וצרפת שבטענת מאיס עלי אין לכוף לבעל לגרש לכן יזהר כל דיין שלא לכוף לגרש בטענת מאיס עלי וכן אין כופין אותה להיות אצלו ולענין הממון אם הכניס לה ממון והוא עדיין בעין שלא הוציאו יקח כל מה שהכניס לה אבל ממונה ישאר בידה בין נ"מ בין נכסי צ"ב ומכל מה שהכניסה לו לא יקח מאומה:

לשון ריא"ז

אע"פ שכך הוא דין המורדת בדין התלמוד כבר תקנו גאוני הישיבות שכל אשה המורדת בבעלה ותובעת ממנו גירושין היו כופין הבעל ליתן לה גט ונוטלת מנה מאתים ונכסי נדונייתא שהן בעין ואפי' מה שכלה ואבד לגמרי משלם לה הבעל אבל אינה גובה פחת הבלאות שהן בעין והן משמשים מעין מלאכתן ולא התוספת וכן מה שכתב לה הוא משלו אפי' הוא בעין אינה גובה אותו ואפי' אם תפסה מוציאין מידה וכבר פשטה תקנה זאת בכל ישראל ואין לנו לזוז מתקנתן כמב"ה:

כתב רשב"ם אפי' אשתו נשואה שהיא עמו בקטטה ונתן עיניו לגרשה ומתה אינה יורשה ולא נראה להרא"ש שאין הירושה נפקעת אלא בגירושין גמורים אבל ודאי ארוסתו שאמרו עליה שהיא בעלת מום והכניסה לביתו לבודקה ובתוך כך מתה ואומר שלא מצא בה מום ומבקש ליורשה שאומר שהיה בדעתו בהכנסתה לביתו לשם נישואין דקי"ל סתם חצר דידיה לנשואין אינו יורשה דכיון שהכניסה לבודקה לא חשבינן הך כניסה לשם נישואין:

כתב מיי' הורו הגאונים אשה שחלתה ובקשה מבעלה שיגרשנה ותצא בלא כתובה כדי שלא יירשנה אין שומעין לה ואפי' אמרה איני שונאו [ואיני] רוצה לעמוד עמו ע"כ:

לשון ריא"ז

אם היתה האשה מסוכנת למות ותובעת גט מבעלה שמא תמות וירשנה בעלה אין שומעין לה שלא תקנו חכמים לכוף הבעל כשהיא מתכוונת על ירושת הבעל כמו שביאר ר"י בפסקיו:

דף כז:

והם הולכים לשיטתם שפוסקים מצות יבום קודמת ור"ת פסק שמצות חליצה קודמת לפיכך אין דינה כמורדת ולזה הסכים הרא"ש:

לשון ריא"ז

וכן היבמה שמרדה ביבם כופין אותו לחלוץ מכח תקנה זו שביאר מז"ה וכבר ביארתי שאינה מפסדת מדינא כתובתה כלום במרדה:

לשון ריא"ז

אם רוצה לגרשה מתחלת מרדו ולתת לה כל כתובתה הרשות בידו ואין מוסיפין על כתובתה כלום ולא אמרו להוסיף על כתובתה אלא כשמורד בה ואינו רוצה לגרשה כמו שביאר מז"ה:

הארוס שמרד בארוסתו ואינו רוצה לכונסה אין מוסיפיס לה על כתובתה אלא מחייבין אותו לזונה מעת שהגיע הזמן לכנוס ואינו כונס כמו שביארנו למעלה. וכל המורד על אשתו או המדיר (על) [את] אשתו אם מתה אשתו בעוד שהוא במרדו ולא נתפייס עמה אין בעלה יורשה הואיל ואינו נוהג בה מנהג בעל כמו שביאר מז"ה בפסקיו ואס האשה מרדה בבעלה ומתה במרדה בעלה יורשה ואע"פ שלח היה נוהג בה מנהג אישות:

עיין בהגהות הרא"ש בהאי פירקין אם שכירות החזן הוי בכלל דמחזי כשכר שבת:

דף כח.

בירושלמי משמע שאינו יכול לפרנס ע"י פרנס והיא תאכל לבדה אא"כ יהיה מרצונה וכן הוא מסקנת הרא"ש:

לשון ריא"ז

לא אמרו לפרנס אדם את אשתו ע"י שליח אלא בשקבלה עליה אבל אם לא קבלה עליה הרשות בידה לומר אי אפשי להתפרנס אלא מבעלי ואם הוא מורד בה הרי הוא כמי שמורד מלזון ומלפרנס:

וכתב מיי' בד"א בימים ההם ובארץ ישראל אבל בשאר זמנים ובשאר מקומות אין הדמים עיקר יש מקומות שהבגדים ביוקר ויש מקומות שהבגדים בזול אלא העיקר שסומכי' עליו שמחייבין אותו ליתן בגדים הראוים ליתן לה לימות הגשמים ולימות החמה כסות שלובשת כל אשה בעלת בית באותה מדינה ובכלל הכסות שהוא חייב להכלי בית ומדור שהוא יושב בו ומה הן כלי בית מטה מוצעת ומפץ ומחצלת לישב עליה וכלי אכילה ושתיה כגון קדרה וקערה וכוס ובקבוק וכיוצא בהן והמדור שנותן לה בית של ד' אמות על ד' אמות ותהיה רחבה חוצה לה כדי להשתמש בו ויהיה לה בה"כ חוץ ממנו וכן מחייבין אותו ליתן לה תכשיטין כגון בגדי צבעונים להקיף על ראשה ועל פדחתה ופוך ושרק וכיוצא בהן כדי שלא תתגנה עליו:

כתב סמ"ג מתוך שיטת התלמוד למדנו שכל תנא היה דן בארצו לפי מנהג הארץ שהיה דר בה א"כ עכשיו ראוי לדון שפוסקין בכל יום שתי סעודות (בעניות) [בינוניות] של בני אדם הדרים באותה העיר ואין משערין לא בחולה ולא בגרגרן ומאותו מאכל שרגילין [בינונים של אנשי] אותה העיר לאכול ולשתות. כתב מיי' כמה מזונות פוסקים לאשה פוסקין לה לחם שתי סעודות בכל יום סעודה בינונית של כל אדם באותה העיר שאינו לא חולה ולא רעבתן מאותו מאכל של אנשי אותה העיר אם חטים חטים אם שעורים שעורים וכן אורז או דוחן או שאר מינים שנוהגין בהן ופוסקין לה פרפראות לאכול בו

הפת כגון קטנית או ירקות וכיוצא בהן ושמן לאכול ושמן להדלקת הנר ופירות ומעט יין לשתות אם הוא מנהג המקום ששותים הנשים יין ונותן לה בכל שבת מעה כסף לצרכה כגון פרוטה לכבס או למרחץ וכיוצא בהן בד"א בעני שבישראל אבל אם הוא עשיר הכל לפי עשרו אפי' היה ממונו ראוי שיעשה לה כמה תבשילי בשר כופין אותו ופוסקין לה מזונות כפי ממונו ואם אינו יכול ליתן לה לחם שהיא צריכה כופין אותו להוציא ותהיה כתובתה עליו בחוב עד שתמצא ידו ויתן. הבעל שרוצה ליתן מזונות הראוים לה ותהיה אוכלת ושותה לעצמה והוא אוכל ושותה לעצמו הרשות בידו ובלבד שיאכל עמה מלילי שבת ללילי שבת ע"כ כתב ה"ר אליהו חייב אדם להשכיר עצמו בפועל לפרנס את אשתו דמספר כתובה נלמוד אנא אפלח ואוקיר וכו' ור"ת אומר שא"צ. ומכובה אין ללמוד דאנא אפלח אין פירוש שישכיר את עצמו אלא עבודה שדרך האדם לעשות בביתו כמו לחרוש ולזרוע וכ"כ הרמ"ה לחיובי למעבד לא מחייבינן ליה אבל היכא דעבד ושקל אגרא אע"ג דגבי בע"ח לא מחייבינן ליה למפרע מיניה אלא לבתר דמשיירין ליה מזון ל' יום ושאר מילי דסדור גבי מזונות דלאו זוזי אסקה ביה חייב לזונה כפי כבודה אפי' אי לית ליה אלא מזונא דחד יומא חייב לזונה מנייהו או למיכל בהדיה במאי דאכיל:

לשון ריא"ז

אם אין ידו משגת לזון ולפרנס את אשתו ואפי' בשיעורים הפחותים שביארנו וגם היא אינה מסתפקת במעשה ידיה ותובעת גירושין ממנו כופין אותו להוציא ותהיה כתובתה חוב עליו עד אשר תשיג ידו ותגבה ממנו וכך שיטת מיי':

דף כח:

כתב מיי' בד"א בעני שבישראל אבל בעשיר הכל לפי עשרו וכבודו ואפי' היה לו לקנות לה כלי רקמה וכלי זהב היו כופין אותו וכן שכר המדור וכלי הבית ותכשיטין הכל לפי עשרו וכבודו ואם קצרו ידו ליתן אפי' כעני שבישראל כופין אותו להוציאה ותהיה עליו הכתובה חוב עד שיעשיר ולא האשה בלבד אלא בניו ובנותיו הקטנים עד בני ז' חייב ליתן להם כסות המספיק להם וכלי בית ומדור לשכון בהם ואינו נותן להם לפי עשרו אלא לפי צרכם זה הכלל כל מי שחייב במזונותיו בין בחייו בין במותו חייב ליתן לו כסות וכלי בית ומדור ודין בעל עם אשתו בטענת הכסות וכלי הבית ושכר המדור כדינם בטענת המזונות אם הוא אומר נתתי והיא אומרת לא נתת:

הא דמציאתה לבעלה כתב הרמ"ה דוקא בניזונית אבל אם אינה ניזונית מציאתה לעצמה כתב הרא"ש לא דק דלא משכחת אינה ניזונית אלא באומרת איני ניזונית ואיני עושה

או שאמר לה בעלה צאי מעשה ידיך במזוניך וכיון שהרשות בידם לומר כן הוו כניזונית ומציאתה לבעלה:

כתב הטור ואינה יכולה למחול לא על חלקה ולא על חלקו ואם מחלה אינה מחילה ומ"מ אינו יכול לתובעו אלא בהרשאתה כתב מיי' שהרפוי לבעלה ולא נהירא להרא"ש וכתב עוד בד"א שחבלו בה אחרים אבל אם חבל בה בעלה חייב לשלם לה מיד כל הנזק והצער והבושת ואין לבעל בהם פירות ואם רצתה ליתן לאחרים הדמים נותנת וכך הורו הגאונים והבעל מרפא כדרך שמרפא כל חליה והראב"ד השיג עליו וכתב תימה הוא למה ישלם הכל שהרי נוטל בשל אחרים שליש או ב' שלישים וכשחבל בה איהו למה ישלם הכל אולי טעה בדברי הגאונים שלא אמרו אלא על מה שראוי לקנוס שלא יאכל הפירות דבהכי לא תקון רבנן דהוא עשה שלא כהוגן דין הוא שלא יהא חוטא נשכר:

לשון ריא"ז

מציאת האשה ומעשה ידיה לבעלה כמו שביארנו לפיכך אם חבלו בה אחרים נותן החובל שבתה לבעלה שבטול מעשה ידיה הפסד הבעל הוא וחייב לרפא את האשה ובשת ופגם וצער נותן הכל לאשה בין אם היו חבלותיה בסתר בין אם היו בגלוי ואפי' בפניה כמבואר בקונטרס הראיות:

דף כט.

כתב מיי' וכן הפוסק מעות לבנו לא קנה עד שיכנוס שכל הפוסק לא פוסק אלא על מנת לכנוס וכתב רבינו האי ז"ל דוקא בפוסק לחתנו אבל בפוסק לבתו כיון שאמר בשעת קדושין הרי אני נותן לבתי כך וכך קנתה הבת אע"פ שמת החתן שאינו יכול לומר לא פסקתי לבתי אלא על מנת שתבא לנשואי החתן דמ"מ לבתו פסק וקנתה וכתב הרא"ש משמע מתוך דבריו שאם מת החתן אפי' לא יבמה אחיו שחייב ליתן לבתו כל מה שפסק והא לא מסתבר כלל דודאי לא פסק לה אלא ע"מ שתינשא בהן ואם לא ניסת ומתה והוה לה בן לא ירש הבן אותו הממון אבל אם נתיבמה לא מצי למימר לאחיך הייתי נותן ולך איני נותן שהרי לבתו פסק ולא פקעי הקדושין שמכחו יבמה אחיו:

פסק הגאון מי שפסק מעות לחתנו בשעת הקדושין ונתנם לו קודם החופה ומתה הבת ויש לה בן יחזיר המעות לאב שכל הפוסק דעתו ע"מ לכנוס אבל מי שנותן לבתו סתם שתינשא ולא הזכיר שתינשא לפלוני קנתה אותה מתנה וכיון שנתקדשה אע"פ שנתבטלו הקדושין כשמת הארוס אין האב יכול לחזור בו:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שאם היה חתנו קיים אינו יכול לומר לו תכנום ואח"כ אתן לך אלא נותן לו מה שפסק ואח"כ כונס והוא שהי' יכול לכנוס מיד ואם רצה ליתן לו ע"י שליש הרשות בידו:

לשון ריא"ז

וכן אין הבעל רשאי למכור בנכסי נדוניתה ואפי' כתב בכתובתה מטלטלין שלו וקבל עליו בשומא כאילו הבאתן מבית אביה אין הבעל רשאי למוכרן ואפי' בעודה יושבת תחתיו ואם מכר מכרו בטל ואפי' מכרו שניהם לצורך פרנסתן מכרן בטל לגמרי לפי שיכולה אשה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי בין בקרקעות בין במטלטלין כמב"ה:

פי' רבינו שמואל בר' ברוך לא הוו רבית כיון שאם היה מגרשה מיד הוה צריך להוסיף לה שליש אבל כל אדם שמלוה ברבית לא היה נותן אא"כ ירחיב לו זמן והוי אגר נטר ליה: כתב מיי' הנושא סתם כותב לפי המנהג וכן היא שפסקה להכניס כותבת כפי מנהג המדינה אבל לגבות כתובתה מגבין לה מה שבכתובה לפי מנהג המדינה ובכל הדברים האלו וכיוצא בהן מנהג המדינה עיקר ועל פיו דנין והוא שיהיה אותו המנהג פשוט בכל המדינה ועכשיו נוהגין לכתוב בכל הכתובות בשוה תוספת ונדוניא אפי' לא הכניסה לו כלום ומגבינן אותם לפי תקנת הנשואין:

לשון ריא"ז

מקום שנהגו שלא להוסיף על המטבע ושלא לפחות מן השום הכל כמנהג המדינה וכל מקום שנהגו שלא ישלם הבעל הפחת והבלאות של נכסי צ"ב שקבל עליו בשומא הכל כמנהג המדינה כמב"ה:

לשון ריא"ז

המשיא את בתו סתם לא יפחות לה מחמישים זוזי מדינה שהן ששה ורביע זוזי צורי ואין יכולין לתבוע ממנו יותר אפי' היה עשיר גדול כמב"ה:

לשון ריא"ז

וכן הפרנסים המשיאין היתומין לא יפחתו להן מחמשים זוזי מדינה ואע"פ שאין בידן מעות של צדקה אומרים להם לפרנסים ללוות עד שיגיעו שבתות ויו"ט לפסוק עליהן צדקה ברבים כמבואר ב"ה:

דף כט:

ובעני המחזר על הפתחים כתב מיי' אין נותנין לו מתנה מרובה אלא מתנה מועטת ואסור להחזיר העני השואל ריק אפי' אין נותן לו אלא גרוגרת אחת שנאמר אל ישוב דך נכלם

וז"ל הרא"ש אין נותנין לו מן הקופה מתנה מרובה אלא מתנה מועטת משמע דאגבאי צדקה קאי ומסתברא כדברי מיי' שעל כל אדם קאי דכיון שהוא מחזר אין האחד צריך ליתן לו די מחסורו:

כתב מיי' היו לפנינו עניים הרבה ואין בכיס לפרנס או לכסות או לפדות כולם מקדימין הכהן ללוי והלוי לישראל והישראל לחלל והחלל לשתוקי והשתוקי לאסופי והאסופי לממזר והממזר לנתין והנתין לגר והגר לעבד משוחרר בד"א בזמן שהיו שוים בחכמה אבל אם היה כהן ע"ה וממזר ת"ח ת"ח קודם וכל הקודם בחכמה קודם לחבירו ואם היה אחד מהם רבו או אביו אע"פ שיש שם גדול מהם בחכמה רבו או אביו שהוא ת"ח קודם לזה שהוא גדול ממנו:

תשובת שאלה להרא"ש ששאלתם לצבור שיש להם ליתן לרב או לש"צ ואין ספוק בידם ליתן לשניהם איזה מהם קודם אם הוא רב מובהק ובקי בתורה ובהוראות ובדינים תלמיד חכם קודם ואם לאו ש"צ עדיף להוציא הרבים י"ח ושכתבתם שי"א שיכולין לשנות אפי' מת"ת לצורך ל' פשיטין להגמון בכל שנה לפי שהוא הצלת נפשות שאם לא יתפשרו עמו יש כמה עניים שאין להם ליתן ויכום ויפשיטום ערומים הדין עמהם כיון שיש בו הצלת נפשות הוא קודם:

ור"ת פירש קודם שבא ליטול אם יש לו כלי כסף מחייבים אותו למוכרם כדי שלא יצטרך ליטול מהקופה אבל אם לאחר שהתחיל כבר ליטול נזדמנו לו כלים אין מחייבין אותו למכור כדי שלא יטול וי"א שכל אלו השיעורין לא נאמרו אלא בימיהם שהיה להם קופה ותמחוי והיו מחלקין מעשר עני בכל שנה והיו נוטלין לקט שכחה ופאה לפיכך שיערו שמי שיש לו ר' זוז לא יטול לפי שיכול לעבוד בהן שנה ולשנה הבאה יהיה לו במה שיחיה אבל האידנא שאין כל זה יכול ליטול עד שיהיה לו קרן כדי להתפרנס מן הריוח תדע לך שהרי יש חילוק בין אם נושא ונותן שאז אפי' אם יש לו נ' זוז לא יטול לפי שאפשר לו להתפרנס מן הריוח אלמא הכל לפי הענין ואפשר כי בימיהם היתה ההוצאה מעוטה ואפשר להתפרנס בריוח של נ' זוז אבל האידנא א"א והכל לפי המקום והשעה:

דף ל.

סמ"ג כתב בשם ר"ח ששמין האב לגרע כחה ליתן לה פחות מעישור נכסים אבל לא ליפות כחה ליתן לה יותר מעישור נכסים שחושבין עבורי אחסנתא וכן היא מסקנת הרא"ש והגאונים ומיי' כרבינו. וכתב הראב"ד אפי' לא הניח אלא שיעור מה שנתן לראשונה ב"ד אומדין דעתו שיתן לשניהן כל מה שהניח והוא יטרח לחזור אחר נכסים

אחרים וכופין ג"כ את היורשין ליתן לה כולו ואם לא השיא שום אחת אומדין דעתו כמה היה נותן אילו היה חי לפי עשרו ולפי כבודו ולפי ותרנותו וכך יתנו לזאת אם היה עשיר והעני או ותרן ונשתנה דעתו אומדין אותו כפי ממונו ודעתו האחרון ואם אין יודעים לשער דעתו יתנו לה עישור הנכסים כתב רבינו ברוך קצרו של דבר לא יהבינן עישור נכסים אלא היכא דלא אמדיניה לאב שלא גדל בינותינו ולא הכרנו בו אם הוא ותרן או קמצן אבל היכא דאמדיניה לא יהבינן לה עישור נכסים אלא שמין באב:

לשון ריא"ז

מת האב חייבין הבנים ליתן נדוניא לבת כפי דעתו שלאב ואם השיא האב אחת מהן בחייו נותנין הבנים לשניה כפי מה שנתן האב לראשונה בין יותר מעישור בין פחות מעישור ומז"ה אומר שאם נתן לראשונה חצי ממונו אין נותנין גם לשניה שאין לה ליטול יותר מן הבן ואני אומר שאחר דעתו של אב אנו הולכין ואע"פ שלא ישאר לבן כמבואר בקונטרס הראיות:

כתב הרמ"ה דאירוסין בנערות חשיבי כנשואין ואם פוסקין לה מזונות צריכה למחות וכן נראה דעת התוס' כתב הר' יונה הא דבוגרת לא הפסידה עישור נכסים אם מחתה היינו דוקא כשבגרה אחר מות האב אבל אם בגרה בחיי האב אין האחים חייבים להשיאה שלא תקנו עישור נכסים אלא במי שמת והניח בנות קטנות מפני שאמדו חכמים דעתו של אדם שאינו מניח בת בביתו עד שתבגר אבל זאת שבגרה בחיי האב כיון דאשתהי אשתהי ומיי' כתב דאפי' בגרה בחיי האב לא אבדה אם מחתה או אם נתנה לה מזונות והרא"ש כתב בתשובה כדברי הרב ר' יונה:

דף ל:

מצאתי כתוב בשם רבינו יונה ז"ל הא דאמרן דבוגרת לא הפסידה עישור נכסים ה"מ היכא דבגרה אחר מיתת האב אבל אם בגרה בחיי האב אין האחים חייבים להשיאה שלא תקנו עישור נכסים אלא למי שמת והניח בנות קטנות דלישנא דהבנות קטנות משמע דתקנו להם מפני שאמדו חכמים דעת האב שאין רוצה להשהות בביתו בתו בוגרת וזו כיון שבגרה בחיי האב כיון דאשתהי אשתהי הלכך אם מת האיש והניח בת קטנה אע"פ שבגרה או ניסת לא מחלה ולא הפסידה עישור נכסים דכבר זכתה מיד שמת אביה ולפיכך לא הפסידה אח"כ אבל אם בגרה בחיי אביה אע"פ שניזונת מן האחין ואע"ג דמחאי מיד כשמת אביה אין לה עישור כלל:

ומסתבר ה"נ דכי היכי דלא תקנו מזונות לבגרה בחיי אביה דהא אפי' נערה שבגרה

אבדה מזונותיה ה"נ בגר בחיי אביה אין לה פרנסה ואע"ג שאם בגרה לאחר מיתת אביה לא הפסידה פרנסתה שאני התם שהיה להם לאחים להשיאה קודם בגר וכן משמע דלא פליגי רבי ור"ש בן אלעזר אלא בבגרות לאחר מיתת האב אבל בוגרת בחיי האב כולהו מודו דאין לה פרנסה:

ואם התנה בשעת הנשואין שלא יפרנסו מנכסיו לפי' רבינו האי אין שומעין לו דרב האי גרס איפכא ומפרש כשהתנה בשעת נישואין שלא יהיה לה תנאי כתובה שומעין לו דכל דבר שבממון תנאי קיים אבל פרנסה לאו מכח דכתובה היא באה אלא שתקנת חכמים שתקנו לבנות ישראל ונתנו להם חלק בממון אביהם להיות נישאות בממונו אין בידו להפקיע מה שזיכו להם חכמים ואע"ג דגלי דעתיה הכא בשעת נשואין שאינו רוצה שינשאו בנותיו מנכסיו וקי"ל דבפרנסה שמין באב ה"מ היכא דגלי דעתיה בתר נשואין כשהשיא בנותיו או שראינו ותרנותו [או קמצנותו] או שצוה בשעת מיתה אבל גילוי דעתא בשעת נשואין לאו מלתא היא דאפשר שהיה בדעתו שלא לעשות חוב על בניו ועוד אפשר אח"כ שהיה רואה בנותיו שהגיעו לפירקן היה מרחם עליהן ומשיאן הלכך תנאי של שעת נישואין לא חשיב גלוי דעתא ולפירוש והלכה כרבי אף בגירסא זו:

לשון ריא"ז

ואם צוה ואמר שלא יטלו בנותיו פרנסת נדונייתא מנכסיו שומעין לו שאין הפרנסה תנאי ב"ד אלא שהאחים חייבין בה לאחר מיתת אביהם לפי אומד דעתו שלא בכמו שביארנו ואם צוה האב שלא יטלו כלום אינו נוטלת כלום כמבואר בקונט' הראיות:

כתב הטור שכירות בתים חשיב כקרקעי ואפי' מה שעבר כגון אם השכיר בית לשנה ודר בו השוכר חצי שנה מגבין אותה אפי' מחצי שנה שעברה ואפי' עלה השכירות בחיי האב דכיון דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף חשיב כמקרקעי אבל אם כבר גבו אותו היתומים הוי כשאר מטלטלי:

וכן פסק מיי' והרא"ש פוסק כר' חנינא דאמר גם היא נוטלת עישור שלה ואח"כ יחלוקו כתב הר"י קורקוש אי איכא אלמנה ובת אלמנה תובעת כתובתה או מזונות ובת פרנסתה אלמנה קודמת שהיא בעלת חוב דאב ובת בעלת חוב דאחין ואפי' אין שם אלא מטלטלין דלא שייך בהו דין קדימה כי היכא שהיא קודמת כי איכא מקרקעי דכי תקינו הגאונים לגבות כתובתה ומזונות ממטלטלי כעין דינא תקון ולענין דינא היכא דאיכא קרקע אלמנה קודמת לגבות כתובתה:

כתב סמ"ג לר"ח אפי' בתקנת אחרונים אין עישור זה נגבה אלא מן הקרקע או משכירות קרקע ולדברי רבינו שמשון נגבה אף מן המטלטלין ומסקנת הרא"ש כר"ח וצ"ע בדברי הגהות מיי':

כתב מיי' כבר נהגו לכתוב בכל הכתובות מקרקעי ומטלטני ודבר זה תקון גדול הוא ואנשים חכמים ונבונים נהגו כן והוא ככל תנאי שבממון שהוא קיים ונמצא האלמנה גובה מטלטלין בתנאי זה ולא מתקנת האחרונים הרי שלא כתב כן בכתובתה אלא נשא סתם אם הוא יודע בתקנת הגאונים גובה ואם לאו או שנסתפק לנו הדבר מיישבים בדבר זה שאין כח בתקנת הגאונים לדון בה לפי שלא נתפרסם הדבר כדין תקנת כתובה שהוא תקנת סנהדרי גדולה עד שנוציא בה ממון מן היורשים ע"כ וכבר תקנו גאוני הישיבות שהאשה גובה כתובתה מן המטלטלין כשאינה מוצאה קרקעות בין כשהיא גובה כתובתה מן הבעל בין כשהיא גובה מן היורשין וכן בע"ח גובה חובו מן המטלטלין של יתומים שירשו מאביהם לפי שבזמן הזה רוב בני אדם אין להם קרקעות וכל סמך האשה ובע"ח על המטלטלין בזמן שאין מוצאין קרקעות ולפי תקנה זו אף הבנות גובות מזונותיהם ופרנסת נדונייתה אפילו מן המטלטלין כמו שביאר מז"ה:

אע"פ שהאשה גובה כתובתה מן המטלטלין בתקנת הגאונים כמו שביארנו אם רצה הבעל או יורשיו להגבותה קרקע הרשות בידן שלא תקנו לה גאונים שתגבה מן המטלטלי אלא כשאינה מוצאה קרקעות אבל כשמצאה קרקעות של בעלה בידו או ביד יורשיו ורוצים להגבותה קרקע אינה יכולה לתבוע מהן מטלטלין כך שמעתי וכן עיקר וכן נראה בעיני לומר גם בבע"ח שבא לגבות מן היתומים ואם תפשו מטלטלין אין מוציאין מידן ונראה בעיני שגם הנדוניא דינה כמו הכתובה והתוספת בכל אלה שאמרנו כמבואר בק"ה:

דף לא.

וכן פסק ר"ח דפרנסה אינה נגבית אלא מן הקרקע וכן כתובת בנין דיכרין ורבינו שמשון כתב כשם שכתובה נגבית מן המטלטלין כתקנת הגאוני' ה"ה כתובת בנין דיכרין והאריך בראיות ור"י היה אומר דאין אנו צריכין לתקנות הגאונים לענין הכתובה דאנן [6]מקרקעי אגב מטלטלין מקנינן דאהני מאי דכתבינן בכתובה נכסים דאית להון אחריות ודלית להון אחריות וכו' לגבות מן המטלטלין אם הם בעין ואהני דלא כתיב אגב שלא לגבות מן הלקוחות ודברי ר"י אלו צריכין עיון מיהו דוקא לוקח מפקיע כתובה מן המטלטלין

[6]אולי צ"ל מטלטלין אגב מקרקעי מקנינן.

דה"ל בע"ח מאוחר שקדם וגבה במטלטלין דמה שגבה גבה אבל מקבל מתנת בריא אינו מפקיע לדברי ר"י בר ברוך ולדברי ריב"ש מפקיע מתנת בריא כמו מכר אבל מקבל מתנת שכ"מ שאינה אלא מדרבנן אינה מפקעת מק"ו מירושה דאורייתא והאריך בראיות:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שלפי מה שאנו מתנין כמנהגינו שאם תמות האשה קודם בעלה בלא בנים תחזור נדונייתא ליורשי אביה אין רשות לאשה ולא לבעל למכור הנכסים שהכניסה לו וכן בקרקע ששעבד לה לכתובתה פן תתאלמן או תתגרש ותצטרך לגבות כתובתה מהן וכן יורשי אביה יכולין לעכב למכור בנכסים או קרקע המשועבד לכתובתה פן תמות היא בלא בנים ויצטרכו היורשים לגבות מהן שכמו שהבעל משועבד לאשתו אם תתאלמן או תתגרש כך הוא משועבד ליורשי אביה אם תמות בלא בנים:

מסקינן בגמ' דבת בעלת חוב הוי ומצי מסלקי לה בזוזי. אמר רב מניומי חזינא לההיא איתתא דאתאי לקמיה דאמימר והוה קא בעיא עישור נכסים וחזיניה לדעתיה דאי בעי לסלוקה בזוזי היו מסלקי לה דשמעי מאחי דהוו אמרי אילו הוו לן זוזי מסליקנא בזוזי ואישתק וכתבו בתוס' מכאן היה רגיל ר"ת כשהיה יושב בדין ואחד מבעלי דינין מגזם את חבירו ואומר כך וכך תתחייב לי בדין רגיל היה ר"ת לומר שקר אתה דובר כי לא יתחייב לך. שאם אין לו לדיין לומר כן מה היה מוכיח רב מניומי מדאשתיק:

עיין בתוס' בסוף פירקין ובהר"ן פ"ק דגיטין שהאריך לתת טעם היכא דאמרי' דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו ולא אמרי' מצוה לקיים דברי המת:

וטעמא דתקנו חכמים שיהיה ממכרו ממכר משום כדי חייו ועל כן כתב רב האי שלא ימכור אלא כדי חייו ולפי דעתנו אנו רואים אם יש ממון הרבה שינתן לו ממנו קצת בסחורה כדי שיתלמד במקח וממכר אע"פ שאינו צריך לכדי חייו ולפי מראות עיני הדיינים ע"כ ומיי' כתב כיון דתקון רבנן שיהיה ממכרו ממכר לא פלוג בין מוכר לכדי חייו ובין מוכר יותר מכדי חייו ולזה הסכים הרא"ש:

פסק הרא"ש דמתנתו מתנה בין יש שם אפוטרופוס בין אין שם אפוטרופוס דהא דאין מקחו מקח ביש לו אפוטרופוס לפי שעל אפוטרופוס ליקח ולימכר אבל ליתן אין הרשות בידו ולכן מתנתו מתנה דאי לא דעביד ליה ניחא נפשיה לא יהיב ליה ואין חילוק בין יש שם אפוטרופוס בין אין לו אפוטרופוס וכתב רבי שמואל ברבי ברוך דודאי במקרקעי שירש אין ממכרו ממכר ואין מתנתו מתנה בפחות מבן עשרים וכן פסק המיי' פכ"ט דמכירה:

דף לא:

היה אומר ר"ת אם אדם אומר קונם כל הפירות שבעולם עלי לא חייל הואיל וא"א שלא יעבור כדאשכחן גבי האומר קונם עיני בשינה בסתם דלא חייל וכן נמי אם אמר קונם כל פירות שבעולם עלי אם אעשה דבר זה היה אומר ר"ת דלא חייל אע"ג שאפשר לו שלא לעשות אותו דבר ולא יאסרו כל הפירות עליו מ"מ כיון שהוציא בפיו כל פירות שבעולם נדר שוא הוא ולא חייל הנדר כלל ועיין בהר"ן בגיטין פרק השולח וכל יוציא דמתני' מספקא ליה לר"י אם כופין בשוטין ואין לו ראיה ברורה ואומר שאין לעשות מעשה אלא היכא דמפרש בהדיא שכופין אלא אומר לו כבר חייבוך רבנן שתוציא אם לא תוציא שרי למקרייך עבריינא דשמא הוי שלא כדין ופסול הגט ובניה ממזרין ולר"ח ג"כ אין כופין בשוטין ולזה הסכים הרא"ש:

הדירה שלא תתקשט ותלאו בתשמיש שאמר קונם תשמישך עלי אם תתקשטי היא תתקשט מיד ותאסר בתשמיש ויקיים שבעה ימים ואז יוציא ויתן כתובה נדרה היא שלא תתקשט או שאמרה קונם תשמישך עלי אם אתקשט ושמע וקיים לה יוציא מיד ויתן כתובה ומיי' כתב הדירה שלא תתקשט בעניה שנה אחת יקיים יתר מכאן יתיר נדרו או יוציא ויתן כתובה ובעשירה ל' יום יקיים יתר על כן יתיר נדרו או יוציא והרמ"ה כתב בעניה רגל אחד יקיים:

לשון ריא"ז

המדיר את אשתו שלא תתקשט מכל מיני הבשמים כגון שאמר הנאת תשמישך עלי בקונם אם תתקשט שאין בידו כח להדירה שלא תתקשט אלא בענין זה אם היתה אשה עשירה תמתין עד ל' יום אולי ימצא פתח לנדרו ואם לא נשאל על נדרו עד ל' יום יוציא ויתן כתובה ואם היתה אשה עניה תמתין עד הרגל שכן בנות ישראל מתקשטות ברגל אם לא התיר על נדרו יוציא ויתן כתובה כמב"ה:

ואי תקשי דהכא אמרי' דאינו יכול להעמיד פרנס אלא עד שלשים יום ובפירקין דלעיל תנן המשרה את אשתו ע"י שליש אלמא יכול לפרנסה ע"י שליש כל זמן שירצה וי"ל דהדירה שאני ובירושלמי פריך ויעמיד פרנס רשות ביד אשה לומר אי אפשי להתפרנס מאחר והא תנן המשרה את אשתו ע"י שליש כאן בשקבלה עליה כאן בשלא קבלה עליה אי בשלא קבלה אפי' יום אחד נמי לא יעמוד מגלגלת עמו שלשים יום שמא ימצא פתח לנדרו:

דף לב.

וכן גבי דליקה שרי למימר כל המכבה אינו מפסיד כדי שיבאו עובדי כוכבים ויכבו וה"ה בשאר איסורין לבד מאיסורי שבת ודוקא בלשון רבים מיהו גבי דליקה מספקא ליה דלמא התם שרינן טפי אפי' בלשון יחיד מתוך שאדם בהול על ממונו וגם גבי מודר הנאה ועי' [7]בהר"ם:

כתב מיי' בנדרה היא וקיים לה הוא אם רוצה לישב עמו ולא תאכל מאותו המין תשב ואם הוא אומר אי אפשי באשה נדרנית יוציא ויתן כתובה שהרי הוא היה לו להתיר וקיים לה מרצונו:

כתב מיי' הדירה שלא תלך לבית המרחץ בכרכים שבת א' ובכפרים שתי שבתות שלא תנעול מנעל בכפרים ג' ימים ובכרכים מעת לעת יתר על כן יוציא ויתן כתובה:

לשון ריא"ז

שלא תרחוץ במרחץ בכרכים ממתנת לו שבת אחד אולי ימצא פתח לנדרו ובכפרים ב' שבתות יתר על כן יוציא ויתן כתובה הדירה שלא תנעול במנעל בכפרים ממתנת לו עד ג' ימים ובכרכים מעת לעת כמו שמבואר בתלמוד א"י:

דף לב:

שאלה להרא"ש ז"ל ששאלת ראובן השביע לאשתו שלא תדבר לפלוני ושלא תכנס עמו לבית הסתר וקבלה שבועתו בפני עדים לזמן קצוב אם עברה על שום דבר משבועתה אם אבדה כתובתה תשובה אם נכנסה עמו לבית הסתר ושהתה עמו כדי טומאה בשני עדים אסורה לבעלה ותצא בלא כתובה ודוקא שיש ב' עדים שנסתרה אבל נסתרה עמו בעד א' אינה אסורה וכן אם לא נכנסה עמו לבית הסתר אלא דברה עמו לא נאסרה מכח הקנוי והסתירה אבל מכל מקום עוברת על דת היא כיון שנשבעה שלא לדבר עמו ועברה ודברה עמו יוצאה בלא כתובה ודוקא שהתרו בה תחלה אם תעברי על שבועתך תפסידי כתובתך אבל אם לא התרו בה לא הפסידה כתובתה:

לשון ריא"ז

וכן אם הוא נודר ואינו מקיים או שהיה מאכילה דברים האסורים יוציא ויתן כתובה כמו שביאר מז"ה:

כתב סמ"ג וראשה פרוע ואין עליה צעיף כשאר כל הנשים אע"פ ששערה מכוסה ואין בזה משום פריעת ראש לגמרי דהא אמרי' בירושלמי היוצאת בקפליטה שלה אין בה

[7]בד"ס הגי' בהר"ה

משום פריעת ראש ומה שאומר שם הדא דאת אמר בחצר אבל למבוי יש בה משום פריעת ראש התם כשרוצה לשהות במבוי כתב מיי' אע"פ שמכוסה במטפחת כיון שאין עליה רדיד ככל הנשים תצא בלא כתובה:

לשון ריא"ז

ואפי' היתה קלתה על ראשה הואיל ולא היתה מכוסה בצעיף ה"ז מדרכי הפרוצות ותצא בלא כתובה ובלא תוספת היתה יוצאה מחצר לחצר דרך מבוי בקלתה על ראשה אין בזה משום פריצות ואם היה המבוי מפולש מב' הצדדין הרי הוא כרה"ר והיוצאה בו כיוצאה לרה"ר ואם לא היתה קלתה על ראשה הרי זו אסורה מן התורה שנאמר ופרע את ראש האשה אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפריעת ראש ואפי' בחצר אסור לצאת בלא קלתה על ראשה וכך היא שיטת תלמוד א"י:

כתב סמ"ג או שהיתה בשוק וטוה ורד וכיוצא בו לדברי ר"ח כנגד פניה על פדחתה או על לחיה כדרך שעושות הפרוצות פירש"י שטוה בכפה על ירכה והחוט מתרדד כנגד פניה שלמטה ומיי' כתב שטוה בשוק ורד וכיוצא כנגד פניה על פדחתה או לחייה כדרך שעושין הפרוצות וכן המדברת והמשחקת עם הבחורים:

דף לג.

ואם רצה הבעל לקיימה מבעיא התם אם יכול לקיימה ואם לאו ולא אפשיט ולא כייפינן ליה להוציא ומיהו מצוה לגרשה כך כתב הראב"ד ז"ל:

כתב מיי' ומ"מ לא אבדה כתובתה אא"כ יש עדים שהתרה בה תחלה ועברה על התראתו ואם אין עדים תשבע שהוא כדבריה ואם רצה לקיים אותה אח"כ אין כופין אותו להוציאה ומ"מ מצוה עליו שיוציאנה כתב מיי' אע"פ שלא הוציאה אין לה כתובה שכתובה תקנת חכמים היא שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ולא הקפידו אלא על בנות ישראל הצנועות אבל הפרוצות אין להן תקנה אלא תהא קלה בעיניו עברה בינה לבינו וידע שהיא עוברת על דת והתרה בה בלא עדים וחזרה ועברה הוא טוען שעברה והיא טוענת שלא עברה או לא התרה כי אם רצה להוציאה יתן כתובה אחר שתשבע שלא עברה אחר ההתראה שאם תודה שעברה אחר ההתראה אין לה כלום ע"כ:

לשון ריא"ז

וכל אלו הנשים צריכות התראה בפני עדים להפסידה כתובתה כמו שמבואר במס' סוטה ונראה בעיני שאין צורך להתרות בהן ולהודיען שמפסידות כתובתן אלא אפי' אם התרו שלא ינהגו כמנהגות הרעות הללו והן מחזיקות ברשען יוצאות בלא כתובה ובלא

תוספת כמבואר בק"ה:
מעשה בא ליד מהר"ם ז"ל בראובן שהביא עדים שעברה על החרם אחר שהתרה בה והיא גם היא הביאה עדים שגם הוא עבר על החרם ופסק שאינו יכול להוציאה בלא כתובה דטעמא מאי אמור רבנן נודרת ואינה מקיימת יוצאה בלא כתובה דמצי למימר אין אשה אלא לבנים ובעון נדרים בנים מתים וכיון שגם הוא עובר חרמות ההוא גברא לא בעי בני ואין טענתו טענה אבל עדים המעידים על האשה שעוברת על שאר דת משה ויהודית אע"פ שהוא עובר חרמות החשוד לדבר אחד אינו חשוד לכל התורה כולה ויכול להוציא בלא כתובה בעל כרחה:
לשון ריא"ז
היו עליה שאר נדרים אע"פ שהתנה בעת שנשאה ע"מ שאין עליה נדרים לא היה דעתו אלא על הנדרים הללו שאין אדם קופד על שאר הנדרים ויש לה כתובה ותוספת אא"כ אמר ע"מ שאין עליה שום נדר כמבואר בק"ה.
כתב מיי' המקדש על תנאי וחזר בו אחר כמה ימים ובטלו הרי זו מקודשת סתם אע"פ שבטל בינו לבינה שלא בפני עדים בטל התנאי וכן אם התנאי מן האשה אם בטלה אותו בינו לבינה אח"כ בטל לפיכך המקדש על תנאי וכנס אח"כ סתם או בעל סתם צריכה גט אע"פ שלא נתקיים התנאי שמא בטל התנאי כשבעל או כנס וכ"כ הר"ם נרבוני בעל מנת שאתן לך מאתים זוז אם אמר המקדש שאינו רוצה לקיים תנאו לעולם אין כופין אותו לקיימו אלא קדושיה בטל וא"צ גט ומ"מ בעל נפש לא ישאנה בלא גט שמא אח"כ יאמר לקיים התנאי לקלקל השני ואם אמר שעדיין רוצה לקיים אין יכולין לכופו כל י"ב חדש כדין זמן שנותנין לבתולה ומי"ב חדש ואילך כותבין עליו איגרת מרד ואם מת קודם שיקיים התנאי אפי' חליצה לא בעי' ואם מחלה היא התנאי בחיי המקדש גמרו הקדושין מיד כאילו קיימו:

דף לד.

כל הני תנאי מיירי בשלא כנסה אבל כנסה מקודשת מיד דמסתמא בשעת כניסתה לחופה אחלה לתנאי כדאמרי' במקדש על תנאי ובעל חייב ליתן לה כתובתה ממ"נ אם מחלה הרי נשואין גמורין ואם לא מחלה באותה שעה הרי עדיין יכולה למחול וכשתמחול אגלאי מלתא דנשואין גמורין הוו וכתובה יש לה וכ"כ הרא"ש בתשובה באחד שהלך למדינת הים וקידש על תנאי אם באתי מכאן ועד י"ב חדש תהא מקודשת מעכשיו וקודם שהלך נתרצו שניהם להאריך הזמן ועברו י"ב חדש ולא בא ובא קודם

הזמן האחרון וכתב דהוו קדושין דכל מעשה שנעשה על תנאי יכול לבטל התנאי ואם נתאכלו המעות הוו קדושין למפרע כשנתקיים תנאי שני:

לשון ריא"ז

בעל הרי זו מקודשת קדושין גמורין ואפי' קידש על תנאי ובעל על תנאי ואמר הריני בועליך ע"מ שאין עליך מומין או נדרים או על תנאי אחר כגון ע"מ שירצה אבא אע"פ שלא רצה האב מקודשת לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות שהרי זו תחלת בעילתו לשם אישות היתה וזו שהתנה כסבור שלא יעברו על תנאה ולפיכך אע"פ שלא נתקיים התנאי הרי א"א לבטל בעילת האישות והרי זו מקודשת. קידשה ע"מ שאין עליה מומין ונמצאו עליה מומין והלכה אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת קדשה ע"מ שאין עליה נדרים והלכה אצל חכם והתירה מקודשת מה בין מומין לנדרים לפי שהמומין מכאן ולהבא הם מתרפאים והנדרין למפרע הם בטלים והרי הוא כמי שלא היו עליה נדרים וקדושיה קיימין ונראה בעיני שקדושיה קדושי ספק הם ואם נתקדשה עוד לאחר צריכה גט בין מן הראשון בין מן השני בין שהיתה אשה חשובה ממשפחה גדולה בין שלא היתה אשה חשובה לפי שהלכה זו מסופק היא כמבואר בקונט' הראיות:

דף לה.

והא דקי"ל אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובועל לשם קדושין משמע מתוך פי' רש"י דקדושין גמורין הם ואם קדשה אחר אינה צריכה גט משני וכן מסתבר דהא בקטנה שאין בעילתו בעילת זנות ממש דהא אשתו היא מדרבנן ואפ"ה אמר רב דבועל לשם קדושין גמורין ואינה צריכה גט משני כ"ש הכא דהוה ביאה ממש דבועל לשם קדושין גמורין דצריכה גט:

וראיתי מן הגדולי' שדקדקו מדאמרי' המקדש על תנאי ובעל צריכה גט משמע שצריכה גט להוציאה מן הספק וכן מדקאמר ולא היה כח ביד חכמים להוציאה בלא גט משמע שנסתפקו בדבר ומספק לא רצו להתירה וראוי להחמיר להצריכה גט משניהם ובקטנה אדם יודע שאין בקדושי קטנה כלום ומיד כשגדלה הוא בועל לשם קדושין גמורים אבל הכא הויא ספיקא שמא היה סבור שתנאו קיים ולא נזכר לבעול לשם קדושין והא דאמרי' דבועל לשם קדושין היינו בדאיכא עדי יחוד דאמרי' הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה:

כתב הרא"ש מדלא הביא רב אלפס המקדש במלוה ובעל משמע דס"ל דאינה צריכה גט לפי שאין הכל יודעין שהמקדש במלוה אינה מקודשת הלכך אינו בועל לשם קדושין כתב בה"ג המקדש במלוה ובעל צריכה גט וכ"כ הרמב"ן וכן ראוי להחמיר:

כתב הטור ואם אין לה ראיה תצא בלא כתובה ואפי' הקדושין צריכה להחזיר ואם לא נמצאו עד אחר שכנסה אז האב נאמן ועל הבעל להביא ראיה שהיו בה קודם שנתארסה אבל אם הביא ראיה שהיו בה מומין בבית אביה לאחר שנתארסה לא מהני ליה בד"א שעל האב להביא ראיה בנערה אבל בוגרת אפי' היא בבית אביה על הבעל להביא ראיה: נמצאו בה מומין שבודאי היו קודם כגון אצבע יתירה וכיוצא בו על האב להביא ראיה שידע בהן הבעל ונתרצה או שחזקתו שידע בהן הבעל ואם לאו תצא בלא כתובה:

לשון ריא"ז

נמצאו מומין הידועים שעד שלא תתארס היו בה כגון שהיתה אצבע יתירה וכיוצא בה והיתה טוענת שידע הבעל במומין הללו ונתפייס בהן עליה להביא ראיה ואם לא הביאה ראיה תצא בלא כתובה וכן במומין שהאשה נאמנת עליהן לומר שמשנתארסה נולדו בה כמו שביארנו אם הביא הבעל ראיה עליהם שעד שלא תתארס היו בה המומין הללו תצא בלא כתובה ואין האשה נאמנת לטעון שכבר ידע בהם ונתפייס עליהם ואפי' אם נכנסה לחופה ונבעלה כבר שחזקה היא שאין אדם מתפייס במומין:

ונראה בעיני שאם לא מצא הבעל עדים שעד שלא תתארס היו בה המומין הללו אלא מצא עדים שלאחר שנתארסה היו בה המומין הללו קודם הנשואין או שהודתה היא בדבר אע"פ שחייב ליתן לה כתובה אינו נותן לה תוספת שהרי לא נתחייב בתוספת אלא בשעת הנשואין והרי בטעות נתחייב בה שאילו ידוע מומיה לא היה כונסה.

וכתבו הגאונים אפי' הוא גר שאין לו קרובים בעיר אי אפשר שלא יהיה לו רעים ומיודעים ובודק ע"י נשותיהן ומיי' כתב דוקא שיש לו קרובים שאין מוציא מה שבלבו מאלו הדברים אלא לקרוביו ועוד שאין דעתו סומכת אלא לדברי קרוביו והרא"ש כתב כדברי הגאונים:

ודוקא בעיר שדרך הבנות לצאת מבית אביהן ולרחוץ במרחץ ביום אבל במקום שאין דרך הבנות לראותן חוץ ואף למרחץ אינן הולכות אלא באישון לילה ואפילה כמו בספרד אף על מומין שבגלוי יכול לטעון:

לשון ריא"ז

אם היה מרחץ באותה העיר אף במומין שבסתר אינו יכול לטעון לפי שכל הנושא אשה הוא בודקה ע"י שכנותיו או ע"י מיודעיו כמו שנאמר טוב שכן קרוב מאח רחוק כמבואר בקונטרס הראיות:

דף לה:

כתב מיי' שאם היה עומד בבית בעל החמור עליו להביא ראיה אבל אם היה עומד בסמטא אז צריך בעל הפרה להביא ראיה אבל הרא"ש כתב שאפי' אם עומד בבית בעל החמור על בעל הפרה להביא ראיה דכיון שמשך בעל החמור את הפרה נקנה החמור לבעל הפרה בכל מקום שהוא וכיון שנולד הספק ברשותו עליו להביא ראיה:

לשון ריא"ז

מכר זה חמורו במעות והקנהו ללוקח ע"י קנין ולא הספיק הלוקח ליתן המעות למוכר עד שמצא החמור מת בבית המוכר ואינו יודע אם קודם הקנין מת וברשות המוכר מת או אחר הקנין מת וברשות הלוקח מת על בעל החמור להביא ראיה שהיה חמורו קיים בשעת הקנין שהרי הלוקח מוחזק במעות והמע"ה כב"ה וכך שטת מז"ה:

וכתב הרא"ש ז"ל כך פירשו רבני אשכנז וצרפת דכל מי שנולד ספק ברשותו עליו להביא ראיה בין להוציא בין להחזיק ממון שבידו מדפריך לקמן והא ספיקא ברשות טבח איתיליד והיינו להחזיק ורב אלפס כתב שאף לדברי רמי בר יחזקאל על בעל החמור להביא ראיה וקרי נולד ספק ברשותו לפי שהחמור היה עומד ברשותו וכאן נמצאו וכאן היו ואית לן למימר שמא מת החמור קודם משיכת הפרה. אבל אם היה החמור עומד בסמטא על בעל הפרה להביא ראיה ולא נהירא האי פירושא והאריך הרא"ש בראיותו סוף דבריו כתב ואני אומר דטעות סופר הוא מה שכתב בהלכות רב אלפס על בעל החמור להביא ראיה וטעה בין פרה לחמור:

כתב מיי' בא עליה כמה ימים וטען שמום זה לא נראה לו עד עתה אפי' הוא בתוך הקמטים או בכף הרגל אין שומעין לו חזקה אין אדם שותה בכוס (פגום) אלא אם כן בודקו יפה בחזקתו שידע ונתרצה:

דף לו.

וכן פסק סמג דאין כופין אותו להוציא אלא אם רצתה תשב עמו כדין כל אשה המורדת ואין כופין בנולדו באיש מומין אלא באותן המומין השנויים שכופין להוציא ויתן כתובה ואם רצתה תשב עם בעלה חוץ ממוכה שחין:

לשון ריא"ז

היתה תובעת גירושין דרן אותה כמורדת:

כתב הטור אבל נסתמו שתי עיניו או נקטעו שתי ידיו או שתי רגליו כופין אותו להוציא וליתן כתובה:

שאלה להרא"ש באיש המשתטה מדי יום יום ואומרת אשתו אבי עני הוא ומחמת דוחקו השיאני לו וסבורה הייתי לקבל ואי אפשי לקבל כי הוא מטורף ויראה אני פן יהרגני בכעסו אין כופין אותו לגרש שאין כופין אלא באותם שאמרו חכמים שכופין וששאלת אשה שיראה מבעלה שילך לארץ אחרת ושואלת שיגרשנה או שישבע שלא ילך תשובה אם ידוע שדעתו לילך ישביעוהו שלא ילך או יכפוהו שיגרשנה לזאת קודם שילך וששאלת מי שטוענת שיכפוהו לבעלה שיגרשנה מפני שהוא מוכתב למלכות והוא בורח ממקום למקום ואינו רשאי לעמוד במקום אחד מפני סכנת נפשות תשובה דבר זה תלוי בחקירת הדיינים אם הדבר ידוע שאינו רשאי לעמוד במקום שנשאה מפני סכנת נפשות אין לך טענה גדולה מזו כיון שאינו רשאי לישאר אצלה והיא אינה חייבת לילך אחריו לארץ אחרת וכופין אותו לגרשה ואם רשאי להיות בעירו אע"פ שהוא מוכתב למלכות בעיר אחרת אין כופין אותו להוציא:

לשון ריא"ז

התנה עמה לקבל הרי זו מקבלת על כרחה ואם לא התנה עמה אינה מקבלת ואע"פ שהיתה יודעת בהן מתחלה לפי שיכולה לומר סבורה הייתי לקבל ועכשיו איני יכולה לקבל ויוציא ויתן כתובה כדברי מז"ה [ואם אומר] ידעה בהן בתחלה הרי כבר נתרצית וכמי שהתנה בפירוש הוא דומה ואם תובעת גירושין תצא בלא כתובה כב"ה:

אבל בנשים ריח החוטם אינו מום דהאיש שהוא חזק יכול לסבול יותר מן האשה:

והרב ברוך אומר אדרבה מדתנן האיש שהיו בו מומין אין כופין אותו להוציא ש"מ דיכולה האשה לסבול מה שאין האיש יכול לסבול דהא בכל דהו ניחא לה והא דלא קתני לעיל ריח החוטם גבי מומי אשה י"ל כיון דתנא ריח הפה כ"ש ריח החוטם דקשה מריח הפה דהא אפשר דנקיט פילפלא בפומא מה שאין כן הכא:

וכן פסק מיי' וטור א"ה סי' קנ"ד פליג ופסק כרב:

וכן פי' [רש"י] כשנשא אשה ושהה עמה י' שנים ולא ילדה ב"ד היו כופין אותו להוציא ור"ח כתב כל היכא דאמרו רבנן יוציא ויתן כתובה לא היו כופין אותו להוציא אלא אומרים כבר חייבוך חכמים להוציא ואם לא תוציא מותר לקרותך עבריינא אבל לכפותו בשוטים לא אם לא כמפורש בו שכופין אותו להוציא כגון הנושא בעבירה והאומר איני זן ואיני מפרנס וכתב הרא"ש דכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא ראוי להחמיר שלא לכוף בשוטים כדי שלא יהא גט מעושה כתב סמ"ג דמן ירושלמי אין כופין אלא במקום ששונין בו אבל אומרים לו חכמים חייבוך להוציא ואם תעבור יקראוך עבריין:

לשון ריא"ז

ב"ד היו כופין אותו ומכריחין אותו בין בנדוי ושמתא בין במיני יסורין עד שישמע לדברי הדיינים:

וכתב במרדכי מיהו בכל הני דלא קתני כופין אלא יוציא ויתן כתובה לא היו כפינן אלא בדברים בעלמא ולא בשמתא דשמתא חמירא מנגידא אבל הרב הכהן אומר בשם ר"ת דנוכל לעשות שנקבל עלינו בגזירה שלא לישא וליתן עמו עד שיתן גט אבל לנדותו לא וכן עשה ר"ת מעשה שלא היה מאותן שכופין להוציא ונדוהו עד שנתן גט ופסל אותו הגט וצוה לעשות אחר:

דף לו:

כתב הטור הבעל מוציא מיד הלקוחות שעשו אותו כלוקח בנכסים והוא לוקח תחלה לפיכך מכרה בטל לאלתר שהוא מוציא מיד הלוקח הגוף ופירי אלא לענין זה הוא מכר שאם תתאלמן או תתגרש יחזור ללוקח ואם תמות בחייו ישאר בידו ומיי' כתב הבעל מוציא מיד הלוקח פירות כל ימיה אבל לא גוף הקרקע שאין לו כלום בגוף נכסי מלוג עד שתמות מתה בחייו מוציא הגוף מיד הלוקח והרא"ש כתב כסברא ראשונה ויש מהגאונים שכתבו שהבעל צריך ליתן הדמים ללוקח כמו הכיר בה שאינו שלו ולקחה שיש לו דמים ולא עוד אלא שאם משביח הלוקח הנכסים נוטל השבח ויש מהגאונים שכתבו שנוטלן בלא דמים וכ"כ ר"ת אלא אי איתנהו לדמי בידא דאשה בעידנא דמתה שקילנא לוקח ולא מצי בעל למימר אחריני נינהו ומציאה אשכחה:

לשון ריא"ז

מכרה או נתנה אחר שנישאת הבעל מוציא מיד הלקוחות ואפי' אם נפלו לה בירושה עד שלא תתארס לו מאחר שנשאה הבעל זוכה לו כל פירות בחייה ולירש גוף הנכסים לאחר מיתתה בין קרקעות בין מטלטלין לפיכך הוא מוציא מיד הלקוחות גוף הנכסים ופירותיה בין בחיי אשתו בין לאחר מיתת אשתו כב"ה לפי שאין הבעל דומה לשאר יורשים שאין כח בהם להוציא מיד הלקוחות מה שמכרו להם מורישיהם בחייהם אלא הבעל עשאוהו בזכותו כמו לוקח ראשון והוא מוציא זכותו מיד הלקוחות שקנו אחריו ואין הבעל משלם דמים ללקוחות אלא א"כ נתנה האשה לבעלה או נשארו הדמים בעין לאחר מיתתה או נתאלמנה או נתגרשה מכרה האשה ללקוחות בטובת הנאה שהיא מוכרת בספק שאם תתאלמן או תתגרש יזכו הלקוחות ואם תמות היא ירשנה בעלה ולבסוף מתה ויורשה בעלה אין הבעל משלם דמים ללקוחות אע"פ שהאשה נתנתן לבעלה הרי על הספק נתנו מעותיהם:

דף לז.

נפלו נכסים בירושה לאשה במדינת הים שאין הבעל יודע ומכיר בהם הרי זו לא תמכור ואם מכרה או נתנה קיים וכך היא שיטת רוב הפוסקים ומז"ה אומר שאף באלו מכרה בטל וכדברי הפוסקים נראה בעיני כמב"ה:

הרא"ש כתב דבעינן נכסים שלא היה בעל מצפה שיפלו לה בירושה כגון שמת מורישה במדינת הים ולא הכיר הבעל באותן המורישין או כיוצא בזה שהיו נכסין לאב ביד אחר ולא נתברר שהיו של אביה עד אחר נישואין של זה וגם בעינן שלא נודעו לבעל בין נפילה למכירה דמיד שנודעו לבעל יש להם דין נכסי מלוג והרמ"ה ז"ל נתן טעם לדבר דטעמא מאי תקינו רבנן פירי לאיש תחת פרקונה דאי לאו הכי לא הוה פריק לה אמר כיסא נקיטא לה תזיל ותפרוק נפשה והאי טעמא לא שייך אלא בידועין לבעל אבל כשאין ידועים לבעל לא תקינו ליה רבנן שום זכות לא בגוף ולא בפירות ואם מכרה הפירות קודם מכירת הבעל מכרה קיים:

דף לז:

כתב סמ"ג ופסק ר"י באדם המבריח נכסיו שלא ישתעבדו לכתובת אשה ולבע"ח שהשטר קיים וקנאם לוקח מאחר שאם לא קנאם לוקח שיחול השעבוד א"כ אין לומר שנתכוון להבריח מאחר שע"י כן אינו מוברח כתב הטור וכיון שנתנה לו כל נכסים או מקצתן וכתב לו מהיום ולכשארצה אע"פ שהמתנה תלויה עד שתרצה ועדיין לא נגמרה אין הבעל אוכל הפירות אלא המקבל ואם תרצה ליטלן או למכרן לאחר הרשות בידה אבל כל זמן שלא תמכרם או תתנם לאחר אוכל המקבל הפירות ואם מתה בחיי הבעל תשאר למקבל מת הבעל בחייה תחזור לידה ואפי' מתה אחרי מות הבעל מיד קודם שחזר הבעל כתב הרמ"ה שישאר למקבל והרא"ש כתב שתחזור ליורשיה:

לשון ריא"ז

האשה שבאת להנשא וכתבה נכסיה במתנה לאחר אם כתבה כל נכסים ולא שיירה לעצמה כלום מתנתה בטלה בין שכתבה לאחר בין שכתבה לבנה ולא זכה אותו המקבל כל עיקר לא בגוף הנכסים ולא בפירות לא בחייה ולא במיתתה ואפי' מתה בחיי בעלה כמבואר בקונט' הראיות ובמיתתה נכסיה ליורשיה ואפי' נתנה לו מתנה גמורה כדרך שאר המתנות הואיל ולא שיירה לעצמה כלום לא היתה כוונתה אלא שלא יזכה בהן הבעל אע"פ שמתנתה בטלה הועילה מתנתה להבריחם מבעלה שלא יזכה בהן הבעל שכבר הוא מתיאש מהן כשרואה שהבריחה עד שלא תנשא לו:

כתבו בתוס' יש דברים שאין מועיל בהם גילוי דעת עד שיתנה כגון אם היה מוכר מלבושיו אדעתא למיסק לארץ ישראל דזהו דבר שאין דעתו למכור אדעתא דהכי דהתם ודאי אין מועיל גלוי דעת ויש דברים שאפי' גלוי דעת א"צ כגון שטר מברחת דהכא וכן ההיא דפ' מי שמת דתנן הרי שהלך למדינת הים ושמע שמת בנו ועמד וכתב כל נכסיו לאחר ואח"כ בא בנו ר"ש בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה בידוע שאם היה יודע שבנו קיים לא היה כותבן לאחר:

וכן פסק הרא"ש כרבינו והר"ר יוסף הלוי פסק שפירות לבעל וכן פסק הרמ"ה:

לשון ריא"ז

גרשה בעלה כשהיו אילנותיה טעונין פירות אע"פ שלא נגמרו מה שגדל (גדל) ברשות הבעל הרי הוא של בעל ושמין אותן האילנות כמה הן יפין בלא פירות וכמה הם יפים עתה יותר עם אותן הפירות שלא נגמרו ואותו היתרון ינתן לבעל והשאר הוא הכל לאשה כמבואר בקונטרס הראיות:

דף לח.

ומטעם זה כתב הרמ"ה שאינו רשאי למוכרם אפי' בעודה תחתיו ולא נהירא להרא"ש דודאי בעודה תחתיו עושה בהן כלמה שירצה אלא אם שיירן נותנת דמים ונוטלתן:

וכ"כ ב"ה שאם מכרה נכסי צאן ברזל בטובת הנאה אין הבעל אוכל פירות מאותן טובת הנאה ולא נהירא להרא"ש אלא דוקא פירי דפירי דאתו מעלמא כגון שמכרה כתובתה בטובת הנאה לא שקיל אבל פירי דפירי דלא אתו מעלמא כגון ולדי ולדות שקיל ומיהו נראה אם תמות האם בעוד הולד קיים דהולד ממלא מקום אמו וחוזר להיות קרן ואע"פ שהולד הוא לבעל אם נגנב ונמצא הגנב אין הכפל לבעל ואפי' האם בעצמה אם נגנבה אין הכפל לבעל:

ולא נהירא להרא"ש ז"ל דכיון דליכא שיור כלל אין לכלות הקרן לגמרי אלא כפירש"י שגוף העז שלה ונקט עז לחלבה דסתם עז להכי קאי והשתא נשאר לה הגוף לשיור וכן באידך:

לשון ריא"ז

הכניסה האשה לבעלה בתורת נכסי מלוג או שנפלו לה בירושה עז שחלבה פריה או רחל שגזותיה פריה או תרנגולת שביצתה פריה או דקל שראוי לו כל פירותיו והקרן קיים לאשה בכל אלו הוא אוכל והולך עד שתכלה הקרן ואע"פ שהם מזקינים ואובדין הרי ישאר מהם דבר מועט מן הרחל ומן העז עורן ומן התרנגולת הנוצה ומן הדקל העצים וכן

אם הכניסה לו כסות של נכסי מלוג מתכסה בו הבעל עד שיכלה והשחקים הם לאשה קרן וכן אם הכניסה לו מקום שחופרין ממנו הצריף הרי כל הצריף הוא לבעל במקום פירות והולך ומוכרו תדיר לעצמו ואחר שתכלה הצריף הקרקע הוא לאשם קרן אע"פ ששויו דבר מועט וכן יער הצומח עצים הבעל כורת ממנו העצים והקרקע ישאר קרן לאשה וכן כל כיוצא בזה כמבואר בקונטרס הראיות:

דף לח:

כתב הטור נפלו לה עבדים ושפחות זקנים שאין ראוין עוד למלאכה ישתמש בהן כמו שהן ואינה יכולה לכופו למוכרן ולקנות בדמיהן קרקע כדי שיתקיים לה הקרן ואם ירצה הוא למוכרן ולקנות בהן קרקע אינה יכולה לעכב עליו והרמ"ה כתב כמו שהוא יכול למוכרן בעל כרחה כך היא יכולה למוכרן בעל כרחו כדי שיתקיים לה הקרן והרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה. רשב"ג אומר יכולה לעכב עליו משום שבח בית אביה וכיוצא בזה פליגי בנפלו לה זיתים זקנים ומדברי הרא"ש ז"ל יראה שפוסק בשניהם כחכמים שאינה יכולה לעכב מלמוכרן ודוקא כשאינן בטועים בשדה שלה אבל נטועים בשדה שלה או עושין כדי טיפולן יכולה לעכב עליו ומיי' כתב נפלו לה עבדים ושפחות אע"פ שהם זקנים לא ימכרו משום שבח בית אביה נפלו לה זיתים וגפנים זקנים אינה יכולה לכופו למוכרן ולא לעכב עליו למוכרן ודוקא כשאינן נטועים בשדה שלה ואינן עושין כדי טפולן אבל אם נטועין בשדה שלה או אפי' אינן נטועין בשדה שלה ועושין כדי טיפולן יכולה לעכב עליו מלמוכרן משום שבח בית אביה והטור כתב ואיני יודע למה פסק חד כחכמים וחד כרשב"ג:

לשון ריא"ז

נפלו לאשה עבדים ושפחו' זקנים ורצה הבעל למוכרן מפני שהוצאתן מרובה מן השבח שלהן הרי אלו ימכרו וילקח מהם קרקע והוא אוכל פירות ואם היה השבח שלהם כנגד הוצאתן יכולה האשה לעכב על ידו מלמכור משום שבח בית אביה כמבואר בקונט' הראיות:

שאלו ראב"ן ורבינו אליקים לר' שמואל על אדם שבנה בית על נכסי מלוג ודר בו שנה או יותר מי אמרי' כי האי גוונא הוציא ואכל וכן לענין בע"ח גובה את השבח מי הוי כעין שבח וגובהו או לא והשיב אחרי שלא חלקו רבותינו בין יציאה ניכרת לשאינה ניכרת אף אנו אין בידינו לחלק:

ומיי' כתב שצריך שיאכל בדינר והרא"ש כתב דסגי בפרוטה:

לשון ריא"ז

אכל בכגרוגרת אחת דרך כבוד או פירא בכאיסר אפי' שלא על דרך כבוד:

וכתב הרמ"ה דוקא קטנה ממאנת אבל יוצאה בגט דינה כשאר מוציא הוצאות על נכסי אשתו:

וכתב הרא"ש הלכך אם הוציא ולא אכל או הוציא הרבה ואכל קימעא שמין לו כאריסי העיר אבל אם הוציא קימעא ואכל הרבה ברשות אכל ולא תקנו חכמים לגרע כחו וכן אם הוציא ולא אכל וניחא ליה למישקל הוצאה שיעור שבחא שומעין לו דלא תקנו להיות כמוציא על נכסי אחר אלא ליפות כחו ולא לגרוע כחו עכ"ל:

דף לט.

ואם אינו מקבלן עליו באחריות אז נקראין נכסי מלוג ואם פחתו או הותירו או נגנבו או נאבדו אז הכל באחריותה ופי' ר"י אם פשע בהו ונאבדו בפשיעה פטור שהיא עמו במלאכתו ופשיעה בבעלים פטור כתב רבינו אפרים דנכסי צ"ב לא מחייב בסתמא באחריותן עד דשיימינהו עליה בדמים קצובים בד"א בסתמא באחריותן אבל קבל אחריותן בפירוש אע"ג דלא שיימינהו עליה חייב באחריותן וב"ה כתב כתבינהו בכתובה אע"ג דלא כתב אחריות כמאן דכתיב מפורש דמי אע"ג דלא שיימינהו ובשניהם אוכל פירותיהן ומשתמש בהן כל זמן שהיא עמו לפיכך אם שום אדם מחזיק בשלה ובא הבעל להוציא מידו א"צ הרשאה ממנהדמיגו דנחית לפירא נחית לגופא:

לשון ריא"ז

האשה שתובעת גירושין מבעל רואין אם היא תובעת בדין כגון אלו שכופין אותן להוציא הרי היא כמי שגרשה בעלה מרצונו ואמרינן מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל ואם תובעת גירושין שלא כדין אע"פ שכופין הבעל להוציא בתקנת הגאונים לא יפסיד הוצאותיו אלא הרשות לעגנה עד שתתן לו כל הוצאותיו שהוציא יותר ממה שאכל ע"פ שבועתו כמבואר בקונט' הראיות:

הכניסה לו ב' שפחות יכול ליחד אחת מהן לאשה שיש לו שתשמשנה לדעת מיי' אפי' בבית אחר שכתב ז"ל יש לבעל לכוף מקצת עבדי אשתו ואמהותיו שישמשו אותו בבית אשה אחרת שנשא בין היו מנכסי מלוג בין היו מנכסי צ"ב אבל אינו יכול להוליכה לעיר אחרת שלא לדעת אשתו אבל לפי' רשב"ם אינו יכול להוציאה מן הבית אלא באותו בית יכול ליחדה שתשמש לאשתו אחרת ולזה הסכים הרא"ש:

לשון ריא"ז

האשה שהכניסה לבעלה עבדים ושפחות של נכסי מלוג ולו אשה אחרת רשאי הבעל להעמידם לשמש לפני אשתו האחרת והוא שיהו משמשין גם לאשתו הראשונה כדי צרכה שיגיע לה ריוח משבח נכסיה:

כתב רבינו האי אם הקרקע רחוק ומכרו לפירות מכור כיון שהוא רחוק ואינו יכול להביא הפירות לבית גם מעיקרא ליכא ריוח ביתא ואע"פ שאם היה מוכר פירות בכל שנה ושנה [היה לו ריוח בית בדמים כיון שהוא רחוק ממנו וצריך להוציא יציאות ולטרוח בכל שנה ושנה] טוב יותר למכרו לפירות:

עיין פרק החולץ.

לשון ריא"ז

היבמה אין לה רשות לגבות כתובתה מנכסי בעלה עד שלא תחלוץ מן היבם לפי שעדיין יש ליבם בה קצת אישות כל זמן שלא תחלוץ ממנו ונראה בעיני שאם נתן לה היבם גט ופסלה עליו או שנפסלה עליו בענין אחר אע"פ שצריכה עדיין להפטר ממנו בחליצה הואיל ואינה ראויה לו גובה כתובה מנכסי בעלה ויש מן הגאונים אומרים שאף המניקה שמת בעלה אינו ראוי לגבות כתובתה כל ימי הנקתה שאינה ראויה להנשא ואין אני קורא בה כשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי ולפי דבריהם אף כל אשה שצריכה להמתין ג' חדשים אינה יכולה לגבות כתובתה תוך ג' חדשים ול"נ שכל אשה ראויה לגבות כתובתה מיד כשתתאלמן או תתגרש אלא אם זקוקה וכ"ש במקום שכותבין בכתובותיהן כשתחפוץ להנשא לאיש אחר או לצאת כמו שאנו כותבים:

עיין פרק החולץ.

לשון ריא"ז

שומרת יבם שמתה היבם יורש כל דיני כתובתה שהם מנה מאתים והתוספת שלא יגבו אותם יורשי האשה מנכסי המת והוא חייב בקבורתה ויורשי האשה יורשין כל נכסי מלוג שלה והוא שנפלו לה בירושה כשהיא שומרת יבם אבל לא שנפלו כשהיא תחת בעלה וכן כל נכסי צאן ברזל היבם יורש אותם כדברי מז"ה ולי נראה שאף הנכסים שנפלו לה כשהיא תחת בעלה יורשי האשה יורשין אותם ונכסי צאן ברזל חולקין מחצה ליבם ומחצה ליורשי הבעל כמבואר בקונטרס הראיות:

דף מ.

ולדעת רבינו הסכים הרא"ש והראב"ד כתב בזה שאין מוציאין אותו מידו ומיי' כתב דאפי' בשאר מטלטלין שהניח אחיו משתמש בהן כמו שירצה ואינה יכולה לעכב עליו כיון שאין הכתובה נגבית ממטלטלי אלא מתקנת הגאונים אין כח בתקנה זו למונעו מנכסי אחיו ולאסרו באחריות זו שלא ישא ויתן בהם ע"כ:

לשון ריא"ז

הרי שהיה נושה באחיו ומת והרי אשתו זקוקה לו וחלץ לה ובאה לגבות כתובתה ממנו אינה יכולה לגבות מאותו המנה שהיה חייב זה לאחיו ונראה בעיני לפי תקנת הגאונים שתקנו לגבות האשה כתובתה מן המטלטלין של יורשין אינה יכולה לגבות מן היורש החי כתובת בעלה שהחוב שלו אינו בעין כשאר המטלטלין היה לו לבעלה מלוה או פקדון ביד אחרים אע"פ שהמטלטלין אינן משתעבדין לכתובת אשה גובה מהם כתקנת הגאונים אבל מן החוב של יורש אינה גובה אפי' לפי תקנת הגאונים כמבואר בקונט' הראיות:

תימא הא אמר שמואל המוכר שט"ח לאחרים דאפי' יורש מוחל והלא זה היבם יורש הוא לאחריני מצי מחיל כ"ש לדידיה וי"ל כיון דנשתעבד מקודם לכתובת אשתו אלים שעבודא ולא מצי מחיל דכל היכא דחב לאחרים לא מצי מחיל מדר' נתן כדאמר לעיל בפ"ב ודוקא גבי מוכר שט"ח יכול למחול שזה המוכר לא נשתעבד מעולם לזה הלוקח ואין המכירה מועלת אלא לענין שלא יוכל לומר לאו בעל דברים דידי את:

תמה הראב"ד איך הביאה ריא"ף ז"ל ברייתא זו לפסק הלכה הא אמרי' דזו אינה משנה ולא עבדינן תרי חומרי בכתובה ואי משום דתקינו רבנן בתראי דכתובה גבי ממטלטלי מי עדיפא תקנתא דבתראי ממלתיה דר"מ דאמר מטלטלי משתעבדי לכתוב' ואפ"ה אמרי' דוקא במטלטלי דאיתנהו בעין ברשות היורשין אבל מלוה דאיתא ברשות אחרים לא מפקינן מלוה בעל כרחו ויהבינן לאשה בכתובתה מדר' נתן דלא מחמרינן תרי חומרי בכתובה וכ"ש שהיורש גופיה הוא הלוה דלא כייפינן ליה למפרע להנהו זוזי והשיב עליו הרא"ש ז"ל וע"ש באורך:

לשון ריא"ז

הניח אחיו פירות המחוברים לקרקע הרי הן כולן מיוחדין לכתובת היבמה ואע"פ שנגמרו אחר שיבמה היבם וילקח בהן קרקע שיהיה מיוחד לכתובת היבמה כשאר הקרקעות של מת והיבם אוכל פירות:

דף מ:

כתב מיי' יבמה שלא היתה לה כתובה או שמחלה כתובתה זכה בנכסי אחיו ויכול למכור וליתן כחפצו וכשיכניס יבמתו יכתוב לה מנה ויהיו כל נכסיו אחראין לכתובתה כשאר כל הנשים וכתב עוד יבמה שלא היה לה על בעלה כתובה מפני שהיבמה אסורה עליו והרי היא מותרת לאחיו אם רצה היבם ליבם כונס ואין לה כתובה כדרך שלא היה לה על בעלה ודינה עם יבמה בתוספת כמו שהיה לה על בעלה אבל לא כתב לה בעלה כתובה או שמכרה לו או שמחלה צריך היבם לכתוב לה כתובה כדרך כל האלמנות:

דף מא.

לשון ריא"ז

ואם מתה הוא יורש כל נכסיה ולא הועיל התנאי הזה אלא שאם מכרה ונתנה מכרה קיים ומתנתה קיימת ונראה בעיני שאין לו [שום] זכות במעות אלא היא עושה בהן כל חפצה ואם לקחה בהן קרקע הוא אוכל. פירותיה:

כתב הטור הוסיף להתנות גם על הפירות שאמר לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן אין אוכל פירות בחייה אבל יורשה אם תמות ואוכל פירי פירות וכתב מיי' שהדין הוא שימכור הפירות ויקנה בהן קרקע דאכל פירות שהן פירי פירות והרא"ש כתב דוקא אם מעצמה שיירה הפירי ימכרם ויקח בהן קרקע ויאכל פירותיו אבל אין ב"ד אומרים לה לשייר אותם כדי שיאכל פירי פירות. וכתב עוד הרא"ש ז"ל ברוב ספרים גרסי' במתני' ובפירותיהן ובפירות פירותיהן וכן כתוב בפירוש ר"ח וא"כ סתם לן תנא כר' יהודה ונ"ל דצריך למגרסיה וכו' עד לכך פסקו הגאונים הלכה כר' יהודה:

לשון ריא"ז

אמר לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן הרי זה אינו אוכל אפי' פירות בחייה ואם מכרה הפירות ולקחה בהן קרקע הואיל ונסתלק מן הפירות אין לו זכות אפילו בפירי הפירות ואם מתה יירשנה שאם נסתלק מן הפירות לא נסתלק מן הירושה:

אבל אם נפלו לה משנישאת אף ע"פ שהתנה בעודה ארוסה פי' ר"י שאין התנאי מועיל ומיי' כתב שהתנאי שהתנה בעודה ארוסה מועיל לנכסים שיפלו לאחר נשואין וכן היא מסקנת הרא"ש:

דף מא:

רש"י פי' דאברייתא דהאומר לחבירו קאי וקשה עליו מה הועיל קנייה למי הוא מקנה דדין ודברים אינו אלא לשון הפקר וי"ל דכיון שאמר כך לחבירו שהוא שותף עמו והקנה לו מוכח שהוא מקנה לו השדה ורב אלפס פי' קנו מידו של בעל בעודה ארוסה והאריך הרא"ש ז"ל על דבריו ומסיק דפירוש רש"י עיקר:

וכתב רב האי בשערים אם התנה אדם עם אשתו קודם נשואין וכתב לה אין לי בנכסיך כלום ואח"כ נשאה ומכרה מכירתה קיימת אפי' בנכסים הכתובים בכתובה כ"ש נכסי מלוג ואפי' אם היא תמות בחיי בעלה אינו יכול להוציא מיד הלקוחות וכתב ריצב"א מה שכתב אפי' נכסים הכתובים בכתובה לא יתכן בעיני שזהו בכלל נכסיך אא"כ פירש בהדיא:

דף מב.

מיי' והרא"ש כתבו שמועיל התנאי ודוקא שהתנה בעודה ארוסה אבל אם התנה אחר שניסת אינו מועיל לבטל הירושה דאורייתא ור"ת ור"י כתבו כרשב"ג:

לשון ריא"ז

המתנה עם אשתו שלא יירשנה תנאו קיים בין שהתנה עמה כשהיא ארוסה בין שהתנה עמה כשהיא נשואה לפי שירושה זו אינה דומה לירושת המורישין שהיא באה מאליה אבל הירושה זו ע"י הנשואין באה לו לפיכך יכול הוא לומר אי אפשי לזכות בזכות הראוי לבא לי ע"י נשואין הללו ודומה לאדם שאינו רוצה לקבל המתנה שרוצים ליתן לו כמבואר בקונטרס הראיות וכבר ביארנו שבעודה ארוסה יכול להתנות אפי' בלשון סלוק אבל בעודה נשואה צריך לשון זכיה או מתנה או קנין מכר ירושת אשתו לאחר עד שלא תבא לידו כגון שאמר מה שאירש מאשתי מכור לך מכרו בטל לפי שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כמבואר בק"ה:

ור"ח ז"ל פסק כרשב"ג וכן פסק ר"י לעיל בפ"ק וכן פסק בעל הלכות והביא ראיה מדגרסי' בירושלמי ר' ירמיה בשם רב הלכה כרשב"ג שאם מתה יירשנה אבל לא לענין דבריו שאמר מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל דהמתנה על מה שכתוב בתורה דתנאו בטל בתנאי גוף והכא בתנאי ממון אנן מקיימין ולמה אמרו תנאו בטל שבסוף זכה בהן כלומר שאחר מיתתה הוא יורשה וזהו כמו שסילק ידו מנכסי אביו דאחר מיתתו יורש את אביו כך הבעל אין לו בגוף נכסי אשתו בחייה כלום ודבר שלא בא לידו הוא לפיכך התנאי בטל ויורשה לאחר מיתה ובירושלמי דאמר אי מיתה בלא

בני לאו בתנאי הבעל מיירי אלא האב כשפוסק נדוניא לבתו. והרמב"ן ז"ל דחה ראיית הירושלמי דודאי אם היה כותב לה לאחר שנשאה אז היה דומה לבן שסילק עצמו מנכסי אביו אבל גמ' דילן מוקי למתני' בכותב לה ועודה ארוסה ומייתי עלה דרב כהנא נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר שלא ממשפחתו ושלא מאשתו נשואה שהוא ראוי לירש לה מכבר אלא כגון ארוסה שהיא עתידה להיות ראויה לו כשישאנה אדם מתנה עליה שלא יירשנה. אבל באשתו נשואה אפי' ת"ק מודה דאם מתה יירשנה דהוי כבן שסילק עצמו מנכסי אביו לפי שכבר הוא ראוי לירש ובירושלמי מוקי רב למתני' בכותב לה משנשאת ופליג אגמ' דידן ועוד מלתיה דרב כהנא אזלא כת"ק דאמר אדם מתנה עליה שלא יירשנה וכיון דליכא ראיה ברורה אית לן למימר כל תנאי שבממון תנאו קיים עכ"ל הרא"ש ז"ל:

דף מב:

פי' רש"י לכושל שבהם ששטרו מאוחר והירושלמי סעד לדבריו דגרסי' התם ר' יוסי בר' חנינא אומר לכושל בראיות כגון מלוה בשטר ומלוה בעדים יתננו למלוה בעדים ר' יוחנן אמר לכושל שבגופו. ולדברי רב אלפס ה"ל לר' יוסי בר חנינא למימר לבע"ח מפני שהוא כושל שבראיה כדקאמר ר' יוחנן לכתובת אשה משום חינא ומדקאמר לכושל שבראיה משמע איזה מהם שהוא הכושל שבראיה וכן שני בעלי חובין ינתנו למאוחר ואע"ג דאפסיקא הלכה כר"ע הוצרך לנו לפרש דברי ר' טרפון לפי דבתר תקנתא דרבנן בתראי גבי ממטלטלי ועבדינן כר"ט ואליבא דר' יוסי בר חנינא דאיהו קשיש טפי מר' יוחנן וכן לקמן בפירקין היכא דקיימי כתובת אשה ובע"ח לגבות יפה כח בע"ח משום נעילת דלת עכ"ל הרא"ש:

ואשה גובה כתובתה שפיר ממלוה שביד אחר ולא מיקרי ראוי אע"פ דלגבי בכור הוי ראוי ובתשובת הרב רבינו שמואל מברבור"ק כתב שאין אשה גובה כתובתה ממלוה שביד אחרים משום דהוה ליה ראוי:

עי' פ' שבועת הדיינין באורך:

דף מג:

וכ"כ הטור ח"מ סי' ס"ד וכתב נמי דמיירי שיש עדים שהפקידו בידו וגם יש עדים שראו אותם עתה בידו שאל"כ היה נאמן במיגו דנאנסו או לא היו דברים מעולם וכל זה לדינא דגמ' אבל למאי דתיקון רבנן שגובין ממטלטלי דיתמי גובין משטרותיהן אפי' לא תפס

מחיים ובטור ח"מ סי' ק"ז כתב הרא"ש האידנא שתקנו הגאונים לגבות ממטלטלי דיתמי כל שעבוד וסמך המלוה על מטלטלי כמו על מקרקעי כופין אף במטלטלי וכן עמא דבר ע"כ:

וכ"כ הרמב"ם כבר תקנו הגאונים האחרונים שיהיה בע"ח גובה מהיתומים ממטלטלי שירשו מאביהן וכן היו דנין ישראל בכל ב"ד שבעולם ובמערב כותבין בשט"ח שיש לו לגבות מהמטלטלים ומן המקרקעי בחייו ובמותו ונמצא גובה בשביל התנאי יותר על התקנה וסייג גדול הוא בדבר שמא לא ידע הלוה בתקנה ונמצא גובה ממון של יתומים שלא כדין שאין כח בתקנת אחרונים לחייב בהן יתומים ע"כ וי"א שתקנת גאונים לא היתה אלא במלוה בשטר אבל במלוה על פה לא תקנו שאין בו משום נעילת דלת דלא שכיח ולכך לא תקנו בה שיגבו מטלטלין שירשו מאביהם דאוקמוה אדאורייתא ולא נהגו כן אלא אף במלוה על פה גובין מהן ואפי' קנאם להו אחר שלוה ולא כתב דאקנה דיורש במקום אביו קאי וכן גובין ממלוה שהיה לאביו אם גבו קרקע או מעות ואם ירשו קרקע ומטלטלין ואין מפורש בשטר שיגבה ממטלטלין בין בחייו בין במותו והיתומים רוצין שיגבה ממקרקעי ולא ממטלטלי שומעין להם שלא תקנו להכריחם ממטלטלי אלא כשאין להם קרקע אבל כשיש להן קרקע דינו במקומו עומד שמטלטלין שלהם אינם משועבדים לבעל חוב:

לשון ריא"ז

הרי שהפקיד החייב פקדון ביד האשה או ביד הבע"ח ומת והיורשין מבקשין פקדון של אביהם והם אומרים שכבר תפסנו אותו מחיים בשביל החוב שלנו אם יש להם עדים שכבר תבעוה פקדון מהם בחיים והם עכבו אותו הועילה להם תפיסתן ואם לאו הרי עד עכשיו בתורת פקדון היה אצלו ועכשיו תופסין לאחר מיתה ואין תפיסה זו מועלת בהם: כבר תקנו גאוני הישיבות שהאשה ובע"ח גובין מן המטלטלין של יורשין כאילו היו קרקעות ואין צריכין לתפוס לא מחיים ולא לאחר מיתה ואפי' הניח אביהם מלוה ביד אחרים גובין מאותה המלוה כמו שביארנו בפ' של מעלה:

קשה מאי רבותיה דאבא מרי דקים ליה בגויה אפי' איניש בעלמא דתנן עד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה. ופי' ר"ח דנפקא מינה היכא שהיה בשטר נאמנות סתם שכתב שהאמינו אבל לא כתב שהאמינו כשני עדים כשרים ומועיל נאמנות זה בסתם שאינו יכול להשביעו ובכה"ג קאמר כגון אבא מרי מרענא שטרא אפומיה להשביעו אע"פ שעד אחד אינו יכול להשביע:

כתב הרא"ש ז"ל ואע"ג דלא אמרי' שודא דדייני בשטרי הלואות אלא בשטרי מקח כגון שני שטרות מכר ומתנה היוצאים ביום א' כה"ג עבדינן שודא דדייני אף בשטרי הלואות שאם היו ב' שטרי הלואות על אדם א' ואין לו ממון כדי פרעון שניהם ואדם א' דקים ליה לדיין בגויה מעיד על הא' שהוא פרוע יתן הדיין הממון למלוה האחר:

הורו הגאונים שבזמן הזה אין ראוי לב"ד להאמין שום אדם בעד א' ואין מהפכין השבועה על פיו וגם לא מרעין השטר על פיו ואעפ"כ ראוי לדיין להחמיץ הדין ע"פ עד נאמן ולחקור ולדרוש יפה עד שיתברר הדבר יפה ויצא הדין לאמתו:

כתב הרא"ש שהיו שניהם דרים בעיר א' האשה והאיש והלכו לבית מדרשו של רב ביבי לדון לפניו ואמר האיש אחרי שאנו בעיר א' כשתחזור לעירנו תשבע לי אולי תתבייש מבני העיר היודעים בדבר אבל בענין אחר אין תובע יכול לכוף הנתבע שילך עמו במקום שהוא רוצה:

דף מד.

כתב מיי' אם באו עדים והעידו בפני ב"ד שאין הנפקד אמיד אין מוציאין מהיתומים בעדותן שאין זה ראיה ברורה אומד דעתא אינו אומד ואינו לדיין אלא מה שעיניו רואות:

כתב הרא"ש הני תרי טעמי שייכי אהדדי ואין מועילין זה בלא זה דבעינן דלא אמיד ויהיב סימנא ודוקא היכא שהיתומים טוענין שמא אבל אי טוענין ודאי אבינו אמר לנו שהיו שלו משתבעי דקושטא קאמרי ולא מפקינן מידייהו והרמב"ן ז"ל הביא ראיה מדקאמר ולא פקיד הא איפקיד אע"פ דלא אמיד לא מפקינן מינייהו:

לשון ריא"ז

אבל אם היה רגיל לצאת ולהכנס בביתו שראה אותו בביתו וידע סימניו אע"פ שידוע שדבר זה פקדון היא כגון שהיה זה שמת עני ולא היה לו דבר חשוב כזה חוששין שמא פקדון של אחרים הוא ואינו של זה שנותן הסימנין לפיכך יהיה מונח ביד היורשין עד שיבא אדם ויתבענו בעדים וכזה ראוי לדון כמבואר בקונט' הראיות:

כתב ה"ר יונה ז"ל כיון שלא זכה זה התובע מותר ליתומים להשתמש בו ולמכרו שהרי זה התובע שטען ודאי נתבטלו דבריו ומעתה אין טענת ודאי על פקדון זה וכיון שהוא ספק ונמצא ברשות אביהם ישתמשו בו וכן מסתבר דאדם דלא אמיד ונמצא ממון ברשותו לא אמרינן שיהא מונח עד שיבא אליהו ושמא יבא אדם ויתן בו סימן אלא ודאי אמרי' שמא מצא מציאה כל זמן שלא בא עליהם טוען טענת ודאי בסימן מובהק:

כתב הטור באו שנים ששמם טוביה אם א' מהם שכנו ואחד ת"ח קודם וכן אם אחד מהם קרוב ואחד ת"ח קודם דמסתמא דעתו קרוב יותר לת"ח אא"כ שידוע שדעתו קרובה יותר לשכנו או לקרובו שכן וקרוב שכן קודם והאי שכן לא מיירי בשכן הדר אצלו דכמה אנשים דרים זה אצל זה ואין להם שייכות ביחד אלא בשכן חבירו ורגיל עמו במ"ומ וי"א דהאי קרוב מיירי שאינו ראוי ליורשו שאם ראוי ליורשו הוא קודם ולא נהירא דאדרבה כשהוא ראוי ליורשו איכא הוכחה טפי שלא היה בדעתו עליו שלא היה צריך לצוות עליו דבלאו הכי ראוי ליורשו:

לשון ריא"ז

אמר לטוביה ובא רב טוביה אין נותנין לו שהוא אמר לטוביה וזה שמו רב. אם היה המצוה רגיל עמו מפני שרגיל עמו קרא אותו בשמו ולא קראו רב כדרך שקוראין אותו העולם והרי הוא כמו שאמר רב טוביה. באו לתבוע שני בני אדם ששמם טוביה רואין אם היה הא' שכן והא' ת"ח ת"ח קודם היה הא' שכן וא' קרוב שכן קודם שנאמר טוב שכן קרוב מאח רחוק ונראה בעיני שאם היה הקרוב ראוי ליורשו לא היה דעתו אלא על היורש כמבואר בקונט' הראיות:

כתב ב"ה ואפי' עביד תנאה דלא מצי מחיל לא מהני ואפי' היורש של המוכר יכול למחול כתב בעלה תרומות שאין היורש יכול למחול לעצמו להפסיד ללוקח כיצד ראובן הלוה לבנו בשטר ומכרו לשמעון ומת ראובן לא יאמר הבן הואיל ואני יורש החזקתי למחול לעצמי ואין לי לשלם כלום מדינא דגרמי שאני לא כוונתי להזיק ללוקח אלא לפטור עצמי אלא פורע כל החוב ללוקח אבל התוס' פי' דאפי' לעצמו יכול למחול כתב הראב"ד שאם כתב לוה למלוה משתעבידנא לך ולכל דאתי מחמתך ומכרו שוב אינו יכול למחול וכן כתב בעל העיטור ולא נהירא להרא"ש אלא אפי' שכתב לו הכי יכול למחול וכ"כ הרמ"ה. נתנו במתנת שכיב מרע ומת אין היורש יכול למחול וכן המכנסת שט"ח לבעלה אינה יכולה למחול שאין קרן לאשה בלי בעלה וכן הנותן שט"ח או מכרו במעמד שלשתן אינו יכול למחול וכתב בעל התרומה המוכר שטר משכונת קרקע לחבירו אע"פ שירד הלוקח למשכונו והחזיק בה יכול למחול הואיל ויכול הלוה לסלקו במעות אבל המוכר שטר חוב לחבירו ויש משכו' בידו ומסרו ביד הלוקח שוב אינו יכול למחול ללוה מה שכנגד המשכון שכבר זכה הלוקח במשכון עד כדי דמיו והרא"ש ז"ל כתב בתשובה שאף במוכר משכונת קרקע שהחזיק בו ומכרו אינו יכול למחול לוקח שט"ח שחזר ומכרו למלוה אינו יכול למחול שהרי עיקר קנינו של שטר נשאר מתחלה אצל המלוה שהרי יכול למחול אותו לפיכך עכשיו נתרוקן החוב לגמרי למלוה ולא כשאר אצל הלוקח

שום זכות ולא עוד אלא אם מכרו לוקח ראשוך ללוקח שני שוב אין הלוקח ראשון יכול למחול שהרי לא נשאר לו שום זכות בשטר שהקנין שהיה לו בו מכרו כבר לשני:

לשון ריא"ז

המוכר שט"ח לחבירו או הנותנו במתנה וחזר ומחלו או שחזר ואמר פרוע הוא או שטוען הלוה פרוע ונתחייב המלוה לישבע עליו והוא אינו רוצה לישבע ה"ז חייב לשלם ללוקח שמכר לו או למי שנתנו במתנה כל דמי שטרו משלם שהרי בחזקת שאינו פרוע נתנו לו ועכשיו מתכוין להפסידו לחבירו בטענותיו היו עדים מעידים שהיה השטר פרוע בעת שמכרו ה"ז מקחו מקח טעות ואין המוכר משלם ללוקח דמי השטר אלא דמי שקיבל מן הלוקח בלבד ואם נתנו במתנה מתנתו בטלה ואין משלם כלום כמבואר בק"ה:

דף מד:

פי' רש"י שהלוקח תבע הבת לדין שבאת לגבות כתובת אמה מאביה ואין הלשון משמע כן דמה לו ללוקח אצל הבת מסתמא כשקנה הכתובה מאמה מסרה לו הכתובה וכתב לו שטר מכירה עליה והאב לא יפרע אלא למי שיחזיר לו הכתובה וכתב הרא"ש דהפי' הנכון הוא שמת גם האב ואין להם יורשים אלא זאת הבת ואשמועינן תלמודא דאף בכי האי גוונא שהמחילה היא לעצמה שיכולה למחול לאביה והיא זוכה במקום אביה וכיוצא בזה מצאנו בפ' הגוזל קמא הגוזל את אביו ונשבע לו ומת ה"ז משלם קרן וחומש לבנו או לאחיו ופריך בגמ' ואמאי ולמחליה לנפשיה:

בפ"ק דמציעא מפורש אם חייב המוחל לשלם כל דמי השטר או דמים שקיבל. והראב"ד כתב דאי כתב ליה לוה למלוה משתעבדנא לך ולכל דאתי מחמתך ומכר המלוה אותו השטר אינו יכול למוחלו דכמאן דכתב ליה שטרא לוה ללוקח דמי וראייתו כתובה באשר"י בזה הפרק והוא חולק על דבריו והאריך מאד ע"ש:

דף מה.

כתב הטור וכשמוחל המוכר או יורשו צריכים לשלם ללוקח ואם מת בנו משלם תחתיו שאין זה קנס לומר שלא קנסו לבנו אלא ממון גמור הוא וכ"ש שאם מחל היורש שצריך לשלם בד"א שהמוחל חייב בתשלומין בזמן שהשטר כשר והמלוה ראוי לפרוע ממנו אבל טען הלוה שהוא מזוייף ואינו יכול לקיימו או שהלוה אלם ולא ציית דינא או שהוא עני ואין לו לשלם אינו חייב לשלם לו כלום הואיל ולא גרם לו הפסד ממון במחילתו שלעולם אינו מתחייב מחמת מחילתו עד שיתברר שאין החוב נפסד ללוקח אלא מחמת

מחילתו של זה ואינו משלם דמי כולו אלא כדמים שנתן בו שכן כתב רב שרירא גאון המוכר שט"ח לחבירו ומחלו וקא הדר לוקח עליה דמוכר אינו גובה ממנו אלא אותן דמים שנתן לו ולא דמי לשאר זבינא דאית ביה ללוקח שבחא דהכא כיון שיש בידו למחול ואפי' היורש שלו מעיקרא זביני ריעי נינהו דאיבעי ליה לשנויי שטרי למכתבה בשמיה וכיון דלא עבד הכי דין הוא שלא יטול אלא מה שנותן בשטר וכן מסתברא להרא"ש כתב בעל התרומה כי היכי דבעלמא אמרי' אחריות טעות סופר ה"נ אמרי' במוכר שט"ח לפיכך אם בא בע"ח של מוכר וטרף זה החוב או שבא אחר והביא ראיה ששטר זה שלו או שלקחו מהמלוה תחלה וכל כיוצא בזה חוזר לוקח וגובה כל השטר מהמוכר או מנכסיו אבל אם הוציא הלוה שובר ששטר זה פרוע או שמחל לו המלוה קודם לכן ה"ז מקח טעות והמעות חוזרין ואם היה הלוה עני בשעת מכירה בכלל אונאה הוא שמכרו ביותר מדמיו ואין לשטרות אונאה ואם העני אח"כ ואינו יכול להוציא ממנו כלום אין זה בכלל אחריות דמזל דידיה גרם ע"כ והרא"ש ז"ל כתב בתשובה היכא דמחלו אע"פ שקיבל עליו אחריות אינו גובה מנכסיו אח"כ אפי' אחר המחילה דכל אחריות שמקבלים בשטר היינו אם נמצא שמכר דבר שאינו שלו או אם טרפו בע"ח מוקדם אבל אינו מקבל עליו אחריות אם יעשה שום היזק במה שמכר לו דאם מכר לו בית וקבל עליו אחריות ושרפו המוכר אח"כ אינו גובה ממשעבדי אלא מעמידו בדין וגובה ממנו כאילו היה גובה מאחר ששרפו ומוכר שטר חוב ומחלו נמי הוי כאילו שרפו באותה שעה שאין המחילה מבטלת השטר מעיקרו דלימא חספא בעלמא זבין ליה אלא שטרא מעליא הוה עד ההיא שעתא דמחיל ועל אותה שעה הוא מתחייב:

לשון ריא"ז

המוכר שט"ח לחבירו או הנותנו במתנה וחזר ומחלו או שחזר ואמר פרוע הוא או שטען הלוה פרוע הוא ונתחייב המלוה לישבע עליה והוא אינו רוצה לישבע ה"ז חייב לשלם ללוקח שמכר לו או למי שנתנו במתנה כל דמי השטר משלם שהרי בחזקת שאינו פרוע נתנו לו ועכשיו מתכוין להפסידו לחבירו בטענותיו היו עדים מעידים שהיה השטר פרוע בעת שמכרו ה"ז מקחו מקח טעות ואין המוכר משלם ללוקח דמי השטר אלא הדמים שקבל מן הלוקח בלבד ואם נתנו במתנה מתנתו בטלה ואינו משלם כלום ונראה בעיני שאין המוחל חייב לשלם אלא כשמחל אותו המוכר עצמו אבל אם מחל אותו היורש אינו משלם כלום שהרי הוא לא מכר זכות ואם מוחל כדין מחל ומותר להשיאו עצה למחול אם יגיע לו ליורש שום הנאה במחילה זו ובלבד שלא יהא המייעץ הזה מן הדיינים שאין לו לדיין ללמד טענות ותחבולות לבעלי דינין כמבואר בק"ה:

אבל אם אין ללוה מעות א"צ למכור כדי ליתן לו מעות אלא נותן לו ממה שיש לו וכתב הרא"ש יש לו מטלטלין וחפץ המלוה יותר במטלטלי מבמקרקעי צריך ליתנם לו אלא שנותן לו מאיזה מטלטלי שירצה הוא ואין המלוה יכול לומר מחפץ פלוני אני חפץ שהוא חביב עלי י"א שאם יש לו מעות וקרקע או מעות ומטלטלין שיכול המלוה לומר במטלטלי או במקרקעי אני רוצה ולא נהירא שאין דינו אלא על המעות כיון שיש שם מעות וכן אם אין שם מעות אלא קרקע ומטלטלי אינו יכול לומר תן לי מקרקעי אלא יתן לו מטלטלין אם ירצה ואם אין לו אלא קרקע ובא ליתנו לו ואמר המלוה איני רוצה אותה ואיני מבקש עתה ממך כלום אלא אמתין עד שיהיו לך מעות [הדין עמו] י"א שאם יש ללוה שטרי חובות על אחרים שאינו יכול להגבותם למלוה בחובו שאין גופם ממון ועוד שהקלקול מצוי בהם והרא"ש כתב שיכול להגבותם לו וישומו אותם כפי מה שהוא הלוה אם הוא אלם וכפי מה שהם נכסיו עידית או זיבורית:

ואם יש שם כדי לפרוע שניהם בקרקע ובמעות אם זמנן שוין נותנין לבע"ח מעות ולאשה קרקע [ואם קדמה ותפסה מעות] כתב הרא"ש שמוציאין מידה ונותנין לבע"ח ולכאורה יראה שלא אמרו כן אלא מפני תקנת בע"ח אבל אם חפץ יותר בקרקע וליתן לאשה מעות שומעין לו אבל הרמ"ה כתב שאין שומעין לו ואם אין זמנן שוה המוקדם נותנים לו מעות ואם קדם המאוחר ותפס המעות לפי דברי הרא"ש שכתב שמוציאין מידה אם קדמה ותפסה מעות שבזמנן שוה יראה דה"ה נמי שמוציאין המעות מיד המאוחר אם קדם ותפסה כתב מיי' היו כתובין בכתובה נכסי צ"ב וטענה שאבדו או שלקחן הבעל הרי היא בנכסי צאן ברזל כשאר בע"ח ונשבעת שלא לקחה אותם ולא נתנה ולא מחלה וחולקת עם בע"ח ורש"י לא פי' כן אלא דין נכסי צ"ב כדין שאר הכתובה וכן פוסק ר"ח בלשון אחד דאשה נדחית מפני בע"ח ובלשון אחר כתב יחלוקו כמו לוה ולוה וקנה דסוף פ' מי שמת ואם לאחר שנשא ולוה קנה קרקע כתב סמ"ג דחולקין בשוה האשה ובע"ח שבשעה שקנה היה משועבד לשניהם דהא לכל אחד שעבד נכסים שעתיד לקנות וטור סי' ק"ב כתב כרבינו ע"ש:

דף מה:

כתב הטור מי שמת ואלמנתו באה לגבות כתובתה ועליו בע"ח אם זמנו של א' מהם קודם ולא הניח אלא קרקע כדי לפרוע לא' מהם מי שזמנו קודם יגבה והאחר ידחה בין אלמנה בין בע"ח ואפי' תפס המאוחר מוציאין מידו לא הניח אלא מטלטלין שאין בהן דין קדימה וכגון דלא איקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי ינתנו לבע"ח אפי' הוא מאוחר

ותדחה האשה ומיהו אפי' תפסה אפי' שלא בב"ד אין מוציאין מידה ואם זמן שניהם שוים או שנשא ואח"כ קנה או שלוה ונשא ואח"כ קנה שחל שעבודם כאחד משעה שקנה בין אם הניח מקרקעי או מטלטלי ינתנו לבע"ח ותדחה האשה ואם קדמה האשה ותפסה הקרקע אם קדמה וגבתה בב"ד כגון שהגבוה ב"ד קודם שידעו שהיה שם בע"ח אין מוציאין מידה אבל אם גבתה מעצמה אפי' ע"י שומא דליכא למימר מאן שם לך מפקינן מינה:

לשון ריא"ז

מי שיש עליו חוב לפרוע כתובת אשה ובע"ח ויש לו קרקע ויש לו מעות ובאין לגבות ממנו שניהם בחייו נותנים ב"ד המעות לבע"ח והקרקע לאשה שזה דינו במעות וזו דינה בקרקע ונראה בעיני שאף לאחרי מותו נותנים המעות לבע"ח כתקנת הגאונים והקרקע לאשה כמו שדנים להם בחייו כדין תורה וכן נראה בעיני שאם קדמה האשה ותפסה במעות בין בחייו בין לאחרי מותו אין מוציאין מידה כמבואר בקונטרס הראיות:

כתב רמב"ם ז"ל לוה ולוה ואח"כ קנה דאמרי' חולקים אם קדם אחד מהם ותפס הכל אין מוציאין מידו לפי שלא אמרו חכמים אלא בבע"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה ואף בזו נחלקו אבל בששניהם שוים לכ"ע אין מוציאין מידו וכן משמע מתוך דברי רב אלפס שמשוה דין לוה ולוה לשני שטרות שזמנם ביום אחד והר' יונה ז"ל כתב הא דאמרי' אם לוה ולוה ואח"כ קנה חולקים וכן בכל המקומות שאמר בתלמוד חולקים אם קדם האחד וגבה מה שגבה גבה ואע"פ דאמרי' בע"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה ה"מ מאוחר אבל זה שיש בו זכות קצת מה שגבה גבה ודוקא כשגבה בב"ד וקודם שידעו הב"ד שיש שם בע"ח אחר אבל אם גבה מעצמו אפי' ע"י שומא דליכא למימר מאן שם לך מה שגבה לא גבה וראיתו הביאה הרא"ש באורך:

דף מו.

ואם יש לו מעות ללוה ותולה אותם בעובד כוכבים והמלוה חושש שהם שלו ואמר כן כדי לדחותו מהם היו מחרימים על כל מי שיודע שיש לו מעות וי"א שאם הלוה אמוד אין שומעין לו וכופין אותו ליתן מעות ואם מצינו שהממון שלו אלא שתלה אותם בעובד כוכבים ואינו יכול ליתן לו כי העובד כוכבים מעכב כופין אותו למכור קרקע וליתן לבע"ח מעות וכן אם הדבר ידוע שיש לעובד כוכבים ערעור על נכסי הלוה וירא המלוה ליטול קרקע מיראת ערעורו של העובד כוכבי' צריך הלוה לטרוח ולמכור כדי ליתן מעות וכל מה שיתן לו מקרקעי או מטלטלי ישומו לו כפי מה שיוכל למוכרן מיד

ואפי' בביתו לפי השעה ולפי הזמן ולא שיצטרך לחזור ולמוכרו בעיירות ובשווקים או לעכבו עד שימצאו לו קונים או שיתייקר שאל"כ נעלת דלת בפני לווין שיתן לו הפחות שבביתו אם אין לו מעות והמלוה לא יוכל למוכרו לאלתר:

מיי' כ' מגבין למלוה כל המטלטלין שימצאו ללוה לא יספיקו לו המטלטלין מגבין לו קרקע אחר שיחרימו על כל מי שיש לו מטלטלין משלו או שיודע לו מטלטלין ואינו מביאן לב"ד וגובין כל קרקע שיש לו ואפי' אם הוא משועבד לכתובת אשה או לבע"ח שקדם גובין מיד לוה ואם יבא ראשון ויטרוף טורף ממנו היה לו מטלטלין או קרקע ויש עליו חובות לעובדי כוכבים ואומר כל נכסיו משועבדים לעובדי כוכבים ואם יטלו אותם ישראל יבאו העובדי כוכבים ויאסרו אותו ויהיה בשביה הורו רבותינו שאין שומעין לו ואין משגיחין בו ויגבה הישראל ואם יאסרוהו עובדי כוכבים הרי כל ישראל מצווין לפדותו:

כתב הר"ם נ"ל האי דפסק ר"ת היכא דאית ליה זוזי לבע"ח דצריך לשלם מעות ולא שוה כסף ה"מ היכא דידוע לנו שיש לו מעות אבל אם אין ידוע לנו דאית ליה זוזי והוא אומר דלית ליה א"צ לישבע שאין נשבעין בטענת שמא אלא השותפים והאפטרופסין וכו' ואפי' היכא דחזינן לו מעות והוא אומר אינן שלי אלא של פלוני הם לא משבעינן ליה. והיכא דאמר אין לי מעות ונמצא שקרן תו לא מהמנינן ליה בזה החוב אם יאמר אין לי מעות אלא צריך למיטרח למיזבן לפרוע מעות:

עיין בטור ח"מ סי' צ"ט אם חייב הלוה לעשות מלאכה עם המלוה עד כדי שיפרע חובו ועד כמה מגיע דין כפיית בע"ח לפרוע חובו. וכתב הרא"ש והא דאמרי' דפריעת בע"ח מצוה וכופין יתומים גדולים היינו היכא דהניח להם אביהם אחריות נכסים דעלה איתמר מלתא דרב פפא בערכין אבל בדליכא אחריות נכסים אלא מטלטלים מצוה ואין כופין כדמוכח בפ' מי שהיה נשוי גבי ההוא דשבק קטינא דארעא דא"ל אביי הנך קמאי מצוה קא עבדיתו השתא כי קא טריף בדין קא טריף ויראה דהאידנא דתקין רבנן בתראי לגבות ממטלטלי שעבוד וסמך המלוה אמטלטלי כמו אמקרקעי כופין אף במטלטלים וכן עמא דבר:

רבינו פסק כת"ק דכיון שנושאת ונותנת לו יכול להשביע אפי' בטענת שמא אבל אם אינה אלא מתעסקת בצרכי הבית בפילכה ועיסתה כדרך כל הנשים אינו יכול להשביעה בטענת שמא אלא בטענת ברי ע"י גלגול וכן דעת מיי' וסמ"ג:

ר"ח ור"ת פסקו דכך הלכה דכל זמן שתובעת כתובתה היורשין משביעין אותה על אפוטרופוס שנעשית בחיי בעלה אינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין אותה אלא

על טענת ברי וה"ה דגם הבעל אינו יכול להשביעה בטענת שמא כל זמן שאינה תובעת כתובתה ואפי' מינה אותה אפוטרופא והורה ר"ח הלכה למעשה באשה שמינה אותה אפוטרופא והיה לה הרבה מעות ואמרה של אחרים הם ורצה בעלה להשביעה ופסק ר"ת שלא היה יכול להשביעה כל זמן שלא תבעה כתובתה וכתב הרא"ש ונראין דבריו וגם כיון דאיכא פלוגתא דרבוותא לא עבדינן עובדא לחייבה שבועה:

לשון ריא"ז

המושיב את אשתו חנונית למכור יינו או פירותיו או שאר נכסיו או שמינה אפוטרופיא כגון לפרוע פועליו או לישא וליתן בממונו ה"ז יכול להשביעה כעין שבועה של תורה כל זמן שירצה שמא גנבה משלו כלום ואם רצה לגלגל עליה שבועה שלא גנבה ממעשה ידיה או משאר עניני הבית הרשות בידו כמבואר בקונטרס הראיות:

וכתב הרא"ש משמע דרבנן מודו דע"י גלגול מגלגל אפי' על פלכה ועל עיסתה אבל לכתחלה לא כדמפרש טעמא בירושלמי שאם אתה אומר כן אין שלום בבית לעולם והכי כתב בירושלמי גבי שבירת כלים שפטורה ועי' בהר"ן ז"ל. אבל אם שברתו במזיד או נתנתו לאחר חייבת לשלם:

דף מו:

בירושלמי מפרש משביעין את יורשיה ואת הבאין ברשותה בשבועת אפוטרופוס כגון שנתן לה רשות למנות את יורשיה או אדם נכרי אפוטרופוס תחתיה אע"פ שפטרה מן השבועה משביע את יורשיה ואת הבאים ברשותה ומדקדק מזה בירושלמי כל ד' שומרין אם כשפטרן מן השבועה והשאילו לאחרים ברשות משביע את האחרים:

אבל לענין עד אחד מעידה שהיא פרוע כתב הראב"ד שלזה אינו מועיל הפטור והרא"ש כתב שאף לזה מועיל אבל לענין נפרע שלא בפניו כתב יש להסתפק אם יועיל דלכאורה נראה שלא יועיל דכיון דנפרעת שלא בפניו מעיזה פניה אמנם יראה שהפטור מועיל גם בזה:

דף מז.

ור"ח ור"י פסקו כאבא שאול דלא מהני כלל גבי יורשים אפי' פירש לי וליורשי ולזה הסכים הרא"ש וכתב ר"ת דוקא דלא קנו מיניה אבל קנו מיניה אין משביעין לא אותה ולא יורשיה דאלים כח קנין לפוטרה לגמרי ממנו ומיורשיו:

תשובה לרבינו שטרא דכתיב ביה נאמנות וקבע לו זמן אע"פ שכבר עבר הזמן עדיין הנאמנות קיים וכל אימת דנפיק שטרא מידיה נאמן בלא שבועה בד"א דמהני פטור סתם לפוטרו משבועה בעוד שהלוה חי ובא לגבות ממנו אבל אם מת ובא לגבות מיורשיו לא מהני אא"כ שפירש שפוטרו ממנו ומיורשיו וה"ה נמי אם כתב תהא נאמן עלי ועל באי מכחי יורשיו בכלל ופטור גם מיורשים וכ"כ רב אלפס בתשובה מי שהאמין בשטר הוא וכל הבאים מכחו היורשים נמי נאמנים כי הם באים מכחו ומקבלי מתנה נמי באים מכחו אבל אם אמר הוא ויורשיו לא האמין אלא יורשיו בלבד אבל לא מקבל מתנה ולוקח והרמ"ה כתב אע"ג דיורשין הם בכלל הבאים מכחו אם כתב הבאים ברשותו אין היורשין בכלל אלא רק מקבל מתנה ולקוחות ולא נראה לטור לחלק:

וכ"כ הטור כרבינו שאין הנאמנות מועיל אלא לבטל השטר אבל לא ליפטר משבועה אם לא שפירש כתב מיי' אם התנה הלוה שיהא נאמן לומר פרעתי מועיל גם גבי יורשי הלוה שאם מת הלוה אינו גובה מיורשיו ואין צ"ל מן הלקוחות שאין גובין אפי' אם הלוה מודה שלא פרע דחיישינן לקנוניא ואם טען הלוה פרעתי מקצתו והמלוה טוען לא נפרעתי כלום משלם המקצת שהודה ונשבע שבועת היסת ואם פטרו משבועת היסת אינו נשבע כלל ע"כ ובעל התרומות הוסיף לומר ונאמן לוה לומר פרעתי אפי' תוך הזמן לפיכך אם מת הלוה תוך הזמן אין גובין מהיורשים שאנו טוענים שאביהם פרע שאם היה קיים היה נאמן לומר שפרע אפי' תוך הזמן מכח תנאי הנאמנות אנן נמי טענינן להו ומיהו בשבועת היסת דלא ידעי דלא פרע אבל הרא"ש ז"ל כתב מת הלוה ואמרו היתומים אבינו אמר לנו שהוא פרוע אין בדבריהם כלום שאומר המלוה לאביכם האמנתי כשאומר שהוא פרע ולכם לא האמנתי ואני אומר שלא אמר אביכם מעולם כלום לכם אבל אם הביאו עדים שאביהם אמר לפניהם שהוא פרוע נתבטל השטר:

תשובה להרא"ש ששאלת שטר שכתוב בו נתחייב פלוני לפלוני ולפלוני והאמין למוציא השטר וא' מהם הוציא השטר וטוען הלוה שפרע לחבירו וחבירו מודה לו כיון שהאמין למוציא השטר לאו כל כמיניה לומר שפרע כל זמן שזה הוציא השטר ואם היו שותפין בחוב כיון שאחד מהם מודה שנפרע אם יש לו נכסים למודה ב"ד יורדין לנכסיו ופורעין לחבירו ואם אין לו נכסים לא מהימן להפסיד לחבירו כיון ששטר בידו אבל על חלקו הוא נאמן וב"ד מגבין לאחר חלקו:

ששאלת שטר שיש בו נאמנות וכתוב בשטר שחייב עצמו בהוצאה ושוחד וטוען הלוה שאין הנאמנות אלא בגוף השטר ולא בהוצאות. תשובה כל תנאי שבממון תנאו קיים ומועיל הנאמנות אף לענין הוצאות ושוחד כמו שמועיל לעיקר הממון שכתוב בשטר.

תשובה לרבינו קלונימוס שטר שיש בו נאמנות ונמצא המלוה כפרן בדבר אחד וע"י עדים לא מהני ליה הנאמנות אע"ג דקי"ל הוחזק כפרן לאותו ממון לא הוחזק כפרן לממון אחר אפ"ה בהא בטל לנאמנות דהימנה לוה למלוה ולא שקיל מיניה אלא בשבועה. שטר שיש בו נאמנות ואין עדי השטר בפנינו וטוען הלוה כי לא נכתב הנאמנות בצוויו כי דרך הסופרים לכתוב מעצמן שופרא דשטרי אינו נאמן כיון שכתוב בו וקנינא מיניה על כל מה דכתיב לעיל אינו יכול לבטלו אבל אם העדים בפנינו ומעידים שלא כתבוהו בצוויו של לוה אלא מפני שופרא דשטרי כמו שרגילין הסופרים לכתוב בכל השטרות אע"ג דכתיב ביה וקנינא מיניה על כל דכתיב לעיל אין סומכין על הנאמנות ואין כאן מגיד וחוזר ומגיד דאיכא למימר אשאר מילי דשטרי חתימי כדאיתא בירושלמי נאמנין העדים לומר על זה חתמנו ועל זה לא חתמנו אבל אם מפורש בו שקנו ממנו על הנאמנות ואח"כ אמרו לא אמר לנו מעולם או בטעות חתמנו אינם נאמנים ועל כן כתב ה"ר יהודה ברצלוני שהוא מנהג טוב לכתוב בשטרות קנין על הנאמנות מפורש ושוב אין לפקפק ואע"פ שנהגו לכתוב וקנינא מיניה על כל הכתוב לעיל כתב בעל התרומות דלענין הנאמנות א"צ קנין ובמקום שנהגו שלא לכותבו אלא בצווי הלוה כשמצווה הלוה מועיל אפי' בלא קנין:

דף מז:

וכ"כ ר"ח מעשים בכל יום שאין נפרעין מנכסים משועבדים אלא בשבועה והר"ז הלוי כתב אם מכר קודם הנאמנות אז אינו מועיל דלאו כל כמיניה לגרוע כח דלקוחות אחר שמכר להם כבר אבל אם קדם הנאמנות ללקוחות לא פקע בשביל שמכר נכסיו אח"כ וכ"כ הרמ"ה וי"א דהיינו דוקא שכתב לה הנאמנות בשטר וקנו מיניה שאז מועיל אף גבי לקוחות משום דאית ליה קלא והרא"ש כתב האידנא דנפישי רמאין נכון להחמיר כר"ח וכרב אלפס:

כתב הטור אפי' היו עדים בשעת הפרעון או שכתב לו שובר במה שפרע ולא אמרי' אי איתא דפרע טפי בעדים הוה פרע ליה כדפרעיה מעיקרא או כתב לו שובר דשמא נזדמן לו מעיקרא לפרעו בעדים או בשובר ואח"כ פרעו בינו לבינו ואפי' דקדק לצרף חשבונו אפי' בפחות משוה פרוטה ולא אמרי' כיון שדקדק כולי האי ודאי קושטא קאמר בד"א בשאין בו נאמנות אבל באית ביה נאמנות אע"פ שלא פירש בו בין בכולו בין במקצתו אלא האמינו סתם נאמן ונוטל בלא שבועה וכתב הרא"ש ז"ל בתשובה שאם כתב בו פרעון ביני שיטי לא חשיב כפרעון לחייבו שבועה כתב מיי' אע"פ שפוגם שטרו היה

החוב לזמן ותבעו בתוך זמנו נפרע בלא שבועה עבר זמנו לא יפרע אלא בשבועה ורבינו האי כתב שאפי' בזמנו לא יפרע אלא בשבועה:

דף מח.

ובמיגו נמי לא מהימנא כיון דלפי דבריהם השטר אינו כלום לא אמרי' מיגו לאפוקי ממונא כדאמרי' בפרק חזקת הבתים גבי דגחין ואמר ליה לרבה אין שטרא זייפא הוא ושטרא מעליא הוה לי וארכס ומסיק התם היכא דקיימא ארעא תקום והיכא דקיימי זוזי לוקמו:

וכתב הטור עד אחד מעיד בשטר שהוא פרוע לא יפרע אלא בשבועה וגם בזה כתב מיי' שכשתבעו בתוך זמנו שנוטל בלא שבועה ורב האי כתב שצריך שבועה בד"א במלוה בשטר אבל במלוה על פה שתבעו ואמר שפרעו ומביא עד אחד סיוע לדבריו הלוה פטור כיון שהעד מסייעו ואין עליו אלא חרם סתם ובעל התרומות כתב אע"פ שהעד מסייעו צריך שבועת היסת ליפטר ולא נהירא לטור כיון דעד אחד מחייבו שבועה ג"כ פוטר מן השבועה:

דף מח:

וכתב מיי' והוא שיהיה במקום רחוק שיש טורח להודיעו אבל אם הוא קרוב להודיעו מודיעין אותו ואם לא יבא ישביעוה ותטול וכ"כ רב אלפס וכתב הרא"ש וירא לי דהאי מקום קרוב כדי שילך השליח ויחזור תוך ל' יום שהוא זמן ב"ד אבל טפי מל' יום אין לנו לאחר הפרעון אלא ב"ד מוכרין מיד ופורעין והאשה נותנת שכר שליח ומוספת אותו על כתובתה:

לשון ריא"ז

וכן אם גרשה בעלה והלך לו למדינת הים ובאה ליפרע שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה:

מלוה שבא בשטר מקויים ואין הלוה בפנינו כתב ר"ח שאין נזקקין לו שאין נפרעין כלל שלא בפניו אפי' בשבועה ולית דחש לה להא דרב נחמן דאמר אפי' בע"ח נמי וכיון דמעשים בכל יום שאין מוכרין שלא בפני בע"ח סמכינן אהא דאיתא בירושלמי וכי נפרעין מן האדם שלא בפניו תפתר בשריבית אוכלת בו ולזה הסכים הרא"ש ז"ל וכתב הרמ"ה דאפי' פטרו משבועה אינו מועיל אא"כ פירשו בפירוש ובעל התרומות כתב שאם כתב לו נאמנות עליו ועל באי כחו ב"ד בכלל באי כחו הם אבל אם כתב בו נאמנות

סתם אין ב"ד הפורעין שלא בפניו בכלל וצריך לישבע והרא"ש כתב בתשובה שא"צ שבועה אפי' בנאמנות סתם וי"א אפי' אין בו נאמנות והלך למדינת הים בתוך הזמן כיון שחזקה שאין אדם פורע תוך זמנו נפרע בלא שבועה אע"פ שעתה בשעת פרעון עבר זמנו ולא נהירא לטור כיון שעתה עבר זמנו יש לחוש שמא שלח מעותיו ממקום שהוא ע"י שליח והוא טוען שאבד שטרו וכתב לו שובר עליו:

וכתב הר"ם ז"ל על מלמד שמלוה מעותיו בבית בעה"ב והפסיד קצת משכונות ולא נתפשר עם העובדי כוכבים והלך לו והניח מעותיו קצת ביד שמעון ובעל ביתו ראובן טוען אני צריך לפייס את העובד כוכבים בשבילו תן לי ממעותיו שבידך נראה לי שאין לו לראובן על שמעון כלום אך אם יש לו דין על המלמד ילך אחריו ויתבענו לדין ואפי' אם יש למלמד מעות ביד שמעון לא שקיל מיניה כדאמרי' גבי ההוא דיינא דאחתיה למלוה לנכסי דלוה דסלקיה רב חנין:

וכתב הרמ"ה ז"ל שאם הוא קרוב כדי שיוכל השליח לילך ולבא תוך קל"ח ימים מודעינן ולא כתבינן אדרכתא אנכסיה אלא דמשדרינן ומודעינן ליה ואם חזר השליח ואמר שלא היה רוצה לבא כתבינן ליה אדרכתא אנכסיה מיד ואם אמר השתא אתינא אי נמי איעכב שליח עד האי שיעורא מנטרינן ליה והרא"ש ז"ל כתב האי אפשר לאודועי שכתב רב אלפס ז"ל כדי שילך שליח ויחזור תוך ל' יום שהוא זמן ב"ד דטפי מל' יום אין לנו לאחר פרעון הלוה והמלוה יתן שכר השליחות ויוסיפנו עם חובו ויגבנו עם חובו ואם אין השליח יכול לילך ולחזור תוך ל' יום יורדין לנכסיו מיד ומגבין לו חובו כתב מיי' ג' ראיות צריך להביא לב"ד אח"כ נפרע שלא בפניו. ראשונה לקיים שטרו. שניה שבע"ח במדינה אחרת ואינו מצוי כאן. שלישית שנכסים אלו של פלוני הן. והרא"ש כתב בתשובה על דבריו כיון שהנכסים היו בחזקת הלוה עד היום יורדין לנכסיו אע"פ שאין ידוע היאך באו לידו אם בירושה ואם יבא אחר בשטר או בראיה מוקדמת לשטר המלוה יוציא ממנו. ששאלתם אם ב"ד יכולים למשכן לבע"ח קרקע בחובו כמו שיכולין למוכרו ועבדי ליה דטבא ליה כדי שיחזור לו קרקע שיפדנו היום או מחר נראה שאלתך כשהלך הלוה למד"ה שאם היה בכאן נשאל את פיו ויעשו כמו שאמר ואם אינו בפנינו ב"ד יעשו כאילו היה בפנינו ומבקש זכותו וטוען טענה שהיא טובה לו כך יעשו ב"ד ויחפשו וידרשו כל דבר שהוא טוב לו זה יעשו לפי שזכין לאדם שלא בפניו:

נ"ל דמספר קל"ח ימים דנקט הרמ"ה הוא משום דס"ל כדברי הירושלמי שהביאו הפוסקים דבריו שכתב דמשלחין בתריה תרי תלת איגרין אי אתי הא טיבות' כו' כדאיתא בהגהות מיי' פי"ג מהל' מלוה ולוה דמשמע להדיא דמרויחין לו זמן עד כדי שליחות ג'

פעמים ובשליחות ג' פעמים יהיה ריוח זמן קל"ח ימים הא כיצד הזמנת ב"ד למי שאינו דר בעיר הוא שני וחמישי ושני כדאיתא פ' הגוזל בתרא שהם ח' ימים ואם בא ואמר קבעו לי זמן נותנין לו ל' יום ואחר ל' אם לא בא ממתינין לו שני וחמישי ושני שהם בין הכל מ"ו ימים הרי כי מזמן ההזמנה עד זמן הפרעון יש מ"ו ימים אם ירצה הלוה והשתא שאין הלוה בפנינו וצריך לשלוח לו ג' אגרות שזמן כל א' היא מ"ו יום יעלו קל"ח יום לפי זה החשבון מכוון ודברי הרא"ש מסייעין לפי' זה כי מה שהרא"ש חפץ עד כדי זמן ב"ד פעם א' הרמ"ה חפץ שימתינו עד כדי זמן ג' פעמים והרא"ש אינו מכניס בזמן פעם כי אם השלשים יום והרמ"ה מכניס בו ג"כ בשני וחמישי ושני שכתבתי ולשון הירושלמי מסייעו שכתב תלת איגרין:

לשון ריא"ז

האשה שאמרה שאבד ממנה שטר כתובתה והדבר ידוע שלא נפרעה כתובתה הרי זו כותבת שובר לבעלה או ליורשיו וגובה כתובתה מהן כדברי מז"ה ואני אומר שאין כותבין שובר אלא גבי מלוה ולוה שאם אבד שטרו של מלוה וידוע שלא נפרע חובו כותב שובר ללוה וגובו חובו לפי שעבד לוה לאיש מלוה אבל האשה אינה גובה ע"י שובר לא מן הבעל ולא מן היורשין לא כתובה ולא תוספת שמא יאבד שוברו של זה ותוציא זו כתובתה בב"ד שאינן יודעין ותגבה ממנו וכך היא שיטת רוב הפסקנים לפיכך אם באו עדים שנשרף שטר כתובתה או אם היה מקום שאין כותבין כתובה שאין לחוש שמא תוציא כתובתה פעם אחרת הרי זו גובה כתובתה ע"י שובר בין אם נתגרשה בין אם נתאלמנה והגרושה גובה כתובתה בגיטה הואיל והכתובה תנאי ב"ד היא הרי זו כמי שתופסת שטר כתובתה בידה ואין הבעל נאמן לטעון פרעתי עד שיראה שובר או שטר כתובה פרוע וכן התוספת היא גובה ע"י גיטה אם היתה ידוע להן כמה היא [או] שהיא קצובה על כל הנשים כדרך שאנו נוהגין עתה:

ומיי' כתב בזה אם הוא טוען לא גרשתיה חייב ליתן לה עיקר כתובה אבל לא תוספת עד שתביא ראיה שגרשה או שתוציא גט עם הכתובה ואם הוא אומר גרשתיה ופרעתי הכל עיקר עם התוספת ואבד שוברי ה"ז נאמן ומשביעה בנקיטת חפץ ונותן לה עיקר והוא ישבע שבועת היסת על התוספת ולא נהירא לטור שאם הוא נאמן למה יתן לה עיקר ואם אינו נאמן יתן לה הכל שהרי כתובה בידה וכן השיג עליו הראב"ד:

סמ"ג כתב בשם ר"י דבין במקום שכותבין כתובה בין במקום שאין כותבין בין נקיטא כתובה בין לא נקיטא כתובה אי טעין ואמר פרעתי לא מהימן דה"ל טוען אחר מעשה

ב"ד וגובה עיקר כתובתה וכל תנאיה [8]ובמקום שכותבין כתובה והביא הוא עדים שכתב לה כתובה כתב הרמב"ם במקום שכותבין אינה גובה בלא כתובה והרא"ש כתב שגובה כיון שבאותו המקום לא נהגו לכתוב ולא מהימן לומר פרעתי דאיהו דאפסיד אנפשיה שכתב לה ולא ישתנה הדין בכך ובסמ"ג כתב על שם ר"י אפי' במקום שכותבין גובה עיקר כתובה וכל תנאיה בתנאי ב"ד והרא"ש כתב כסברא ראשונה:

לשון ריא"ז

מקום שכותבין כתובה והיתה טוענת האשה שלא כתב לה בעלה כתובה אם הביאה ראיה לדבריה הרי זו גובה בגיטה אם היתה גרושה או במיתת בעלה אם היתה אלמנה וכותבת להם שובר ואם לא תביא ראיה לדבריה הרי זו בחזקה שכתב לה כתובה ואינו גובה כלום לא בגט ולא במיתת הבעל עד שתוציא שטר כתובתה או תביא עדים שנשרף שטר כתובתה שאין הכתובה דומה לשט"ח שאע"פ שידוע שנשרף השטר ביד המלוה נאמן הלוה לומר פרעתי אבל הכתובה תנאי ב"ד היא והטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום:

דף מט.

קטן שהשיאו אביו וכתב לאשתו כתובת בתולה ואחר כך הגדיל כתובתה קיימת שע"מ כן קיימה אבל תוספת אין לה אלא אם כתב לה תוספת אחר שהגדיל ואם לא כתב לה כתובה כשכנס בקטנותו אינו מתחייב לה כשהגדיל אלא כתובת בעולה שהרי בעולה היא כשהגדיל ואם מת בקטנותו אין לה כתובה כל עיקר ואע"פ שכתב לה כתובה כמו שביאר מז"ה בפסקיו וכן הדין בגר שנתגייר וכתב לאשתו כתובת בתולה בגיותו ואח"כ קיימה כשנתגייר על דעת כתובה הראשונה קיימה. ומז"ה אומר שלא אמרו אלא כשהיתה אשתו בת ישראל שכ' לה כתובה בעודו כותי אבל אם כתב כתובה לעובדת כוכבים ונתגיירה עמו אין כתובת העובדת כוכבים כלום ול"נ שאילו כתב כתובה לבת ישראל הרי בעבירה נישאת לו ואין ראוי לקיים כתובתה הואיל ונשואי עבירה הם ולא אמרו כתובתה קיימת אלא בעובד כוכבים שכתב כתובה לעובדת כוכבים ונתגיירה אשתו עמו כמבואר בקונט' הראיות:

וכ"כ סמ"ג בשם ה"ג לפסק הלכה אבל בני הראשונה גובין כתובת בנין דיכרין שאין עליהם שבועה דלא נתנה כתובה לגבות מחיים בהנשאר אחריהם מן הנכסים בין קרקעות בין מטלטלין יחלוקו יחד יורשי ראשונה ויורשי שניה איש איש חלקו כמשפט

[8]צ"ל ובמקום שאין כותבין וכו' כתב הרמב"ם שדינו כבמקום שכותבין ואינו גובה כו'

הירושה ואותה שמתה בחייו אע"פ שלא נשבעה בניה נוטלין כתובת בנין דיכרין שאין עליה שבועה שלא נתנה כתובתה לגבות מחיים וב"ה כתב שגם בני השניה שמתה אחרי מותו נוטלין כתובת בנין דיכרין אע"פ שלא נשבעה אמן קודם מיתתה ולא נראה לטור: וכתב סמ"ג בשם ר"ח דוקא אחת בחייו ואחת במותו שמתה גם זו שנשארה בחיים אחריו הוא דיש כתובת בנין דיכרין אבל אם השניה בחיים בהדיא לא אשכחנן ובשם ר"י כתב דאפי' במקום השניה עצמה נוטלים כתובת בנין דיכרין וכן כתב הטור כדברי ר"י:

דף מט:

ורבים מהגאונים כתבו שאין כתובת בנין דיכרין עתה נוהג כלל שעיקר התקנה היתה כדי שיתן אדם לבתו כבנו ועכשיו נוהגים לתת להם יותר ויותר וכ"כ בעל העיטור. ורבינו האי כתב שהיא נוהגת שאין לנו כח לבטל תקנת חכמים וכ"כ מיי' וריב"א ורבינו שמשון כתבו שנוהגת אפי' במטלטלי דכיון דתקון רבנן בתראי דכתובה נוהגת במטלטלין ה"ה כתובת בנין דיכרין והרמ"ה וה"ר יונה כתבו ודאי כתובת בנין דיכרין נוהגת האידנא שאין לעקור תקנת חכמים אבל כיון שמרבין ליתן לבנות נעמידנה בחזקה דמעיקרא דוקא במקרקעי ולא במטלטלי ולענין מה שתקנו גאונים דכתובה נגבית ממטלטלי לענין זה לא עשו כתובת בנין דיכרין ככתובה ולזה הסכים הרא"ש ז"ל:

וכתב הר"ר יונה דוקא כשלא עשו בו תחלה שומא והכרזה לפיכך יכול להכריחו לקבלה במאתים זוז או להחזירה לו אבל אם עשו שומא והכרזה שוב אינו יכול לסלקו וכן מסתבר להרא"ש וכתב ה"ר יונה אם יבא שום אדם בתוך ימי ההכרזה ויעלה הקרקע יותר מאשר שמוהו ב"ד והמלוה רוצה ליקח הקרקע צריך לקבלו באותו עלוי שהשומא וההכרזה לתועלת הלוה היא שאם ימצאו מי שירצה ליתן בה יותר הרי טוב ואם לאו יקחנה הוא באותה השומא אבל אם הלוקח בעצמו רוצה להעלות השומא ששמו ב"ד כדי שישאר הקרקע בידו אין שומעין לו כי בודאי לתועלתו הוא מכוין שאומר מה אני חושש שאוסיף ותשאר הקרקע בידי כי אח"כ אחזור ואקח הכל מן המוכר הלכך בשביל העלוי שלו לא נתבטל שומת ב"ד ששוה לרובא דאנשי ורב האי כתב אם בע"ח ולוקח באים להוסיף כל א' על חבירו נותנין הקרקע לאותו שמוסיף יותר וזה נראה כחולק על ה"ר יונה וכתב הרא"ש שאינו חולק שדברי רב האי כשאחר מוסיף עד כנגד כל דמי החוב אבל אם רצה הלוקח להוסיף מעט על שומת ב"ד ולא יהיה כל חוב פרוע בהא אזלינן בתר שומת ב"ד כדברי ה"ר יונה ואם יאמר המלוה אקבל הקרקע בכל חובי בלי

שומת ב"ד והלוקח אומר לא כי אלא ישומו אותה ב"ד ואני אתן כפי אשר ישומו ב"ד אין שומעין ללוקח:

דף נ.

לשון ריא"ז

ואם הוקירה הבירה והיתה שוה היום אלף זוז כותבין לו טירפא כי היכי דשויה כמב"ה: וכופין אותו בכך כמו שכופים את אביהם בד"א שהניח להם אביהם אחריות נכסים שאז נשתעבדו אלו הנכסים בחיי אביהם אבל לא הניח להם אחריות נכסים מצוה עליהם לפרוע חובת אביהם משום כבוד אביהם אבל אין כופין אותן דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבע"ח מן התורה אפי' הם מופקדים ביד המלוה או ביד אחרים וטעמא משום דמצות כבוד היא מצות עשה שמתן שכרה בצידה וכל מצות עשה ששכרה בצידה אין ב"ד של מטה מוזהרין עליה אבל אם לא ירשו כלום מאביהם אין חייבין לפרוע חוב אביהם ואפי' מצוה נמי ליכא טען היורש שאביו לא הניח לו ממון ואינו חייב לפרוע חוב אביו משלו כתב רבינו בתשובה אם טען המלוה ודאי שאביו הורישו ממון נשבע היורש היסת ונפטר ואם טוען שמא אין עליו אלא חרם סתם כדין כל הבא בטענת שמא אבל אין להשביעו משום תקנת הגאונים שתקנו להשביעו ללוה שלא תקנוהו אלא על הלוה בעצמו אבל לא תקנו על היורש:

כתב הרא"ש וכן הדין בבע"ח מאוחר אחר שסיללו היתומים הבע"ח מוקדם בדמי קטינא שאין הבע"ח האחרון יכול לטרוף מהם ומביא ראיה מן הירושלמי דקאמר פשר מן הראשון אמר ר' פנחס אתא עובדא קמיה דר' ירמיה אמר פשר פשר כלומר אם נתפשר עם הראשון אין האחרון יכול לחזור ולטרוף ממנו וכן הוכיח הר"ן ז"ל:

מכאן היה נראה לר"ת הא דאמרי' בפ' יש נוחלין ובפ"ק דב"מ מה שאירש מאבא מכור לך לא עשה ולא כלום היינו כשאמר בסתם אבל אם אמר שדה זו שאירש מכור לך אפי' למ"ד אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כיון שהירושה עתידה ליפול לפניו מאליה וגם בירר המכר לא חשיבא דבר שלא בא לעולם דאי לא תימא הכי היאך מכר כלל כתובת אמו דהיינו מה שאירש מאבא מכור לך דעל כרחך המכר היה מכר דאל"כ היה חייב להחזיר הדמים והיאך סלקא דעתיה דרמי בר חמא למימר שלא יחזיר הדמים ועוד הביא ראיה מפ' מי שמת דאמר בן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו ומת בנו מוציא מיד הלקוחות ומפרש טעמא משום דאמר אנא מכח אבוה דאבא קא אתינא ובלאו האי טעמא נמי

מצי למימר דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אלא ודאי מיירי כגון דאמר שדה זו שאירש מאבא.

דף נ:

וכן פסקו מיי' וטור כרב זביד. וסמ"ג כתב אבל ר"י פסק כרב פפא שחולק על רב זביד שחוזר עליו דאינו מכר כלום מאחר שנגזל טורף קרן ופירות אבל בבע"ח שאינו אוכל פירות כל זמן שלא טרפה נחשב המכר מכר וכן מוכח בפ"ק דב"מ גבי הכיר בה שאינו שלו ולקחה שנחלקו שם רב ושמואל ואמר שהמעות פקדון או מתנה וא"כ מדבר שלא באחריות מכלל דומיא דהכי בלא הכיר בה לדברי הכל יש לו מעות מן המוכר ועיין פ' חזקת הבתים:

וכתב מיי' וה"ה נמי דכל תנאי שבממון שאומדין עליו דעת המתנה ואין כוללין באותו התנאי אלא דברים הידועים שבגללן היה התנאי והן היו בדעת המתנה כשהתנה כההיא דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע זבין שומשמי אגודא דנהר מלכא קבל עלייהו המוכרין למעברינהו וכל אונסא דאתיליד ושכר המוכר הספינה להביאה ללוקח ונסתם הנהר ואמרי' שלא היה צריך לשכור בהמות להביאם שבודאי לא היה בדעתו על אונס כזה:

דף נא.

כתב הטור ונפקא מינה במה שראובן טוען כנגד הבע"ח שאם עשאה לו ראובן אפותיקי אעפ"כ יכול לסלקו במעות אי נמי נפקא מינה במסיק בה שיעור ארעא ולא שיעור שבחא ואם היה לוי גובה משמעון הלוקח היה גובה גם השבח ולא היה נותן לו אלא ההוצאה אבל כשלוקחו מיד ראובן אינו נוטל אלא הקרקע ולא השבח:

לשון ריא"ז

ראובן שמכר שדה לשמעון ובא בע"ח של ראובן וטורף אותו משמעון ועכשיו בא ראובן ורוצה לטעון כנגד בע"ח לפי שלא נמצא במקום בעת שטען הבע"ח עם שמעון ולא ידע שמעון לטעון כנגדו כמו שיודע ראובן הדין עם ראובן לטעון עמו כמבואר בק"ה:

דכיון שיש לו עוררין הוי כמו מקח טעות דלא סגי דלא צריך טירחא לבי דינא ולמבטיל מעבידתיה והוי כשאר מומין למהוי מקח טעות וכתב הרא"ש דמיירי שלא נתברר עדיין הערעור אלא א' בא וערער ואמר שדה זו גזלה ממני ראובן ואביא עדים או שאמר יש לי חוב על ראובן ויש לי שטר עליו שאם לא יצא אלא קול אפי' לא נתקיים המקח

לגמרי אינו יכול לעכב המעות דבשביל דברים בעלמא לא יעכב מעותיו של ראובן אבל אם יראה לב"ד אמתלא בדברי המערער כגון שהביא שטר שאינו מקויים ואומר שרוצה לקיימו אם הוא אומר שיכול להביא עדים תוך ל' יום לא יוציא שמעון המעות מתחת ידו אבל אם המערער מרחיק זמן הבאת עדים חזינן אי אית ליה לראובן מקרקעי או אמיד במטלטלי שיכול שמעון לחזור עליו אם יוציא המערער הקרקע מתחת ידו צריך ליתן לראובן מעותיו מיד אבל אם לא אמיד ואין לו קרקע כיון שיש אמתלא בערער אין לדיין להוציא המעות משמעון עד שיהא בטוח שלא יפסיד מעותיו אם יוציא המערער הקרקע מתחת ידו ועל כל כיוצא בזה נאמר אין לדיין אלא מה שעיניו רואות הכל לפי הענין כתב מיי' אסור לו לאדם למכור לחבירו קרקע או מטלטלין שיש עליו עוררין עד שיודיעו אע"פ שאחריותו עליו שאין אדם רוצה ליתן מעותיו ויצטרך לירד עם חבירו לדין:

לשון ריא"ז

ראובן שמכר שדה לשמעון ויצאו עליה עסיקין שמערערין עליה לומר שלא היתה שלו אפי' עדר בה והחזיק בה אם לא הלך בה לארכה ולרחבה יכול לחזור בה ואע"פ שמכרה לו מכר גמור בכסף בשטר ובחזקה או בקנין גמור הואיל ויצאו עליה עסיקין יכול לחזור בו שנראה שמכר לו דבר שאינו שלו אבל אם לא יצאו עליה עסיקין אע"פ שבא עליה בע"ח אינו יכול לחזור בו כמו שביאר מז"ה בפסקיו:

דף נא:

מיי' והרא"ש מסכימים לדעת רבינו וגם ר"י פסק כן בלשון א' ובלשון אחר כתב דיחלוקו כמו לוה ולוה בסוף מי שמת כ"כ סמ"ג ויש אומרים דרבינו חזר בו כדאיתא בהגהות מיי' פי"ז מהל' אישות ע"ש והראב"ד השיג על רבינו ומיי' בזה ור"ח כתב בין הניח רב או מעט כך הדין שיחלקו כל עזבון המת לו' חלקים ונוטלת של מנה חלק א' ושל מאתים ב' חלקים ושל ג' מאות ג' חלקים שכל אחת ואחת נוטלת כפי מעותיה עד שתפרע כתובתה ולפ"ז אם הניח ג' מאות של מנה נוטלת נ' ושל מאתים ק' ושל ג' מאות מאה וחמשים:

לשון ריא"ז

היתה כתובתה של זו מנה ושל זו מאתים ושל זו ג' מאות בזה יש מחלוקת בין המפרשים שהמורה ושאר מפרשים אומרים שגם אלו חולקות בשוה שהכל משועבד לבעלת המנה עד שתגבה המנה שלה כמו שהוא משועבד לכולן ויד כולן שוה בו וכך נוטלת בעלת המנה כמו בעלת הג' מאות עד שתשלים המנה שלה ור"ח אומר שמדת הדין לוקה בזה אבל כל אחת נוטלת כפי מעותיה וחולקין הכל בשוה לו' חלקים בעלת המנה נוטלת

חלק א' ובעלת המאתים ב' חלקים ובעלת ג' מאות ג' חלקים ומז"ה קילס דברי ר"ח כמו שביאר בפסקיו ובתוספותיו:

דף נב.

כתב מיי' שצריך שיביא כל א' מעותיו ויטיל אותה לכיס א' ויגבהו שניהם את הכיס ונראה דה"ה אם כל א' משך מעותיו של חבירו דמהני ואפי' לא עשו לא זה ולא זה אלא נשתתפו והתחילו לישא וליתן בעסק השתוף לקנות או למכור נראה דמהני וכתב הרמב"ם נשתתפו בשאר מטלטלין כיון שקנו מידם שזה יביא חביתו של יין וזה כדו של דבש נשתתפו בהן ונעשו שותפין בהן וכן אם ערבו פירותיהן או ששכרו מקום בשותפות והניח זה חביתו וזה כדו שנשתתפו בהן הרי אלו שותפין:

האומנים שנשתתפו לאומנותם אע"פ שקנו מידן אינן שותפין כיצד ב' חייטין או ב' אורגים שהתנו ביניהן שכל מה שירויח זה וזה במלאכתן יהיה ביניהם בשוה אין זה שותפות כלל שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אבל אם היו לוקחין בגדים מממון עצמן ותופרין אותם ומוכרים ולוקחין השתי והערב במעותיהם ואורגין ותופרין ונשתתפו בממון שלוקחים בו הרי אלו שותפין וכל מה שירויחו בשכר מלאכתן ומשאן ומתנן הרי אלו לאמצע והראב"ד ז"ל השיג עליו וכתב ורבותי הורו שאדם יכול להקנות עצמו בקנין כדין העבדים וכשם שמצינו יקדשו ידי לעושיהן והרמב"ן כתב כדברי מיי' שכתב שנים שהתנו ביניהם כל מה שנרויח יהיה לאמצע לא הוי תנאי ואין שום צד במה שיתקיים התנאי בין התנו על מה שירויחו באומנותם שיהיה לאמצע בין אם התנו על מה שירויחו במשא ומתן יכולין לחזור בהם ומתשובת הרא"ש יראה כדברי הראב"ד:

וכתב הרמ"ה ה"מ בגוף הממון שנשתתפו אבל להשתעבד לשלם מביתו ההפסד לא כגון אם נשתתפו זה מנה וזה מאתים ונפסד הכל לא אמרי' שישלם בעל המנה לבעל המאתים נ' מביתו:

ור"י פי' שאפי' לקחו פירות או סחורה השכר וההפסד לאמצע דוקא שלא קבעו זמן לחלוקתו א"נ קבעו זמן ועלה בו ריוח קודם שהגיע זמן חלוקתו אבל עלה בו ריוח אחר שהגיע זמן חלוקה שקבעו נוטלין לפי המעות ואפי' אם נזדמן ומכרו לאותו עסק ביוקר שנתייקר אחר זמן חלוקה כל א' נוטל כפי מעותיו ע"כ לקח כל א' פירות ונשתתפו ועירבום חולקין לפי המעות ואפי' אם נשתתפו במעות אם לא הרויחו אלא שנשתנה המטבע להם מרע לטוב או מחדש לישן חולקין לפי המעות ופי' הרמ"ה כגון שנשתתפו במעות ועלה בו ריוח או הפסד בלא עסק כגון שהוקר המטבע או הוזל או הטילו לכיס

זוזין פסולין והכשירן המלכות או שהטילו היוצאין ונפסלו דאפי' לא נשתתפו אלא היה לכל א' מעותיו בביתו היה עולה לו זה הריוח או זה ההפסד הלכך אי פרטינהו להני זוזי סתמא מקמי חלוקה וחלפינהו במעות או בסלעים לא פלגי אלא לפי המעות והא רווחא מקמי דפרטינהו סליק בהו אבל אי זבני עיסקא בזוזי חדתא וזבנינהו בזוזי חדתא וזל השכר וההפסד לאמצע דהני זוזי אחריני נינהו והאי רווחא ופחתא מחמת שותפותא דידהו קא אתי אבל רש"י פי' שהטילו זוזי [9](חדתי לכיס ונשאו ונתנו בהן עד שנעשו ישנים) אע"פ שע"י עיסקא הרויחו כיון שלא הרויחו אלא סכום המטבע ואין להם אלא סכום הראשון חולקין לפי המעות וכן פי' ר"י ומסתברא כדברי הרמ"ה וכתב עוד הרמ"ה ומסתברא היכא שהטילו לכיס ונגנבו או אבדו כיון דלא אישתני גופא דממונא חולקין לפי המעות וכל זה לא איירי אלא בנשתתפו סתם אבל התנו הכל כפי התנאי בין בריוח בין בהפסד:

לשון ריא"ז

וכן הדין בג' ששמו מעות להשתכר בהן זה מנה וזה מאתים וזה ג' מאות והשביחו מעותיהם או פיחתו זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו בד"א כשהיה הריוח עומד על הקרן כגון ששמו מעות קלין ונשאו ונתנו בהן עד שנעשו יפין או שמו מעות יפין והפסידו בהן עד שנעשו מעות קלין זה נוטל מעותיו כמות שהן וזה נוטל לפי מעותיו כמות שהן יפין או קלין וכן אם קנו במעותיהן שור כדי לשוחטו ולחלקו לאיברין או שקנו פרקמטיא כדי לחלק להם כל א' נוטל חלקו לפי מעותיו (אבל אם שמו מעות להשתכר בהם בפרקמטיא כדי לחלקה להם כל א' נוטל חלקו לפי מעותיו) אבל אם שמו מעות להשתכר בהם בפרקמטיא או שקנו שור לשוחטו ולמוכרו להשתכר במעותיהם והוסיפו על מעותיהם או פיחתו הרי אלו חולקין היתרון או הפחת בשוה וכך נוטל בעל המנה כבעל הג' וכן אם קנו שוורין לחרוש בהם ומשתכרין בשכר פעולתם חולקים אותו השכר בשוה אא"כ שהתנו שיטול כל א' לפי מעותיו. לקח זה בשלו וזה בשלו כגון שלקח זה שור א' במנה וזה לקח שור א' במאתים ועשו אותו צמד בקר לחרוש בהם ולהשתכר בהם כל א' נוטל מן השכר כפי מעותיו אע"פ שלא התנו:

דף נב:

כתב הרא"ש רב אלפס ור"ח ז"ל פסקו כרב המנונא דפשטיה דברייתא כוותיה ומשני נמי רב נחמן מתני' כוותיה וכן דעת רוב המפרשים שבכל מיני שיתוף סחורות אם

[9] עיין רש"י שהגירסא מהופכת

נשתתפו בסתם לוקח המועט כמרובה בשכר ובהפסד והטעם כמפורש בירושלמי או משום אומדנא דמוכח כדפרישית:

דף נג.

לשון ריא"ז

קדמה השניה וגבתה מוציאין מידה לפי שבע"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה ואין דין קדימה במטלטלי אלא כל הקודם בהם זכה ואפי' המאוחר בשטרו ונראה בעיני שאף בקרקעות אם היה שעבודן שוה כגון שנכתבו שתי הכתובות או שני שטרי החוב ביום א' או שקנה החייב את הקרקע אחר שתי הכתובות אע"פ שקודמות לזה וכן הלוה קנה אחר שני שטרי בעלי חוב ששעבודן שוה בו (וקנה) וקדמה אמות מן הנשים או אחד מבע"ח וגבו אותו קרקע בשטרן אין מוציאין מידן כמו שמבואר בתלמוד א"י כתב הטור מי שיש עליו בע"ח הרבה כל מי שקדם זמן קנין של שטרו הוא קודם לגבות אפי' אם הגיע זמן הפרעון של המאוחר קודם כגון שלוה מראובן בשטר בניסן וקבע זמן הפרעון לשנה ולוה משמעון באייר וקבע לו זמן בחצי שנה אע"פ שזמן פרעון של אחרון קודם לזמן פרעון הראשון ראשון שקדם זמן קנייתו קודם לגבות בין מלוה עצמו בין מלקוחות ואם קדם המאוחר וגבה קרקע מוציאין מידו ואם מכרם קודם שהספיק הראשון להוציאם מידו אין המוקדם חוזר עליו אפי' אם המעות בידו עדיין אלא חוזר על הלקוחות ששעבודן בידו ואם מכרם לעובד כוכבים שאינו יכול להוציא מידו אז חייב לשלם לו אפי' אין המעות בעין מדינא דגרמי:

שאלה להרא"ש ששאלת בע"ח שגבה חובו מבתי שמעון בכתב שלטון העיר שעשו הכרזה ל' יום ואח"כ בא בע"ח המוקדם להוציא ממנו וטען המאוחר כיון שלא ערערת בשעת הכרזה הפסדת כחך תשובה אם היה הכרוז יוצא כל מי שיש לו זכות ושעבוד על קרקע זה יבא ויערער וכל מי שלא יבא ויערער עתה יבטלו זכיותיו כיון שנהגו כן דינא דמלכותא הוא ובטלו זכיותיו אבל אם בסתם הכריזו כל מי שיש לו זכות יבא ויערער לא בטלו זכיותיו למי שלא בא בשביל השתיקה שאין כאן מחילה ושמא לא היה נראה לו שיש מקום וזמן באותה שעה דמטלטלין אין בהם דין קדימה לפיכך אם קדם המאוחר וגבה אין מוציאין מידו:

שאלה להרא"ש לוי הוציא שטר על ראובן וקודם שהזמינו לדין שלח הדיין וסגר חנותו ואח"כ הוציא שמעון שטר מוקדם לשל לוי וטוען שאין זה בע"ח מאוחר שקדם וגבה מה שסגר הדיין חנותו של ראובן. תשובה הדין עם שמעון מה שסגר החנות אין זו גבייה

כל זמן שלא שמו הסחורה ונתנום ללוי:
שעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי אז דינו כמקרקעי ואם קדם המאוחר וגבה מוציאין מידו ואם קדם המאוחר וגבה מעות אין מוציאין מידו שהרי מטבע אין בו סימן שיוכלו עדים להעיד על אלו המעות שראו אותן עצמן ביד הלוה קודם שלוה וה"ל כמו לוה ולוה באגב וקנה וחזר וקנה שזכה התופס בין אם הוא ראשון או אחרון ואם אפשר הדבר להתברר בעדים זכה הראשון והכל לפי ראות עיני הדיין:
כתב הטור לפיכך אם השותף שדן עם זה יצא חייב צריך שותפו לקבל דינו ודוקא בדברים שאף אם הוא בעצמו בא לדון לא היה יכול לשנות בטענת חבירו לפיכך מתחייב גם הוא בטענת חבירו ונ"מ שהיו יורדים מיד לנכסיו ואינו יכול לומר תנו לי זמן עד שארד עמו לדין אבל אם יכול לשנות הטענות כגון שהודה הראשון או שאמר אין לי ראיה וזה כופר או יש לו ראיה לא הפסיד ואפי' בשאינו יכול לשנות הטענות דאמרי' שאינו יכול לומר תנו לי זמן עד שארד עמו לדין דוקא כשהוא בעיר דכיון שהוא בעיר ולא בא ודאי ניחא ליה במה שטען זה בשבילו אבל אינו בעיר לא הפסיד ויכול לומר תנו לי זמן וכתב מיי' לפיכך יכול הנתבע לעכב ולומר לא אדון עמך אלא על חלקך או הבא הרשאה משותפך שהרי יבא שותפך ויתבע גם הוא וכתב הרא"ש מאי איכפת ליה אם ידון על הכל אם יזכה בדין כנגדו הרי נפטר מחלקו ועוד מצי האי למימר אם ארד עמך לדין על החצי ואזכה בדין אצטרך לחלוק עם שותפי שיאמר לי מאן פלג לך הלכך כיון שאינו יכול לזכות בחלקו אא"כ ירד עמו לדין על הכל צריך להשיב לו על הכל ומסתברא כדברי מיי' ז"ל דאיכפת ואיכפת שאם יזכה לא יזכה אלא בחצי ואם יתחייב יתחייב בכל א"כ לקתה מדת הדין וכי בשביל שאין התובע יכול לזכות בחלקו אא"כ ירד עמו לדין על הכל נכוף למחזיק שירד עמו לדין על הכל בדבר שיכול להפסיד ולא להרויח וי"א היכא שאינו בעיר שצריך המחזיק לדון עמו פעם אחרת [שהיה יכול] להחרים עליו שלא ידע שירד שותפו עמו לדין ושלא צוה לירד עמו לדין:

דף נג:

כתב הרא"ש ומיהו אם הא' סתם טענותיו ואמר אין לי עדים ואין לי ראיה והשני מצא עדים או ראיה לא הפסיד בטענת הראשון וכן אם הודה הראשון והפסיד בהודאתו לא יפסיד השני בהודאת הראשון אם הוא כופר ולא אמרי' דהפסיד במה שלא בא אלא בדבר שאין יכול לשנות בטענותיו ממה שטען הראשון ונפקא מינה שב"ד יורדין לנכסיו ואינו יכול לדחות את עצמו עד שארד עמו לדין כיון שכתבו עליו פסק דין וכתב רמב"ם ז"ל א'

מן האחים שלא חלקו או מן השותפים שבא לתבוע תובע על הכל הואיל ויש לו חלק בזה הממון ואין השותף האחר יכול לומר לחבירו שדן אילו הייתי יודע שאתה תובע טענות אחרות הייתי טוען ומחייב בעל דיני שהרי אומר לו למה לא באת גם אתה לפיכך אם לא היה במדינה יש לו לחזור על בעל דין ולדון ולומר לו איני מודה בכל מה שטען שותף שלי:

לשון ריא"ז

ואם היה בעיר היה לו לבא לב"ד ושוב אינו יכול עכשיו לחזור ולטעון שמה שעשה חבירו בשליחתו עשה ואם לא היה להם עליו אלא טענת שבועה הואיל ונשבע לא' מהם אינו צריך לישבע לחבירו דשבועה לאחד שבועה למאה ואפי' אם לא היה אחד מהם בעיר אינו יכול לערער עליו על השבועה עוד:

וכתב ר"ח דלא אמרי' שודא דדייני אלא במקרקעי ובדיין מומחה ור"י כתב דאף במטלטלין נמי אמרי' שודא דדייני ואי שטרי הקנאה נינהו שהקנה בקנין לשניהם ואין העדים לפנינו או שהם לפנינו ואין עדי שטר זה חתומים על שטר זה שלא יוכל להתברר למי הקנה תחלה דדיינינן בהו שודא דדייני ואם העדים לפנינו והחתומים על זה חתומים על זה דיינינן על פי עדותן כתב הרמ"ה הני מילי דדיינינן שודא כגון שנתן או מכר לשנים ויצא הממון מרשות המוכר או מרשות הנותן והוא ברשות א' ממקבלי המתנה או הלקוחות דכיון שהוא לא' משניהם ואין לאחד זכות וראיה בו יותר מלחבירו דנוכל לומר נוקי ממונא בחזקת מריה הלכך דיינינן בהו שודא אבל היכא שהקנה ראובן כל נכסיו לשמעון וחזר שמעון בו ביום והקנה כל נכסיו לראובן ואין אנו יודעים מי הוא האחרון שזוכה בכל הנכסים לא דיינינן ביה שודא דלא דיינינן שודא אלא היכא שהספיקא בין מקבלי המתנה שאין לא' מהם יותר זכות בו מלחברו אבל היכא שהספק בין הנותן למקבל וכל א' וא' היה מוחזק בנכסיו תחלה מוקמינן לנכסי דכל חד וחד ברשותיה דהיינו בחזקתו הראשונה וה"מ במקרקעי א"נ במטלטלי ולא קיימי ברשותיה דחד מינייהו [אבל אי קיימא ברשותיה דחד מינייהו] מוקמינן להו בחזקתיה:

לשון ריא"ז

היו שניהם כתובים ביום א' או בשעה א' במקום שכותבים שעות בין שהיו שטרי כתובה בין שהיו שטרי מכר ומתנה בין שהיו שטרי הודאות והלואות בין שיש בהן קנין בין שאין בהן קנין הרי אלו דנין אותן ע"פ אומד ב"ד שב"ד אומדין דעתו של נותן למי היה חפץ להקנות תחלה וראוי לומר שלזה מסר שטרו תחלה או לזה הקנה תחלה אם הוא שטר שיש בו קנין והוא קודם לזכות והרי הוא כאילו שטרו קודם אע"פ שעדים מעידים

ששטרו של ראובן נכתב בתחלת היום ושטרו של שמעון נכתב בסוף היום ולא היתה הקדמת שעות בשטר ולא היה קנין בשטר אם אומדין ב"ד דעתו של נותן כי לשמעון מסר שטרו תחלה הוא קודם לזכות שהקודם במסירה הוא כקודם בזמן אם לא היה הדיין מומחה וממונה ע"פ ראש הגלות אינו רשאי לדון ע"פ האומד אלא הרי אלו חולקין בשוה שאין דין קדימה במטלטלין וכן ביאר ר"ח:

ועל האי דשני שטרות היוצאים ביום א' כתב הרא"ש דבשטר מכר או מתנה על שדה א' מיירי אבל שטרי הודאות והלואות היוצאים ביום א' חולקים והכא לא פליג שמואל:

דף נד.

כתב ר"ח ז"ל קבלה בידו דשודא דדייני דוקא במקרקעי ודוקא בדיין מומחה דהא רב ששת גברא רבא הוה ואמר ליה רב נחמן שאינו דיין לעשות שודא דדייני ונראה דגבי מטלטלי נמי שייך שודא דדייני כי ההיא דגיטין וכאן אמרי' מה שירצה שליש יעשה וקרי ליה בשמעתין שודא דדייני וכתב הרא"ש ונ"ל דר"ח אמר בשודא דדייני הבא לפני הדיין אבל ההיא דשליש עליו היה מוטל לעשות שודא דדייני:

וכתב הר"ם דלא עביד שודא דדייני אלא גדול הדור ומומחה לרבים אבל רבינו ברוך כתב דהכי קאמר ליה כיון דאנא דיינא שקבלתי מריש גלותא שודא שלך אינה כנגד שודא שלי אבל במקום אחר כל הדיינים יכולים לעשות שודא:

דף נד:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שאין זה יכול לכוף את חבירו שיכתוב לו הרשאה אם לא ירצה אלא אם קנה חבירו עוד שדה א' מן המוכר מניסן ואילך שהוא בא עליו עכ"פ ואומר לו אם שטרי שכתוב בניסן סתם הוא אחר שטרך שכתוב בה' בניסן הרי דיני עליך על השדה שקנית מניסן ואילך ואם שטרי קודם שטרך אין לך להוציא זה השדה שקניתי מידו:

יש מדקדקין מדלא קאמר דלמא בשלשים בניסן את שמע מינה דיום ל' נמנה לחודש אייר דבשטרות אזלינן בתר לשון בני אדם ויש למנות לשטרות מיום ראשון וכן דקדק הר"ם מדקאמר הכא ולכתוב טרפא מאייר ואילך אלמא דכי שלים כ"ט בניסן לאלתר נמנה לאייר ולמועדים דוקא מנינן מיום ב' אבל ראבי"ה כתב אם ב' ימים ר"ח יום ו' ויום ז' וכנסה ביום הששי י"א לכתוב ביום הששי יום ל' לחדש פלוני שעבר וי"א ביום עבור לחדש פלוני שעבר ואית דכתבי ר"ח סתם והורגלו למנות לשטרות מיום ב' וכן מוכח

בפ' היו בודקין דתנן זה אומר בשני לחדש וזה אומר בג' לחדש עדותן קיימת שזה יודע בעבורו של חדש וזה אינו יודע:

וששאלת איש ואשה שמכרו בית לאחד וכתבו לו בשטר שהודו המוכרים שלא שיירו לעצמן במכירה זה שום זכות בעולם ואח"כ יצא על המכר שט"ח מוקדם למכר והב"ח הוציא הקרקע מיד הלוקח בכח שטרו והאשה מוציאה נדוניא שהיא מוקדמת לזה החוב כדי לקיים המקח ללוקח והבע"ח טוען שכבר סלקה זכות נדוניא מעל זה הקרקע והיא טוענת אע"פ שסלקתי זכותי לענין שלא אתבענו אבל כל זכות שהיה לי בקרקע לא מכרתי לו וזה זכותי שהיה חובי מוקדם לשלך. תשובה הדין עמה שלא סלקה מעל הקרקע אלא לגבי הקונה שלא תוכל להוציא בשטר נדוניא אבל גבי אחר לא סלקה זכותה והוי דינא הכי בע"ח המוקדם מוציא מיד הלוקח והאשה מיד בע"ח בנדוניתה והלוקח מן האשה ובע"ח מיד הלוקח וחוזרין חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם והלוקח עומד במקום האשה ובמקומו נמצא הפשרה עשויה בנדון זה כי הבע"ח יוציאנה מיד הלוקח והלוקח יוציאנה מיד בע"ח בשטר נדוניא שמסרה לו האשה וישאר כך הענין כי לא יוסיף אח"כ לזכות בבית מכח הקנייה:

רחל אשת יעקב נסתלקה ליעקב בעלה מקרקע ידוע שהיה לו בענין שלא יהיה לה שעבוד כתובתה ולא שעבוד שאר שטרות שהיה לה עליו על אותו קרקע הידוע ונסתלקה ממנו סילוק גמור ונתנה לו הקרקע הידוע שנסתלקה ממנו במתנה גמורה שלמה וקיימת מעכשיו ולעולם ובטלה מאותה הקרקע שנסתלקה ממנו טענת נחת רוח עשיתי לבעלי ושאר כל הטענות המפסידות זה הסילוק וקבלה בעדה ובעד כל הבאים מחמתה לבד יעקב בעלה אחריות הקרקע שנסתלקה לו והתנית רחל בעיקר זה הסלוק שלא יתקלקל לה שום דבר מכל מה שחל שעבוד שטר כתובתה שנתחזק לה על יעקב בעלה ולא שום דבר מכל מה שנתחזק עוד שעבוד שום שטר שנתחזק לה עליו על שאר נכסיו חוץ מהקרקע הידוע שנסתלקה לו ממנו אי הוי סלוק או לא. תשובה אין סלוק זה מועיל דקי"ל כשמואל דיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי כל זמן שלא קבלה עליה אחריות ואפי' אמרה בשעת הסלוק ע"מ שלא אוכל לומר נחת רוח עשיתי לבעלי אינו מועיל כלום דכל זה אומרת כדי לעשות נחת רוח לבעלה ואין לך דבר שמבטל טענת נחת רוח אא"כ כתבה ללוקח אחריות שאם יטרוף בע"ח של בעלה ממנו שהיא תשלם לו דכולי האי לא עשתה לנחת רוח לבעלה אם לא שגמרה להקנות ובסלוק זה שקבלה עליה אחריות אין בקבלת אחריות זה כח וטעם לומר שיבטל טענת נחת רוח דמה היא מפסדת בקבלת אחריות זה דנימא כולי האי לא עבדא בשביל נחת רוח דבשלמא

בשקבלה עליה אחריות כשיטרפנה בע"ח של בעלה מהלוקח שהיא תשלם לו דבר גדול הוא שהכניסה עצמה לדבר זה ובשביל נחת רוח לא היתה עושה דבר זה אם לא שגמרה בדעתה להקנות אבל באחריות זה מה היא מפסדת ואת האחריות שקבלה עליה היינו שאם מכרה כתובתה לאחר ואם תתאלמן או תתגרש ויבא הלוקח שלקח כתובתה לגבות מקרקע זה שנסתלקה ממנו שהיא חייבת לסלקו ותפרע לבעלה או ליורשיה מה שיגבה הלוקח מאותו קרקע באותו אחריות לא היתה מפסדת כלום דכיון שמחלה שעבוד אותו קרקע לבעלה לא יוכל הלוקח שקנה כתובתה לגבות מאותו הקרקע דהוי כמוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו שהוא מחול שהרי היא מכרה כתובתה ללוקח וכתבה ליה תני לך איהי וכל שעבודה ומחלה שעבודה שוב לא יוכל הלוקח לגבות מאותו קרקע הלכך יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי:

דף נה.

ולענין אם יכולה לגבות מן הראשון איכא פלוגתא לרש"י אינה גובה ממנו וכ"כ מיי' ובעל העיטור ולר"י ולר"ת גובה ממנו ולזה הסכים הרא"ש:

כתב סמ"ג בשם מיי' אלמנה שבאה לב"ד לתבוע מזונותיה שוין מיי' והגאונים שאין לה מזונות מב"ד עד שתשבע כדין הבאה ליפרע ולאלמנה שפסקו לה ב"ד מזונות אין מחשבין עמה על מעשה ידיה עד שיבואו היורשין ויתבעוה אם מצאו לה מעשה ידיה נוטלין אותו ואם לאו הולכין לדרכם ונראה לומר שאם היו היורשים קטנים ב"ד מחשבין עמה ופוסקין לה מזונות על מעשה ידיה:

כתב הרמב"ם אלמנה שניזונית מן היתומים והניח בעלה קרקע והשביחתו כיון שמעשה ידיה שלהן כל השבח שלהן אפי' שכר טרחה אינה נוטלת והראב"ד פי' אע"פ שהיא ניזונית אין השבח שהשביחה הקרקע שלהן שלא אמרו מעשה ידיה שלהן אלא במעשה ידיה הקבועין כגון טווה או אורגת אבל במלאכה אחרת שאין דרכה בכך לא כיון שאינם יכולין לשנותה לאותה מלאכה אם עשתה הרי הוא לעצמה ולענין לשלם ליתומים שכר בטלה של מעשה ידיה יש מחייבין ויש פוטרים וכתב עוד הרמב"ם ואם אינה ניזונית כגון שתבעה כתובתה בב"ד דשוב אינה ניזונית והניח בעלה נכסים מועטים שאין בהם כדי כתובתה אם אמרה ראו מה שהניח בעלי ואשביח לעצמי ונתעצלו היורשים או ב"ד להשביעה ולהגבות כתובתה אפי' השביחו הנכסים ועמדו על אלף זוז השבח לעצמה אבל השביחו הנכסים סתם נוטלת כתובתה והמותר ליורשים וכתב הרא"ש משמע מתוך לשונו שאינה נוטלת בשבח כלום ולא נהירא לטור דדוקא אשה יורשת ואחים

הוא דמחלי אהדדי אבל אשה שאינה יורשת היא אצל הבנים כיורד בנכסי אחר ונוטלת שכר טרחה אלא שידה על התחתונה ליקח בשדה שאינה עשויה ליטע את ההוצאה אם השבח מרובה ואם הם מעות אינה נוטלת אלא שכר טרחה דבר מועט כיון שלא קבלה עליה אחריות וגם מה שכתב אם לא היה בנכסים כדי כתובתה והיא השביחתן שנוטלת כתובתה מאותו השבח לא נהירא דכיון שהשבח ליתומים משום שלא אמרה ראו והשביחה סתם אינה נוטלת כתובתה מאותו שבח וגם מה שכתב אם אמרה ראו שנוטלת כל השבח לעצמה לא נהירא אלא בין אמרה ראו בין לא אמרה ראו כל השבח ליורשים ולא תטול ממנו כלום ואפי' כתובתה לא תגבה ממנו אלא שנוטלת שכר טרחר וידה על התחתונה ליקח בשדה שאינה עשויה ליטע ההוצאה אם השבח מרובה ואם הן מועטים אינה נוטלת אלא שכר טרחה עוד כתב סמ"ג רבותינו הצרפתים פוסקין דאלמנה יש לה מזונות וכל תנאי כתובה אפי' אין שנוטלת שכר יוצא מתחת ידה דהטוען אחר מעשה ב"ד לאו כלום ומיי' כתב אלמנה שאין שטר כתובתה בידה אין פוסקין לה מזונות דשמא מחלה כתובתה או מכרה או משכנה ואפי' לא טען היורש אנו טוענין לו שתביא כתובתה או שתשבע שלא מכרה או משכנה ואף שיש בידה כתובה כתב שצריכה שבועה שלא תפסה משל בעלה כלום ול"נ להרא"ש אלא ניזונית מתנאי ב"ד אפי' בלא כתובה ואפי' בלא שבועה:

דף נה:

וכ"כ סמ"ג בשם הרר"י בר יצחק וכן בשם ה"ג ומיי' דאם תפסה מחיים מהניא אף לכתובה והאריך בראיות לבאר דבר הזה ולבאר דדוקא למזוני מהניא תפיסה ולא לכתובה ור"ח פסק כמר בר רב אשי ופי' דדברי רבינא שאומר דוקא למזוני ולא לכתובה מיירי בתפיסה דמחיים וכתב סמ"ג דהמסקנא היא כדברי ר"ח והלכה כמר בר רב אשי דמועלת תפיסה בין למזוני בין לכתובה מחיים והטור כתב דאפילו תפסה מטלטלין אפי' לאחר מיתה לא מפקינן מינה אבל לפי תקנת הגאונים שכתובה נגבית ממטלטלי ה"ה נמי מזונות ואפי' לא תפסה ניזונית ממטלטלין כתב מיי' לפיכך אם הניח נשים רבות אפי' נשאן זו אחר זו כולן ניזונות בשוה שאין דין קדימה במטלטלין והרמב"ן כתב דאפי' אם ניזונו' ממקרקעי אין בהם דין קדימה לפי שאין חיוב המזונות אלא לאחר מותו וכבר הגיע שעת החיוב לכולן בבת אחת וה"ל כלוה וחזר ולוה ואח"כ קנה שכולן שוין בו והכי איתא בירושלמי כתב מיי' אם הניח בעלה מטלטלין ולא תפסה אותן היורשים נוטלין אותן והן מעלין לה מזונות ואינה יכולה לעכב ולומר יהיו המטלטלין מונחים

בב"ד שאזון מהם שמא יאבדו ולא יהיה לי מזונות ואפי' התנית עליו בפירוש שתזון מן המטלטלין אינה מעכבת אבל אם הניח קרקע יכולה לעכב עליהם שלא ימכרוה ואם מכרוהו אינה מוציאה מיד הלקוחות שאין האשה והבנות ניזונות אלא מנכסי בני חורין ע"כ ולענין דמי הקרקע שמכרו שבידם לרבינו האי שכתב קדמו הבנים ומכרו בנכסים מועטים שהבנות ניזונות מדמים שבידם הכא נמי ניזונת מהדמים ולדעת הרא"ש אינה ניזונת מהם תפסה הרבה מטלטלין בשביל מזונותיה אין מוציאין מידה וקאמר בירושלמי מהו למימר לה חוי מה שבידך תלמידי ר' יונה אמרי לה חוי מה שבידך א"ל ר' יוסי בר' בון כיון שיש לה לישבע אפי' חוי מה שבידך לא אמרי' לה וכתב ריב"א דוקא שהדבר ידוע שתפסה פחות מכדי כתובתה אבל אם היורשים אומרים שתפסה יותר מכדי כתובתה צריכה לישבע מה שתפסה ואפי' תפסה פחות מכדי כתובתה אם באה אח"כ ואמרה אכלתי הכל צריכה לישבע וכן יראה מדברי מיי' שכתב אלמנה שתפסה מטלטלין כדי שתזון בהם בין שתפסה מחיים ובין שתפסה אחר מיתה אפי' שתפסה ככר זהב אין מוציאין מידה אלא שכותבין לה ב"ד שתפסה ופוסקין לה מזונות ומחשבין עמה והיא ניזונית ממה שבידה עד שלא יהיו לה מזונות או עד שתמות ויקחו היורשים השאר ע"כ וכ"כ הר"ם מרוטנבורק אפי' תפסה הרבה יותר מכתובתה אין מוציאין מידה ואין משביעין אותה אבל אם אח"כ שואלת מזונות יותר אפי' אם לא תפסה יותר מכתובתה אלא שתפסה יותר ממה שראוי להגבות בב"ד בפעם אחת דהיינו מזון ל' יום לא יהבינן לה עד שתשבע שמשביעין אותה שלא נשאר בידה ממה שתפסה ולא נתנה ולא בזבזה ממנו כלום והרא"ש כתב מתוך דברי מיי' יראה שפוסק כתלמידי ר' יונה שאומרים לה חוי מה שבידך וכן מסתבר לטור ע"כ אבל לעולם אין משביעין אותה עד שתתבע יותר:
וכ"כ הרא"ש והרמ"ה כתב דבענייה לחוד הוי מחילה בשתי שנים:
ואפי' משנים שעברו אם יש לה משכון מהיורשים או שלותה ממקום אחר לא הוי שתיקתה שתיקה:

דף נו.

וכתב מיי' היא נשבעת שבועת היסת ונוטלת:
כתב מיי' והם נשבעין שבועת היסת ונפטרים. וכתב הרא"ש מדלא משכח דעליה להביא ראיה אלא בנישאת ש"מ דאם פרעו לה כתובתה בב"ד דעל היתומים להביא ראיה על מזונות שעברו:

לשון ריא"ז

אלמנה שמכרה מנכסי היתומים וכן ב"ד שמכרו נכסי היתומים לצורך אחד מן הדברים שראוין למכור בשבילם ונטרף אותו קרקע מן הלקוחות אחריות הלקוחו' על היתומים כאילו מכרו לו היתומים עצמן כשהם גדולים ומז"ה כתב שאין אחריות הלקוחות על היתומים אלא כשנטרף הקרקע מהם ע"י בע"ח של יתומים אבל אם נמצא הקרקע גזול ובא הנגזל וטרפה אין צריכין לקוחות לילך על היתומים אלא נוטלין מעותיהם מן האלמנה לפי שהיה מקחן מקח טעות ולדברי המורה אע"פ שנמצא הקרקע גזול אין דרך הלקוחות על האלמנה אלא על היתומים ואם לא ימצאו נכסים ליתומים הפסידו ודברי המורה עיקר ואלמנה שמכרתו לצורך מזונותיה אינה יכולה לחזור ולטרוף אותו הקרקע לצורך שעבוד כתובתה הואיל והיא עצמה מכרתו:

ולא נהירא להרא"ש אלא לעולם ניזונית והולכת עד שישארו בנכסים כדי כתובתה ונוטלת בכתובתה וכ"כ הרמב"ם:

וכתב בעל העיטור ומסתבר דוקא קרקע שאינו ראוי לימכר דבר אבל מטלטלין בזמן הזה אין למכור אלא חפץ (א') [חפץ]:

לריש מתיבתא. כי אמרי' מוכרת לו' חדשים שלא בב"ד הדיוטות לאלתר דשכיב שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד אבל מכאן ואילך מוכרת בב"ד אפי' לכמה שנים עד שתטול כתובתה וה"מ סתמא אבל היכא דיהיב רשות לזבוני ואיתזוני מוכרת אפי' שלא בב"ד הדיוטות ולא ברירלן ומסתבר לעולם אינה מוכרת אלא לו' חדשים ע"כ וכל זה אינו אלא כשהיא מוכרת או לא הרשוה למכור אלא כדי מזונות ו' חדשים אבל כשב"ד מוכרין אין קצבה לדבר אלא הכל תלוי לפי ראות עיניהם מה שהוא תועלת היתומים:

וכתב הרא"ש גבי זבין ולא איצטריכו ליה זוזי דהדרי זביני דוקא בדגלי דעתיה בשעת המכר שלצורך כך וכך הוא מוכר אבל אי שתק בשעת המכר אע"פ שגילה דעתו קודם לכן הוו דברים שבלב ואינם דברים כדגרסי' בקדושין ההוא גברא דזבין נכסי' אדעתא למיסק לארעא דישראל וכו' אמר רבא דברים שבלב אינם דברים ויש דברים שאין מועיל בהם גלוי דעת עד שיתנה בפירוש כגון היכא שאין הענין מוכיח על דעתו אי לאו דאתני וכיון דבעי תנאי בעי תנאי כפול ויש דברים שאפי' גלוי דעת א"צ משום דאיכא אומדנא דמוכח ואפי' לא גילה דעתו בשעת המעשה לא הוו דברים שבלב משום דבלאו גלוי דעת אנן סהדי דלהכי אכוון כגון שטר מברחת דלעיל ולקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה דלעיל והכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופוס בפ' יש נוחלין ושכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים בפ' מי שמת וההוא דשמע שמת בנו ועמד וכתב כל נכסיו

לאחרים וכן המקדש אחותו וכן סבלונות וקדושין וכן נדרי זרוזין בפ"ד דנדרים כל אלו אומדנא דמוכח אינון הלכך אפי' גלוי דעת לא בעו לא בשעת מעשה ולא קודם לכך אבל זבין ולא אצטריכו ליה זוזי וההוא גברא דזבין נכסי' אדעתא למיסק לארעא דישראל אע"ג דגלי דעתיה מעיקרא וידוע לכל שלדעת כן הוא מוכר בעינן גלוי דעת בשעת מעשה דליכא אומדנא דמוכח כולי האי בלא גלוי דעת דהרבה פעמים אדם מוכר קרקעותיו ואין ידוע למה הוא מכרו והא דאמרי' הדרי זביני היינו דוקא היכא דלא אצטריכו ליה זוזי מחמת דבר שנתחדש אח"כ כגון בצורתא דהוה בנהרדעא וכו':

ופירש"י דוקא במוכר קרקעותיו לפי שאין דרך בני אדם למכור קרקעות שהוא מתפרנס מהם אם לא שיהיה דעתו לעקור דירתו מכאן אבל מכר כל מטלטלין אפי' אי אמר בשעת המכר על דעת לילך לא"י ולא הלך המקח קיים אם לא שהתנה לפי שפעמים אדם מוכר מטלטלין אפי' שדעתו לישאר כאן ואם פירש בשעת המכר על דעת לדור במקום פלוני והלך שם וצר לו המקום מלדור שם המקח קיים כיון שעלה ואם יארע לו סכנה בדרך שאינו רשאי לילך שם אלא בחבורה המכר בטל שלא היה בדעתו אלא על תנאי שיוכל לילך שם בלא שום אונס וכיון שאינו יכול לילך בלא חבורה הוי אונס וכן הדין נמי במוכר חפץ לקנות בדמיו דבר ידוע ולא איצטריכי ליה זוזי אם אמר בשעת מכר שלדעת כן הוא מוכר המכר בטל אע"פ שלא התנה ואי לא אמר הוי דברים שבלב והמקח קיים.

וכתב ר"ח דוקא במוכר קרקע הוא דהוי האי דינא אבל לא במטלטלי אלא כיון שמשך קנה ושוב אין המוכר יכול לבטלו ודוקא דלא איצטריכו ליה זוזי משום דבר שנתחדש אח"כ כההוא בצורתא דהוה בנהרדעא זבננהו לאפדנייהו למיזבן חטי ולבסוף אתו חטי או שמכר נכסים לקנות דבר ידוע ואח"כ חזר בו המוכר ולא רצה למוכרה לו אבל אם הוא בעצמו חזר בו ולא רצה לקנות אותו הדבר שמכר נכסיו בשבילו כדי לקנותו המקח קיים. כתב הרמב"ם ז"ל מי שהקנה לחבירו והתנה עליו ע"מ שתתן זה המקח או תמכרנו לפלוני אם מכרו או נתנה לאותו פלוני קנה ואם לא קיים התנאי אלא מכרו לאחר או שלא מכרו או נתנו בזמן שקבע לו לא קנה:

לשון ריא"ז

ולא אמרו דברים שבלב אינם דברים אלא במכר הואיל ומכר לו לזה במעותיו אין לנו לילך אחר דברים שבלב אבל במתנה אנו הולכים אחר דברים שבלב שאם אנו מכירין דעתו שאינו גומר ומקנה בלבו אין מתנתו מתנה שהרי שכ"מ אע"פ שנתן נכסיו במתנה סתם הואיל ואנו מכירין שאינו נותן אלא על דעת שימות אם עמד מחוליו חוזר ממתנתו כמו שביאר מז"ה בפסקיו:

דף נו:

ב"ד הדיוטות כתב ר"ת ג' אנשים בקיאין בשומת קרקע ואם מכרה בלא ב"ד הדיוטות כתב ר"ת שמכרה בטל ומיי' כתב גבי מוכרת למזונות שקיים ונשבעת שלא זלזלה והרא"ש כתב בתשובה כר"ח:

לשון ריא"ז

היו ב"ד מומחין ששמו נכסי היתומים לאלמנה הרי הנכסים שלה ואוכלת פירותיהן והוא שכתבו בשטר השומא שעשו לה ב"ד הכרנו הנכסים הללו שהיו נכסי המת שאם לא כתבו כן חוששין שמא טעו ב"ד לשום לה שאר נכסי היורשין ושומתם בטלה:

דף נז.

כתב הרא"ש וראיתי לגדולים שפירשו אע"פ שחייבין לזונה אם ירצו היורשין יפרעו לה המותר של הכתובה ומסלקין אותה אפי' לאנשי גליל דאל"כ כל אשה תגבה כתובתה עד תשלום דינר ותתפרנס כל הימים בשביל הדינר החסר:

במוכרת לכתובתה קא מבעיא ליה דאי למזונות קי"ל כחנן דאמר תשבע בסוף ולא תשבע בתחלה וההיא בסוף היינו בשעת גבוי כתובה. ולא מבעיא ליה בשבועת צררי דפשיטא דמשביעין אותה כדתנן בפ' השולח אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה אלא מבעיא ליה אחר שמכרה הנכסים שלא בב"ד אם משביעין שלא גבתה יותר אי נמי שלא זלזלה בנכסים וכן מוכח מדקאמר ותבעי לך הכרזה דהוי משום שלא תזלזל:

כתב הטור כתב רב אלפס שאם מכרה או נתנה מנכסי יתומים קודם שנשבעה מה שמכרה ונתנה קיים ומנכין אותה בכתובתה ומשמע מדבריו אפי' מקרקע והרא"ש מביא דבריו בפסקיו לפסק הלכה אבל כתב בתשובה דוקא במטלטלי אבל במקרקעי בחזקת יורשים קיימי ואין בידה לתתם עד שיגבוה ב"ד ואם מכרה או נתנה אין מכירתה ומתנתה קיימת ואם מחלה לבע"ח של בעלה אין מחילתה כלום שכל זמן שלא תגבה חובות של בעלה אין לה בהם כלום ואין בידה לא ליתן ולא למחול:

דף נז:

בד"א שהם ד' שדות חלוקות אבל אם הכל שדה אחת ומכרה ממנה לארבע לרב אלפס שפסק במכור לי כורא וזבין ליה ליתכא שהמכר בטל שחשוב כמעבור על דבריו אפי' הראשונים מכרן בטל אם עשתה לכל א' וא' שטר בפני עצמו אא"כ מכרה לכולן בשטר א' אז מכר הראשונים קיים אבל רבינו האי פסק במכור לי כורא וזבין ליה ליתכא שהמכר

קיים ולפי זה מכרה לד' בד' שטרות הראשונים מכרן קיימין לבד מהאחרון וכך היא מסקנת הרא"ש:

פר"ת בד"א כשהוסיף לו מדעתו אבל אם טעה ונתן לו יותר הכל למשלח וכ"כ במי שעושה את חבירו שליח לקבל לו מעות מיד עובד כוכבים וטעה ולא נמצא הנותן אח"כ שהכל למשלח ור' יונה כתב דגבי מקח אין חילוק בין שהוסיף לו מדעתו בין שטעה אלא שחלק בין טעה שבמקח ובין היכא שטעה בחשבון דגבי מקח היה סבור שאין המקח שוה יותר מן המעות שקיבל ונתן הכל לבעל המעות וחולקין בשיש לו קצבה אבל בטעות שבחשבון טעות בעלמא הוא שידע כסף שהוא חייב לו והיתרות דבר בפני עצמו הוא כאילו גנב לו תדע שאילו היה רוצה היה אומר טעות בחשבון והיה מחזיר לו המותר ותימה הוא לומר שלא היה יכול להחזיר לו ולזה הסכים הרא"ש. תשובה להרב ר' מאיר מרוטנבור"ק ראובן שלח לשמעון שיקנה לו בגד בהקפה וכשהגיע זמן הפרעון נתן ראובן המעות לשמעון לפרוע ונמצא שהעובד כוכבים שכחם ולא נמצא העובד כוכבים אחר כך צריך שמעון להחזירם לראובן ואינו יכול לומר אני רוצה לעכבם שמא אחר זמן יזכרם ויבא דכיון דהימניה שמעון לראובן מעיקרא ונעשה ערב בשבילו בלא משכון גם עתה לא יעכבם על הספק בשביל ערבון וגם אינו יכול לומר אני רוצה לקדש השם ולהשיבם לכשאמצאהו דבשלו יכול לקדש השם ולא בשל אחרים אבל ה"ר אפרים כתב על כיוצא בזה בראובן שקנה חפץ מעובד כוכבים והאמין לו ליתן מעות ליום המחרת ולמחרתו היה ראובן נחוץ לצאת מהעיר ונתן המעות לשמעון ליתנם ושכחם העובד כוכבים ולא נמצא אח"כ וכתב שאם הדבר ברור ששכחם זכה שמעון בהם אבל מי יוכל לברר זה ויכול ראובן לומר לא שכחם והיום או למחר יתבעם וכיון שלא שכחם אין שמעון יכול לומר כבר זכיתי שאין לו שליחות לעובד כוכבים מן הדין הלכך שורת הדין שיחזור לראובן אם הוא פיקח לטעון כך והרמ"ה סתר דבריו וכתב שאף אם היה ידוע ששכחם צריך להחזיר לראובן מעותיו:

כתוב בשם רשב"ם אם אמר חד לחבריה מכור לי טלית זו בה' דינרים ולא אמר ליה המותר יהיה שלך ומכרו בו' דינרים הכל לבעל הטלית דדבר שאין לו קצבה הוא ואם טעה מעצמו ונתן לו ו' דינרין הדינר של השליח ואין לבעל המעות בהם כלום:

עבר השליח על דעת משלחו לא עשה ולא כלום וחלק מיי' דוקא שהודיע שהוא שליח של פלוני לפיכך אע"ג שמשך או המשיך אם נמצא שעבר על דעת משלחו בטל המקח ומחזיר אבל אם לא הודיע שהוא שלוחו של פלוני נקנה המקח ויהיה דינו בינו ובין משלחו טעה וקנה ביוקר אפי' בכל שהוא המקח בטל בין במקרקעי בין במטלטלי

שיאמר לו לתקוני שדרתיך ולא לעוותי לפיכך אם התנה עמו שעושה שליח בין לתיקון בין לעוות אם מכר לו שוה מנה בדינר או לקח לו שוה דינר במנה אינו יכול לחזור בו וחייב המשלח ליתן כפי התנאי וכתב הרמ"ה כל זמן שלא יברר המשלח שעשאו שליח לקנות לו סתם יכול המוכר לומר שהתנה עמו בין לעוות בין לתקן והמוציא מחבירו עליו הראיה וכתב רב האי דה"ה נמי אם הטעה השליח את הלוקח כל שהוא שהמקח בטל וה"ר יונה כתב שלענין טעות הלוקח דינו כשאר כל אדם שהמכר קיים עד שתות וזכה המשלח ביתרון וכן מסתבר להרא"ש:

אבל לדעת רב האי אם אמר מכור לי סתם אפי' אם מכר לשניה בשני שכירות קנו והרא"ש הביא דברי שניהם ולא הכריע ומיי' כתב אמר מכור לי בית סאתים ומכר לו בית סאה לא קנה ולא חילק וכתב עוד אמר מכור לי שדה ולא פירש אפי' מכרו למאה מכרו קיים:

דף נח.

שליח שמכר וטעה ונתאנה המכר בטל ואפי' בכל שהוא שנתאנה בין אם הוא שליח ב"ד או שליח כל אדם ואם הטעה הלוקח כתב רבינו האי שגם בזה המקח בטל בכל שהוא וה"ר יונה כתב שאם טעה הוא ונתאנה המקח בטל בכל שהוא שיאמר לו המשלח לתקוני שדרתיך ולא לעוותי אבל אם הטעה הלוקח זכה המשלח ביתרון. וששאלת על קרקע של יתומים שהכריזו ב"ד עליה למכרה להגבות אשה כתובתה ואחר ההכרזה מחלה ליתומים כתובתה ושלחה מיד אחר מורשה שלה להגבות כתובתה ומכרו ב"ד הקרקע וכתבו אחריות המכר על היתומים ועתה רוצין היתומים להוציא הקרקע מיד הלוקח כי אמרו שלא כדין מכרוהו שכבר מחלה להם כתובתה. תשובה מרמה עשו ולא תעשינה ידיהם תושיה כי ב"ד מכרוה כי לא ידעו באותה מחילה גמירתא ואחריות המכר על היתומים ואי איניש דעלמא היה הבא להוציא הקרקע היו היתומים חייבין לפרוע ועתה נמי שהם באים להוציא מיד הלוקח האחריות עליהם הלכך אינה מחילה וישאר הקרקע ביד הלוקח:

לשון ריא"ז

הנותן רשות לשלוחו למכור לו שדהו הרי דין השליח כדין האלמנה שאפי' אם מהר שוה מנה ודינר במנה מכרו בטל בד"א כשנתאנה השליח לפי שאומר לו השולח לא שלחתיך לעוות בשלי אבל אם נתאנה הלוקח הרי הוא כלוקח מן הבעלים ומכרו קיים כמו שביאר מז"ה בפסקיו וכן אומר בלוקח מן הדיינין שאם נתאנה לוקח הרי הוא כלוקח מן הבעלים

ולא נאמרו שאם הותירו שתות מכרן בטל אלא כששמו נכסי היורשין לאלמנה או נכסי הלוה למלוה שלא כרצונו הוא לוקח כמבואר בקונטרס הראיות:

י"מ דה"ה אפי' לא בא אלא א' מהם דהא ברישׁ האישׁ מקדשׁ מייתי לה מחלוקת א"י שהיו בה כמה יונקי שדים ומיהו אין ראיה כ"כ דעל פי הדבור היתה אותה חלוקה וכתב הרא"ש ויראה לי דכל האי שקלא וטריא היכא שהיתומים כולם קטנים וצריכין אפוטרופוס לשמור נכסיהם הלכך אין חולקין נכסיהן בלא דעת כולם אבל אם מקצתן גדולים ואומרים אנו רוצין לעבוד ולשמור את חלקינו ואין אנו רוצין שיהיה אפוטרופוס ממונה על חלקינו מלתא דפשיטא היא ששומעין להם דלמה יפסידו הם במה שאחיהם קטנים ולכאורה נראה דמלתא דשמואל לא איירי כלל בכולם קטנים דלא שייך לומר שבאו לחלוק דאין מעשיהם כלום אלא אם יראה לב"ד שהחלוקם טובה להם יחלוקו ביניהם ואם יראה ב"ד שאין החלוקה טובה אין שומעין להם אפי' כולם תובעין חלוקה אלא עיקר מלתא דשמואל מיירי כשהגדולים תובעים חלוקה וקמ"ל דנזקקין ב"ד להם להעמיד להם אפוטרופוס לקטנים ולחלוק עם הגדולים ובוררין חלק יפה בגורל ובשומת ב"ד וכן פי' ר"ת דאפי' בגורל שייך ברירת חלק יפה:

והרא"ש כתב כיון שהכריזו ולא היו צריכין יש הוכחה שדקדקו יפה ומכרן קיים אפי' מכרו שוה מאתים במנה ואם טעו בפחות משתות בדבר שאין מכריזין שהמקח קיים פי' רבינו יצחק שמחזירין האונאה והרמב"ם כתב שהיא מחילה ולזה הסכים הרא"ש והיכא שטעו ונתאנו בשתות שהמקח בטל ורצו ב"ד לקיים המקח ולהכריח הלוקח שיחזור האונאה כתב מיי' שהרשות בידם לקיימו והרא"ש כתב שאם ירצה הלוקח לבטלו הדין עמו דכמו שיש לב"ד רשות לבטל המקח כך יש רשות ביד הלוקח לבטלו כתב מיי' ב"ד שמכרו קרקע או עבדים של יתומים שוה מנה במאתים אין הלוקח יכול לחזור בו שלא יהא כח הדיוט חמור מכח היתומים וכן הדין באפוטרופוס שמכר קרקע ועבדים אין הלוקח יכול לחזור באונאה כדין הדיוט וה"ר יונה כתב דב"ד שמכרו בשל יתומים בין פיחתו שתות בין הותירו שתות מכרן בטל פחות משתות מכרן קיים וכן מסתבר להרא"ש:

לשון ריא"ז

וכן אם באו למכור כדי לפרוע המס של היתומים או לצורך מזונותיהן או לצורך האשה והבנות או לצורך קבורת א' מן היתומים או קבורת אביהם בכל אלה מוכרין בלא הכרזה ואפי' אם היו קרקעות של יתומים שאין פנאי בכל אלה להכריז ונראה בעיני שאע"פ שתפסה האשה מטלטלין לצורך כתובתה מוציאין מידה לצורך קבורת המת ואע"פ

שהתנה עמה בעלה שתגבה מטלטלין לא הועיל תנאו אצל היורשין דאינה גובה מן המטלטלין אלא בתקנת הגאונים ולא היתה דעת תקנת הגאונים לעשות תקנה לאשה ולהיות המת מושלך לפני הכלבים. תפסה האשה המטלטלין בחיי בעלה אין מוציאין מידה וכן אה היו המטלטלין נכסי נדוניתא אין להן רשות לקבור בהן את המת בלא דעת האשה ואם היו בגדים ראוים לתכריכי המת ופרשו אותם היורשים על המת עד שלא תפסה אותן האשה כבר קנה אותן המת ואע"פ שהן נכסי נדונייתא יש מקומות שנהגו שלא להכריז כל עיקר לפי שגנאי להן ללקוחות לקנות נכסים שמכריזין עליהם:

וכתב הרא"ש כן ראוי לעשות לכל מי שיש בידו ממון יתומים שיעשה במאמר ב"ד ולא שיאמר מדעת עצמו אעשה כמו בשלי כי לא יצא בזה ידי חובתו להפטר מן האונס וכן מכירת מטלטלי דיתמי הכל לפי ראות עיני ב"ד ומה שיראה להם תועלת ותקנת היתומים להשהותם עד יום השוק או למכור לאלתר יעשו:

דף נח:

וכאשר יורידו המלוה לקרקע שמצא ללקוחות שמין לו הקרקע כפי שיעור חובו ושמין אותה כפי מה ששוה עתה ומכריזין עליה ל' יום כמו שעושים כשיורדין לנכסי יתומים ודנין לענין טעות אם טעו כמו שדנין לגבי יתומים ומיי' כתב שאם טעו בכל שהוא מכרן בטל לפי שהם כשליח לטורף וללוקח ויש להם רשות לתקן אבל לא לעוות ומסתברא שאין לחלק בין יורש ללוקח ואם לא מצאו שם לוקח נחליטוהו למלוה כמו ששמו אותה כתב ה"ר יונה אם יבא שום אדם בתוך ימי ההכרזה ויעלה הקרקע יותר מאשר שמוה ב"ד והמלוה רוצה ליקח הקרקע צריך לקבלו באותו עלוי שהשומא וההכרזה לתועלת הלוה שאם ימצאו מי שירצה ליתן בה יותר הרי טוב ואם לאו יקחנה הוא באותה שומא אבל אם הלוקח בעצמו רוצה לעלות השומא ששמו ב"ד כדי שישאר הקרקע בידו אין שומעין לו כי בודאי לתועלתו הוא מכוין שאומר מה אני חושש שאוסיף ותשאר הקרקע בידי כי אח"כ אחזור ואקח הכל מן המוכר הלכך בשביל העלוי שלו לא נתבטל שומת ב"ד ששוה לרובא דאנשי ורב האי כתב אם בע"ח ולוקח באין להוסיף כל א' על חבירו נותנין הקרקע לאותו שמוסיף יותר וזה נראה כחולק על ה"ר יונה וכתב הרא"ש שאינו חולק שדברי רב האי כשאחד מוסיף עד כנגד כל דמי החוב אבל אם רצה הלוקח להוסיף מענו על שומת ב"ד ולא יהיה כל החוב פרוע בהא אזלינן בתר שומת ב"ד כדברי ה"ר יונה ואם יאמר המלוה אקבל הקרקע בכל חובי בלא שומת ב"ד והלוקח אומר לא כי אלא ישומו אותה ב"ד ואני אתן כפי אשר ישומו אותה ב"ד אין שומגיין ללוקח:

והיכא שמת הלוה והניח יתומים קטנים ויש למלוה ערב וכתב מיי' נזקקין לנכסי ערב אע"פ שהיתומים קטנים ולא אמרי' סוף סוף ערבא בתר יתמי אזיל ונמצא נזקקין לנכסי קטנים שהרי אין הערב יכול לגבות מהן עד אשר יגדלו וכיון שאינן פטורים אלא בעודם קטנים ולכשיגדלו יתחייבו נמצא שבני חיובא נינהו אלא אריא דרביע עלייהו והרי זה כמלוה שתבע ללוה ונתחייב לו בדין ואין לו במה לפרוע שגובה מן הערב והרמב"ן כתב שאין נפרעין מן הערב אפי' הוא קבלן והרא"ש חלק בין ערב לקבלן וכתב שאין נזקקין לנכסי ערב אפי' שאומר ממי שארצה אפרע דנכסי דאיניש אינון ערבאין ביה וכאילו אמר על מנת שאפרע מן הנכסים אם ארצה ואפ"ה אינו נפרע מן היתומים קטנים כיון שאינו יכול לתובען בעודן קטנים וה"ה נמי אם אמר ממי שארצה אפרע הואיל ויש נכסים ללוה וצריך לתבוע ללוה תחלה לא יפרע מן הערב אבל בקבלן יפרע מן הקבלן והוא יפרע מהיתומים לכשיגדלו:

לשון ריא"ז

אין ב"ד נזקקין לנכסי יתומים עד שיגדלו אא"כ היה עליהן חוב של עובדי כוכבים שהריבית אוכלת בהם ואם לא היה להם לפרוע כתובת אשה בין שהיא אלמנה בין שהיא גרושה כדי שיהיו לה מעות ויהיה לה חן להנשא לפיכך אם נישאת תחלה ואח"כ באת לגבות כתובת' מנכסי יתומים אין ב"ד נזקקין להם עד שיגדילו שהרי כבר נישאת ואינה צריכה חן וכ"כ מיי' ונראה בעיני שאם נשאה על דעת אותן המעות שיש לה לגבות מן היתומים ב"ד נזקקין לה לגבות כתובתה מהן שאל"כ בעלה מגרשה מפני שהטעתו והרי היא צריכה חן ויש מן הגאונים שאמרו שאין ב"ד נזקקין לנכסי יתומים לצורך כתובת אשה אלא כשישארו הנכסים ליתומים אבל אם לא ישארו להם אין נזקקין שלא אמרו להזקק לכתובת האשה משום חן האשה אלא מפני זכות היתומים לפי שאלמנה ניזונית מנכסיהם ואם לא ישארו להם נכסים אין כאן זכות היתומים ואין שיטת התלמוד כדבריהם.

דף נט.

מיי' כתב דוקא במנה ושדה סתם מעמידין אפוטרופא אבל במנה ושדה זו אין מעמידין אפוטרופא כיון שפירש המנה והשדה שוב אין לערער והרא"ש כתב כסברא ראשונה. שאלה להרא"ש ששאלת יורש שנתן נכסי מוריש לקטן ויצא שט"ח על המוריש מי נחתינן לנכסי קטן או לא תשובה אם השטר מקויים מורידין הבע"ח לנכסים ואם אינו מקויים אין מורידין שאין מקיימין שלא בפני בעל דין:

כתב הרמב"ן שאם לוו ב"ד או אפוטרופוס של יתומים לצרכן נזקקין לנכסיהם ומוכרים בלא הכרזה ונפרעין מהם בבינונית כמו משאר בע"ח וכן בי דינא דזבין דאחריותא איתמי אי טרפוה מהלוקח גובה בלא הכרזה ודינו כשאר בע"ח ולכל מילי דנזקקין לנכסייהו בין במנה ושדה זו בין מנה ושדה סתם מקבלין העדות בפני האפוטרופוס שהאפוטרופוס הוא הבעל דין וכן עדי צוואה מקבלין אותם בפני האפוטרופוס ור"י פי' דאפי' לוה האפוטרופוס לצרכם אין נזקקין לנכסיהם והרא"ש הסכים לדברי הרמב"ן דכל מה שעשו ב"ד או אפוטרופסין לצרכן נזקקין לנכסיהן ומקבלין העדות בפני האפוטרופא אבל לוו הם בעצמם אין נזקקין לנכסיהם עד שיגדלו ולא מעמידין אפוטרופא לקבל העדות ובעדות צואה כתב ג"כ שאין מקבלין אותן בפני האפוטרופא:

והא דקאמר נמצאת שדה שאינה שלו נזקקין מיירי בשנתקבל העדות בחיי אביהם דאין מקבלין עדות אלא בפני בעל דין ובפני יתומים כשלא בפניהם דמי כדמוכח בהגוזל גבי בר חמוה דר' ירמיה כתב הרמב"ן ז"ל שאם לוו בית דין או אפוטרופוס לצרכי יתומים נזקקין לצרכיהן כשהן קטנים דלמאן דאמר משום צררי ליתא וכן למ"ד פריעת בע"ח מצוה ויתמי לאו בני מעבד מצוה נינהו כיון דאפוטרופוס לוה עליה דידיה רמיה למהוי הן שלו צדק ולא מצרכי רבנן למהוי מאן דמפקח על עסקי יתומין לוה רשע ולא ישלם וכ"ש ב"ד עצמם שלוו לצרכם וכן נראה שנפרעין במילי דידהו מן הבינונית דהא דקאמר אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית היינו במילי דאבוהון ור"י ז"ל פי' דאין נזקקין לנכסי יתומים אף במלוה הבאה ע"י עצמן משום דאין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין והאריך בראיות והסכים הרא"ש לדעת הרמב"ן ז"ל ובעדי צוואה נראה כדברי הראב"ד ז"ל דאין מקבלין עדות בפני האפוטרופוס:

לשון ריא"ז

ומז"ה אומר שהשניה גובה מבעלה נכסי צ"ב אע"פ שאינן בעין ואינה גובה נכסי מלוג ואע"פ שהן בעין ואין שיטת התלמוד כדבריו כמבואר בקונט' הראיות:

ולא תימא הא דאין לשניה מזונות היינו לאחר מיתה דהוי תנאי כתובה אבל מחיים דלא הוו מזונות תנאי כתובה אית לה דהשתא אלמנה לכה"ג דאית לה מזונות לאחר מיתה לית לה מחיים דלמא תתעכב גביה כדאיתא בפ' יש מותרות כ"ש שניה דלית לה לאחר מיתה דגם מחייס לית לה ולא תימא נמי לית לה מזונות מחיים אבל לאחר מיתה אית לה כמו אלמנה דהא בהדיא קתני בפ' יש מותרות אלמנה יש לה מזונות שניה לית לה מזונות הלכך אין לה לא מחיים ולא אחר מיתה:

דף נט:

ומיי' כתב שאם לותה ואכלה חייב לשלם וכתב הטור ואני תמיה על דבריו דבהדיא מסיק בגמ' שהוא פטור בלותה ואכלה.

דף ס.

מיי' כתב דאילונית וחייבי לאוין שהכיר בה וחייבי עשה בין הכיר בה בין לא הכיר בה ושניה דינן כשאר נשים נכסי צאן ברזל חייב לשלם אפי' ליתנהו ונכסי מלוג אי איתנהו שקלה ואי ליתנהו אינו חייב לשלם ואילונית וחייבי לאוין שלא הכיר בה נכסי צאן ברזל אי איתנהו שקלא ואי ליתנהו אינו חייב לשלם נכסי מלוג אפי' איתנהו אינו חייב לשלם והרא"ש והטור לא כתבו כן:

כתב הראב"ד ז"ל וקשה לי באלמנה לכה"ג ולא הכיר בה מ"ט לא דמיא לשניה דהא איהי מרגלא ליה דאיהי הוה ידעה בנפשה ואיהו לא ידע בה וקא מנסבא ליה הלכך ליקנסא כשניה לדידה בדידיה דנכסי מלוג לא תשקול ונכסי צאן ברזל נמי לא תשקול דהא איהו לא קנסינן ליה דהא לא ידע דעבד איסורא. ואיכא למימר כיון דפסול זרעה לא קנסינן לה דסופה ודאי בעי למיפק מיניה דלא מרגלא ליה והאי דקא מנסבא ליה יצרה תקפה:

דף ס:

והרא"ש כתב שלעולם לא תשמש בלא בדיקה וכתב עוד בד"א שהיתה כך מתחלת נישואיה ומביאה ראשונה ראתה דם אבל אם אירע לה חולי זה אחר שנשאה אז נסתחפה שדהו לפיכך אם בא עליה פעם אחת ולא מצא דם ואח"כ חזרה להיות רואה בכל עת תשמיש יוציא ויתן כתובה ולא יחזיר עולמית וכן כל אשה שנולדו בה מומין אחר שנישאת אם רצה לקיים יקיים ואם רצה להוציא יוציא ויתן כתובה כתב הרא"ש האומר על אשתו שאינה ראויה לאיש והיא אומרת שהיא ככל הנשים דבר זה יבדק ע"י נשים הגונות וכשרות ואם הן אומרות שאינה ראויה לאיש אין לה עליו כתובה ולא תנאי כתובה ואם הם אומרות שהיא ראויה לאיש הרי היא ככל הנשים וכל זמן שלא נבדקה אינו חייב במזונותיה:

ירושלמי תנא ה' שנים הראשונו' בין ביוקר בין בזול היה ביוקר והוזל ואם הוא גרם נותן ביוקר ואם היא גרמה עתן בזול היה בזול והוקרו בין שהיא גרמה בין שהוא גרם נותן בזול פי' אם היו המזונות ביוקר בה' שנים הראשונות ולא נתן לה ואח"כ הוזלו אם הוא גרם שעכב מליתן לה צריך ליתן לה כשעת היוקר. אבל אם הראשונות היו בזול אינו

חייב לשלם ביוקר אלא דמי אותן שנים כעין שבזול. תוספתא כתב לזון בת אשתו או בן אשתו הרי הן כבע"ח והן קודמין לכל אדם לא יאמר להם צאו ועשו מלאכה ואני זן אתכם אלא הן יושבין ומעלה להן מזונות כתב לזון בת אשתו ושברה האשה לבעלה שכתבה לו שובר [ופטרה] אותו ממזונות בתה לא הועיל כלום שזכין לקנון ואין חבין לו:
וכתב הרמ"ה שאינו חייב לזונה אלא בפחות שבמזונות דכי אמרי' הכל לפי כבודו ה"מ באשתו דבתנאי ב"ד קא אכלה אבל בת אשתו דאיהו חייב נפשיה יד בעל השטר על התחתונה וכתב הרא"ש ולא נהירא לי דמי שנותן מעות לבעה"ב כדי לפרנסו או עושה לו טובת הנאה כדי לפרנסו כי הך דמתני' מסתמא דעתו שיתפרנס כאחד מבני ביתו ולא שישנהו לרע מכל בני הבית שיהיו הם אוכלים בשר ושותין יין ויהיה הוא אוכל זרעונים ושותה מים ולא נתנו חכמים קצבה למזונות אלא במשרה ע"י שליש אבל כשהיא אצלו מתגלגלת עמו במה שהוא סועד הן רב הן מעט ומצינו במזון פועלים שהחמיר ר' מתיא ואמר אפי' אתה עושה להם כסעודת שלמה אי אתה יוצא ידי חובתך ורשב"ג אמר הכל כמנהג המדינה ומנהג שאדם משוה חלק אוכלי שלחנו וגם מצינו שהחמירה תורה על האדם במזון הנלוים אליו שיטיב להם עמו במאכל ובמשתה הלכך המתחייב בפרנסת אדם מחויב לפרנסו כא' מבני ביתו:
כתב הרא"ש אם מתה האם או גרשה בעלה השני שניהם חייבים לזונה ואם כל א' מהם אומר אני זנה עמי ואיני רוצה ליתן דמים כתב הרמ"ה שהדבר תלוי בה אצל מי היא רוצה להיות וכן מסתבר:

דף סא.

ופירש"י שמסר לו שטר בפני עדים שכתוב בו פלוני חייב לפלוני מנה או אני חייב לך מנה בשטר ואינו כתב ידו הוי הודאה וחייב לו אע"פ שלא אמר אתם עדי אע"פ שאילו אמר לו זה על פה היה צריך לומר אתם עדי אלימא מלתא דשטרא כשכתב לו בשטר ומסרו לו בפני עדים שאצ"ל אתם עדי אבל המודה לחבירו בחזקת שהוא חייב לו ואח"כ נודע שטעה ונתברר הדבר בעדים או שהודה לו מלוה שאינו חייב לו הרי זו הודאה בטעות ואינו כלום אפי' מסר לו השטר בעדים ועדים חתומים בו ור"ת פי' דלא מיירי בהודאה שמודה בדבר שחייב בו אלא מתחייב לו עתה מנה וכותב בכתב ידו אני פלוני חייב לך מנה ומוסר לך השטר ובמסירת זה השטר מתחייב לו עתה במנה אם מוסרו לו בפני עדים גובה ממשעבדי ואם מוסרו לו בינו לבין עצמו גובה מבני חורין. והרמ"ה פי' שאמר לו זה הלשון מנה אני חייב לך בשטר וכ"כ מיי' כתב לו בשטר הריני חייב

לך מנה אע"פ שאין שם עדים או שאמר לו בפני עדים הרי אני חייב לך מנה בשטר אע"פ שלא אמר אתם עדי כיון שאמר בשטר חייב אע"פ ששניהם מודים שלא היתה לו אצלו כלום שכבר שעבד עצמו כמו שמשתעבד [הערב] וכתב עוד לוה שכתב שטר אע"פ שאין בו עדים ונתנו למלוה בפני עדים הרי זה מלוה בשטר והוא שאינו יכול להזדייף ויקראו העדים שנמסר לפניהם ויש מהגאונים שהורו שצ"ל לעדים שמסרו בפניהם חתמו והעידו שנמסר בפניכם:

לשון ריא"ז

הבא להתחייב לחבירו בדבר שאינו מחויב בו במקום שאינן חובת ממון כגון שאמר הריני מחויב ליתן לך מנה אע"פ שאמר לעדים אתם עדי ואע"פ שכתב לו שטר חתום ומסרו לו ה"ז אינו מתחייב לו אא"כ קנו מידו כמבואר בק"ה:

כתב סמ"ג דקדק רבינו שמואל דהא דנקנית באמירה דוקא שעמדו וקדשו בתוך הדברים ועשו קדושין כדמשמע לשון עמדו ואומר ר"י שאין זו ראיה שדרך התלמוד בלשון זה והטור נמי כתב כרשב"ם וכתב מיי' צריך שיהיו הדברים שפסקו מצוין ברשותו שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם:

וא"ת הא דאמרי' לקמן בפ' בתרא הפוסק מעות לחתנו ופשט לו הרגל תשב עד שתלבין ראשה וכיון דהן הן דברים הנקנים באמירה יוציא ממנו בב"ד מה שפסק לו וי"ל דמיירי בנישואים שניים ורשב"ם תירץ דהכא מיירי שקדשו מיד בשעת הפסיקתא דקאמר עמדו וקדשו הן הן וכו' והרמ"ה תירץ דמיירי בשאין לו מעות לפרוע הפסיקתא. פסק רבינו מאיר דוקא מה שפסק האב בדבר התלוי בו בזה יש ממש כגון כמה אתה נותן לבנך כך וכך וכו' אבל פסק על בנו דבר התלוי בבנו כגון ללכת אחריה למקום פלוני או כל כי האי גוונא אין פסק שלו לא מעלה ולא מוריד:

כתב סמ"ג בשם רבינו מאיר דרב אשי סובר דדברים הללו של פסיקה נקנית באמירה לבד בלא קנין וכתיבה כלל ורבינא סובר שלכל הפחות צריכין ליכתב וצריך לדקדק הלכה כדברי מי שהרי דין גדול תלוי בזה על נדוניית חתנים עכשיו שאין רגילות לכתוב ובסדר תנאים ואמוראים כתב רב יוסף טוב עלם דרבינא ורב אשי הלכה כרבינא וריב"א פסק כרב אשי שהיה גדול ממנו פירש"י שאפי' אם שניהם רוצים לכותבם ולהחתים עדים בדבר אין שומעין להם כדי שלא יוכל לטרוף ממשעבדי וכן נראה דעת מיי' שכתב דברים אלו לא ניתנו ליכתב לפיכך אינו כשטר (מזוייף) בכך ור"י פי' ודאי אם שניהם רוצים לכותבם הרשות בידם אבל מדעת א' לבדו אין לנו לכותבם ולעשות שטר עד שירצו שניהם:

לשון ריא"ז

שנים שבאו להתחתן יחד ואמרו זה לזה כמה אתה נותן לבנך כך וכך וכמה אתה נותן לבתך כך וכך ומתוך אותן הדברים עמדו וקדשו נתחייבו באותן הדברים בדבור בלבד לפי שע"י חיבת החיתון גומרים ומקנים זה לזה כאילו הקנו ע"י דבר שראוי להקנות ואין כותבין שטר על כך אלא על דעת שניהם שיכול לומר כל א' וא' איני רוצה לשעבד קרקעותי בשטר אלא הרי היא עלי כמלוה על פה:

דף סא:

כתבו מיי' וסמ"ג וטור דהבת אצל האם לעולם אפי' אחר ו' שנים כיצד היה האב ראוי לצדקה מוציאין אותה ממנו בעל כרחו וזנים אותה אצל אמה ואפי' ניסת האם לאחר ובתה אצלה אביה זן אותה משום צדקה עד שימות האב ותיזון מנכסיו בתנאי כתובה והיא אצל אמה ואם לא רצתה אמה שיהיו בניה אצלה אחר שגמלתן אחד זכרים ואחד נקבות הרשות בידה ונותנין אותן לאביהן או משלכת אותן לקהל אם אין להם אב והם מטפלין בהם:

י"א הא דאמרי' בת אצל האם היינו באלמנה דלא שבקינן לבת בהדי קרובי אביה אלא אצל אמה אבל בגרושה שבקינן לה אצל אביה והרמ"ה כתב שראה בתשובת הגאונים דה"ה בגרושה והביא ראיה ממתני' דהנושא את האשה סתמא קתני ומשמע בין גרושה בין אלמנה ועלה קתני למקום שהיא אמה לאשמועינן דבת אצל האם אפי' בבת גרושה נמי:

ואם גם ראובן אינו מוצא לטחון לדעת ר"י יכול לחזור בו מהשכירות אם אין שמעון רוצה ליתן לו דמים והרא"ש כתב אע"פ שראובן אינו מוצא למי יטחון אינו יכול לחזור מהשכירות וגם אין שמעון נותן לו דמים אלא טוחן לו כמו שהתנה:

וכתב הרמ"ה שאין טענה זו אלא כשאינן בניה כגון באשת אב או שלא הניח בנים אלא אחיו יורשין אותו אבל אם היא אמם אינה יכולה לטעון כך דגבי אמם ליכא למיחש להכי:

כתב ר"ח כגון הא דאמרן נר לא' נר לק' כל כי האי גוונא אין נותנין אבל כגון פת וכיוצא בו נותנין ואפי' בבית אביה וכ"ש נעלים ומלבושים וכיוצא בהם ע"כ ורבינו ברוך כתב שאינו מקבל עליו כך אלא כשהיא בביתו ולא בבית אחר שכך כתב את תהא יתבא בביתי וכו':

דף סב.

כתב סמ"ג שרבינו שמשון בשם ר"י כתב דהא דאמרי' הכא דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום זהו בין במנה בין במאתים בין במזונות האשה והבנות בין במקום שכותבין בין במקום שאינן כותבין בין נקיטא כתובה בין לא נקיטא כתובה אי טעין ואמר פרעתי לא מהימן וכן השיב ר"י בתשובה וגם הא דאמרי' דכותבין שובר כך הלכה ואע"פ שיש להקשות מאביי שם בפ' גט פשוט לדבריו שבפ"ק דסוטה מ"מ כך הלכה כסתם תלמוד דגט פשוט דכותבין שובר ובספר חפץ כתוב שכך היה נוהג מר חפץ גאון שמביאין ב' או ג' כתובות מקרובותיה ונותנין כפחות שבהם:

אם נותנין לה מזונות בין בבית אביה בין בבית בעלה ואפי' לאחר שתינשא ונשבעת אע"פ שהיא נשואה ובעל התרומות כתב שאם נישאת שוב אינה נאמנת ואין נותנין לה אא"כ תביא עדים שלא קבלתה והרא"ש כתב כסברא ראשונה:

ונראה מדברי הרמב"ם שאין הוכחה משתיקה מחילה אלא לעיקר אבל לתוספת לא והרא"ש כתב שגם התוספת מוחלת אבל הנדוניא אינה מוחלת ואם יש לה עדים ממנה גובה אותה לעולם ודוקא באלמנה הויא שתיקותה מחילה כשאין כתובה בידה אבל גרושה גובה לעולם כשאר בע"ח:

לשון ריא"ז

אחר כ"ה שנה אינה גובה כתובתה הואיל ולא היתה ניזונית ושתקה כל זה הזמן כבר מחלה כתובתה והתוספת אבל הנדוניא הרי היא כמו חוב ואינה נמחלת בשתיקה כמו שביאר מז"ה לפיכך צריכה להזכיר כתובתה בתוך כ"ה שנה [ועי' תוס']:

דף סב:

ויש מן הגאונים שכתבו שאין פוסקין מזונות עד שתביא כתובתה דשמא מחלה כתובה ואין לה מזונות ומיי' כתב שפוסקין לה אפי' אין כתובתה בידה וכן כתב הרא"ש כתב מיי' שב"ד פוסקין לה מזונות ואין חושבין על מעשה ידיה עד שיבא בעלה ואם מצא שעשתה הרי הוא שלו וכן אם לא עמדה בדין אלא מכרה לעצמה למזונות מכרה קיים ואינה צריכה לא שבועה ולא הכרזה עד שיבא בעלה ויטעון או עד שתבא לגבות כתובתה אחרי מותו ואז מגלגלין שלא מכרה אלא למזונותיה שהיא צריכה לה והרא"ש כתב שאין ב"ד פוסקין לה עד שידקדקו אם לא יספיקו לה מעשה ידיה שהיא רגילה לעשות שכשנפרעים מנכסיו של אדם שלא בפניו ראוי הוא שיהפכו בזכותו:

לשון ריא"ז

מי שהלך למדינת הים כל ג' חדשים הראשונים אין פוסקין לה מזונות שאין אדם מניח ביתו ריקן מכאן ואילך פוסקים לה מזונות לפי כבודה ומחשבין לה מעשה ידיה כמבואר בקונט' הראיות:

וכתב סמ"ג בשם ר"י דהאי נאמן פירושו נאמן להצריכה שבועה שאם לא תהא נאמנת בשבועה לא תמצא מי שילוה לה מפני שיראים להפסיד וכן אם באת לגבות כתובתה לאחר מותו אז מגלגלין עליה שבועה שלא מכרה אלא למזונות שהוכרחו לה פי' ר"י שנאמן להשביעה אם ב"ד פסקו ומכרו ונתנו לה ואפי' לותה ואכלה צריך לשלם מה שלותה על פי שבועתה ורש"י פי' שנאמן בשבועה אפי' להוציא מידה מה שפסקו ונתנו לה כ"ש שלא יפרע מה שלותה ומיי' חולק בדבר וכתב אם פסקו לה ב"ד ומכרו ונתנו לה או שמכרה היא בעצמה נאמן להשביעה ונשבעת בנקיטת חפץ שלא הניח ואם לותה נאמן הוא בשבועת היסת ונפטר ונשאר החוב עליה לא לותה ולא מכרה אלא דחקה עצמה ביום ובלילה ועשתה ואכלה אין לה כלום והרא"ש הסכים לדעת רש"י דכיון שהוא מוחזק וטוען ברי אין מוציאין מידו וכן יראה מדעת רבינו שכתב בתשובה ששאלוהו באשה שהלך בעלה למדינת הים ובעלה שגר לה מזונות ובחזרתו מצא עליה חשבון מהוצאה שהוציאו עליה אביה ואחיה והשיב שבעלה יחשוב מה ששיגר לה ומה שהניח לה ואם ישבו כדי ספוקו כשיעור שפסקו לה חכמים על הדרך שאמרו עולה עמו ואינה יורדת עמו עם מה שמתחייב במעשה ידיה פטור במה שלותה ואם יפחות יפרע מה שנפחת ואם האשה אינה מודה בחשבון ששיגר לה בעלה ישבע שבועת היסת ונפטר ע"כ:

לשון ריא"ז

ואם בא בעלה ואמר הנחתי לה מזונות נאמן ע"י שבועה ומחזרת לו מה שנתנו לה ב"ד כמו שביאר מז"ה:

כתב הרא"ש ובפ"ק דב"מ על מציאת האשה שגרשה כתבתי דלא קשה מהכא מידי לגמ' דבני מערבא:

דף סג.

כתב סמ"ג בהרבה ראיות יש להוכיח דאם לותה ואכלה חייב הבעל כשיבא לשלם אפי' לא לותה בב"ד וכן יש להוכיח מפי' רש"י ואמנם רבותינו הצרפתים בשם ר"ת כתבו שתצטרך שתלוה האשה בב"ד ופי' ר"י דוקא שלותה אחר שפסקו לה ב"ד אבל אם לותה קודם שפסקו לה ב"ד אם ירצה לא ישלם כי יאמר היה לה להתפרנס ממעשה ידיה

והרא"ש כתב אם לותה בעדים אף בלא ב"ד דחייב לפרוע ומוציאין מן הבעל ואם יאמר כשיבא צאי מעשה ידיך שעשית או שהיה לך לעשות במזונותיך רשאי ואינו משלם מה שלותה אע"פ שאינה מספקת כל צרכיה במעשה ידיה כיון שמספקת לדברים גדולים היתה דוחקת ומצמצמת עצמה כדי שלא תתבייש לבא לב"ד על עסק מזונותיה אבל ב"ד אין פותחין לו בטענה זו אלא אומרים לו צא ופרע מה שלותה ואם מעצמו יטעון רשאי אם ידוע שהיא מספקת לדברים גדולים אבל אם אינה בת מלאכה לאו כל כמיניה לטעון כך ואם קדמו ב"ד ופסקו לה כיון שבאתה לפני ב"ד גלתה דעתה שאינה רוצה להתפרנס בדוחק ואין לו עוד טענה על מעשה ידיה כי מסתמא כשב"ד פסקו לה מזונות דקדקו מה שצריכה יתר על מעשה ידיה שרגילה לעשות ע"כ:

והתוס' כתבו דוקא אם לותה אחר שפסקו לה ב"ד מזונות משום דקשיא להו ההיא דלעיל ואם אמר צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי כלומר לא אפרע כי היה לך להתפרנס ממעשה ידיך ומתני' דחנן דאמר איבד מעותיו משום דפרנס מעצמו הא אם לותה משלם מיירי כשפסקו לה ב"ד תחלה והרא"ש כתב דאם לותה בעדים אף בלא פסק דין חייב לפרוע ומוציאין מן הבעל מה שהלוה לה ואם בא ואמר צאי מעשה ידיך רשאי וכו' כמבואר בהגה"ה דלעיל והני מילי היכא דטעין הכי אבל אי לא טעין לא טענינן ליה ורמב"ם כתב שמי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות שאין ב"ד אומרים לה שתעשה ותאכל אלא פוסקים לה מזונות והרא"ש כתב דלא מסתבר כלל שהדבר ראוי כשנפרעין מנכסי האדם שלא בפניו שיש להפך בזכותו אבל אחרי ששב בעלה ולא אמר צאי וכו' אז לא טענינן ליה:

כתב הרמ"ה ז"ל ממה שחייב הבעל לשלם מה שלותה אשתו קטנה שמעינן דקטן שלוה בקטנותו כשהגדיל חייב לשלם דאי סלקא דעתך דקטן שלוה פטור אמאי משלם הבעל מה שלותה דכל היכא דהיא פטורה בעל נמי לא מחייב דקי"ל כחנן דאמר הניח מעותיו על קרן הצבי אלא הכא היינו טעמא דמחייב משום דשקלא להו דרך הלואה וכיון דמחייבת למלוה בעלה נמי מחייב וה"ר יונה חלק עליו ועיין בהרא"ש:

דף סג:

ופירש"י דבכל חוב איירי וכ"כ מיי' אבל ר"ת פי' דלא איירי אלא בפורע חוב מזונות אשתו שאין חיובו כל כך ברור אע"פ שהוא חייב במזונות אשתו דאם לא היה זה מפרנסה לא היה הבעל חייב שהיתה מצמצמת במזונותיה אם לא היתה מוצאה מי שמפרנסה אבל בשאר חובות לא וכן היא מסקנת הרא"ש:

לשון ריא"ז

וכן הפורע חובו של חבירו שלא מדעתו הניח מעותיו על קרן הצבי ואפי' היה תופס המלוה משכון של לוה והלך זה ופרעו שלא מדעתו עד שהחזיר לו המלוה משכונו אבד זה מעותיו כמבואר בק"ה משם תלמוד א"י:

הרמב"ן כתב דוקא שמשכנוהו בשביל מס הקצוב והוא שלקח ממנו בפירוש בשביל פלוני ובפני עדים אבל תפסוהו בשביל חבירו על מה שאינו קצוב אינו צריך לשלם:

שאלה להרא"ש ראובן ושמעון היו להם שטרות בשותפות והיה כל א' מהם חייב מס לקהל והיו השטרות ביד ראובן ולקחו אותם ממנו בשביל מס שהיה חייב וגבו אותם ושואל שמעון מראובן חלקו מן השטרות ואומר כיון שפרעת בהם המס שלך תפרע לי חלקי מהם וראובן אומר כיון שגם אתה חייב במס ואותם השטרות היו של שנינו עלה חלקי מהם בפרעון מס שלי וחלקך בפרעון מס שלך. הדין עם שמעון כיון שנכו לראובן מס שלו מפרעון אלו השטרות הרי פרע חובו בשל חבירו וצריך לשלם לו ומה שאומר לפרוע בחלקו בשבילו המס שהוא חייב אינה טענה כיון שחייב לפרוע לו חלקו מהשטרות אינו פרעון אם לא שיתנהו ליד שמעון או למקום שציוה ליתנו אבל ליתנו בעל כרחו של שמעון למי שיש לו ממון ביד שמעון לאו כל כמיניה ולאו פרעון הוא:

ראובן תבע מנה משמעון ואמר אמת היה לך בידי אבל אני רוצה לתופסו בשביל שמשכנו אותו בשביל מס הקהל ואני איני פורע מס בכאן והקהל חייבין לפרוע ואתה מפורעי המס ואני רוצה לגבות ממנה שיש לך בידי הדין עמו כיון שמשכנו אותו בשביל מס הקהל אם הוא תופס בממון של א' הקהל יתפסנו בחובו כי אינו מחויב לגבות ע"פ הפנקס מכל א' וא' כי הם שותפין לפרוע חובו והם אחראין זה לזה:

לשון ריא"ז

וכן הנתפס על חבירו וגבו ממנו מס חבירו חייב לשלם לו כמבואר בק"ה משם תלמוד א"י:

ורשב"ם פסק כאדמון דאמר לעולם ירשו הבנים הכל והטור כתב כרבינו וכן סמ"ג וכן מיי' וכתב הרא"ש ז"ל אע"ג דפסקינן לקמן כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו ומההיא פסקא פריך תלמודא לקמן אלמא הוי עיקר מ"מ רבינו חננאל ורב אלפס ור"ת ז"ל פסקו דלית הלכתא בהך כוותיה דסוגיא דתלמודא דלא כוותיה בפ' נערה ובפ' הנושא ובפ' מי שמת והיה אומר ר"ת ז"ל דאדמון לאו לפלוגי אחכמים הוא דאתא אלא אתמוהי בעלמא קא מתמה ואמר ר"ג יפה אמר אדמון שהיה מתמיה:

כתב הרמב"ם תבעו במנה של מלוה והודה לו בנ' אבל אמר שאינו מלוה אלא פקדון בזה הורו רבותינו שהוא מודה מקצת הטענה שהרי זה תבעו בק' והודה לו בנ' מה לי מלוה מה לי פקדון והראב"ד השיג עליו וכתב דמלוה ופקדון שני ענינים הם ואם תבעו מלוה ופקדון והודה לו בא' מהן לא חשיב מודה במקצת וכתב עוד שאם תבעו בחוב של אביו והודה לו בחוב של עצמו דהוה ליה כמו טענו חטים והודה לו בשעורים והרא"ש הסכים לדעת מיי' גם אינו נראה שדימה טענו בחוב של אביו והודה לו בחוב של עצמו לטענו חטים והודה לו בשעורים אלא נשבע היסת על חוב של אביו ופורע לו חובו:

והא דאיצטריך רבה למיפסק הלכה כיוצא בו טפי מכל שאר פסקי הלכה שבתלמוד דממילא מדמינן מלתא למלתא ההיא דחנן איצטריך דלא תימא דוקא בפורע מזון אשתו שאינו חיוב גמור כ"כ הוא דפטור קמ"ל דאף בשאר חובות נמי הלכה כמותו וכיוצא בו דאדמון איצטריך דלא תימא שאני הכא דהויא כמו רימון בקליפתו:

דף סד.

ובירושלמי מעמידה בפסק במעמדה אבל לא פסק במעמדה אפי' רבנן מודו וכתב מיי' בד"א בגדולה אבל בקטנה שפסקה על עצמה כופין אותו ליתן גט או יכנוס בלא נדוניא ע"כ וי"א דאפי' פסקה היא אם בפני אביה פסקה אומרת לו כנוס או פטור וכך היא מסקנת הרא"ש:

לשון ריא"ז

ואם יש בידה ליתן ואינה נותנת הרשות בידו לעגנה כל זמן שירצה ואינו לא כונסה ולא פוטרה כמבואר בק"ה ולפי מה שתקנו הגאונים שהמורדת בבעלה כופין הבעל לגרש אף זו יכולה למרוד בו וכופין אותו לגרש כמו שביאר מז"ה:

לשון ריא"ז

אפי' מת המערער ולא טען יכולין היורשין לטעון טענת אביהן מספק ולומר אילו היה אבינו קיים שמא טען כך והרי הוא כמי שטוען אביהם וכן האפוטרופוס של יתומים יכול לטעון בשבילם ומז"ה אומר שאם לא טענו היתומים או אפוטרופוס שלהם אין ב"ד טוענין בשבילן טענה ואני אומר שאם אינן יודעין לטעון היתומים והאפוטרופוס ב"ד טוענין בשבילם:

ומדברי הרא"ש ז"ל משמע שצריך שימתין הדיין עד שיטעון האפוטרופא ולכך אמר אביי אבד זכותו כדי שישוב האפוטרופוס ואם לא היה האפוטרופוס יודע להשיב היה אביי טוען בשביל היתומים כדברי ר' יוחנן. והא דלא קאמר אילו הוה אבוהון קיים הוה טוען

מזוייף משום דטוענת מזוייף לאו טענה מעלייתא היא כיון שהלוקח והמוכר מכחישין אותו ולא שכיחא ושיהא אביהם טוען מזוייף ומלתא דלא שכיחא לא טענינן ליתמי אבל חזרתיו ולקחתיו ממנו טענינן להו:

דף סד:

וכתב ה"ר יונה והוא שיש בתלם ט' קבין שהוא שיעור שדה שהרי כתב לו מיצר פלוני שדה פלוני ואין שדה פחות מט' קבין ואם טען על התלם שהודיתי לו חזרתי ולקחתיו ממנו אם אין כתב ידו יוצא ממקום אחר נאמן במיגו שאין זה כתב ידו ואצ"ל אם החזיק ג' שניה אחר ההודאה שהוא נאמן והרמ"ה כתב אפי' אם כתב ידו יוצא ממקום אחר נאמן במיגו שיכול לומר על תנאי מכרתיה לו ולא נתקיים התנאי שמה שיזכה בו מכח הודאתו של זה שחתם בה אין הודאה גמורה שלא יכול לומר על תנאי היה וכתב עוד הא דנאמן לומר חזרתי ולקחתי ממנו התלם אע"פ שכבר הודה לו עליו היינו דוקא מקמי דנפק מבי דינא אבל אי נפק מבי דינא לא מהימן אימור טענתיה אגמריה:

כתב מיי' ואם החזיק בדרך ואמר זה דרכי אין מסלקים אותו אלא בראיה ברורה:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שאילו אבדה דרכו של זה אחר שקנה היחיד מן הרבים יכול לטעון עליו זה דרכי אצלך הוא ונותן לו הפחות שבדרכים כמבואר בק"ה:

וכתב הרא"ש ואם ירצה אחר לקיים החלוקה וליתן לו משלו וחבירו יתן לו מעות הרשות בידו:

וי"א שטענה זו אינה אלא כשאין לו שדות אחרות וה"ר יונה כתב אפי' יש לו שדות אחרות יאמר המלוה הייתי ירא שהיו עליך חובות אחרים מוקדמין דלכך מכרתי לך זה השדה שאם יהיו עליך חובות מוקדמין אני אקח חלקי מזה השדה שמכרתי לך דלוה ולוה ואח"כ קנה משועבד לשניהם וכך היא מסקנת הרא"ש:

כתב הרמ"ה לא שנא באתרא דיהבי זוזי והדר כתבי שטרא ל"ש באתרא דכתבי שטרא והדר יהבי זוזי יכול לומר לו היה לך ליפרע מחובך ולא דמי למוציא שט"ח על חבירו ומכר לו השדה דבאתרא דכתבי שטרא והדר יהבי זוזי שאינו יכול לומר אילו הייתי חייב לך היה לך ליפרע מחובך שיכול לומר חששתי שמא תוצא המעות ולכך מכרתי לך השדה שאוכל למשכנך אבל הכא אפי' באתרא דכתב שטר והדר יהבי זוזי יכול לומר לו היה לך ליפרע וי"א דהכא נמי אם כותבין השטר תחלה אין הלוה יכול לטעון היה לך ליפרע מחובך שיאמר המלוה הוצרכתי למעות ולא יכולתי ליפרע ממך והכי מסתברא

לפיכך אם הוא במקום שהמלוה נותן ללוה את המעות ואח"כ כותב השטר יכול שמעון לומר לראובן אילו הייתי חייב לך למה לוית ממני דהיה לך לתפוס המעות בחובך ואפי' אם יש לראובן זיבורית ולשמעון עידית אין יכול לומר לויתי ממך כדי שאגבה מעידית ממך ואגבה אותך הזבורית שלי שאפי' אם לא לוה ממנו יכול לגבות הזבורית שלו ואם לוה ממנו כדי להגבותו הזיבורית שלו אין דרך בני אדם ללות כדי למכור נכסיהם ואם אמר כוונתי למוכרה ושיפרע ממנה המעות כך היה יכול ללוות מאחר כדי להגבותו את הזיבורית שלו ואם במקום שנוהגי לכתוב השטר ואח"כ נותנין המעות אז אינו יכול לומר היה לך ליפרע מחובך כדפרישית אלא כל אחד ואחד גובה חובו:

דף סה.

כתב הטור ואם מת אי מהם והניח יתומים קטנים ולא הניח קרקע מדינא דגמ' היתומים גובין מטלטלין והוא יפסיד ואם הוא פיקח יגבה אותם קרקע וחוזר וגובה אותו מהם ועכשיו שתקנו הגאונים שגובין ממטלטלי דיתמי כל א' עומד בשלו אפי' לא הניח להם אביהם כלום שאם יגבו מזה אפי' מעות חוזר וגובה אותה מהם וכתב הרמב"ן אפי' היתומים קטנים אין אומרים שהם יגבו מיד ולא יגבה מהם עד שיגדלו כיון שתפס מחיי אביהם שנים שיש לכל אחד מהם שטר במנה על חבירו והם שוין בנכסיהן דדינא הוא שיעמוד כל א' בשלו ומכר אחד מהם חובו לאחר והלוקח בא לתובעו וטוען הלוה כיון שכל א' וא' עומד בשלו הוי השטר כמו פרוע וכשם שהוא לא היה יכול להוציא ממנו כך אתה שבא' מכחו לא תוציא ממני כלום כתב הרמב"ן שאין שומעין לו שאין השטרות בחזקת פרועין אלא שאין ב"ד נזקקין להן משום אפוכי מטראתא תדע שאם אח"כ קנה זה עידית ובינונית ואין לשני אלא זיבורית כל א' גובו חובו אע"פ שבשעת הלואה היו שניהם שוין בנכסיהן אלא כך הוא הדין הלוקח גובה מן הלוה וחוזר הלוה וגובה מן המוכר מבני חורין ואם אין לגובה נכסים אם גבה הלוקח קרקע מזה חוזר וגובה ממנו שהרי הוא משועבד לו לחובו ואם גבה ממנו מטלטלין רואין אם שעבד לו מטלטלין אגב מקרקעי שקנה ושיקנה חוזר וגובה אותו ממנו ואם לאו אינו טורף ממנו כלום:

כתב הטור ונראה דה"ה בכל ארץ וארץ כיוצא בזה לפי מה שהיא חלוקה בגבולותיה וכתב הר"ם מרוטנבורק אם הוא מיהודה וקדשה בגליל אם לא נשאה בגליל אלא בעבר הירדן צריכה לילך אחריו ליהודה שהיה מקומו בשעה שקדשה ובנושא אשה ביהודה והוא מיהודה שאינו יכול להוציאה משם לגליל גם בזה כ' הר"ם מרוטנבורק שאינו יכול להוציאה מאותו הארץ אפי' להביאה לארצה כגון אם הוא מיהודה ונשאה שם אינו יכול

להוציאה משם ולהביאה לגליל אפי' היתה מגליל:

לשון ריא"ז

וכן כל שאר הארצות שהן כעין יהודה דנין אותו כמותן ואם היה בן גליל שנשא אשה ביהודה מוליכה למקומו כמו שמבואר בתוספתא ואם התנו ביניהם הכל לפי התנאי אף במקום שרשאי להוציאה מוציא מנוה הרע לנוה היפה אבל לא מנוה היפה לנוה הרע כמב"ה:

פי' סמ"ג שנוה היפה בודק מפני שהיא צריכה להטפל ולבדוק עצמה בנוה היפה כדי שלא תהא קלה בעיניו וכעורה ורש"י פי' בודק את הגוף ששינוי ווסת תחלת חולי מעים וכן פי' בערוך:

דף סה:

ירושלמי הוא רוצה לעלות והיא אינה רוצה כופין אותה לעלות היא רוצה לעלות והוא אינו רוצה אין כופין אותו לעלות וכתב ה"ר מאיר דירושלמי איירי בזמן הזה ומתניתא דקתני דכופין אותה לעלות איירי בזמן הבית ואין תירוץ זה מספיק דאי איירי בזמן הזה למה כופין אותה אלא נראה שאין חילוק בין בזמן הזה לזמן הבית כסתמא דמתניתא. כתב ר"ת מי שהוא מיהודה והביא אשה מגליל ליהודה ונשאה שם אין כופין אותו לצאת ממקומו אחריה אבל אם הלך הוא לגליל ונשאה שם אז כופין אותו לעמוד שם עמה ואם האיש ואשה ממקום אחד ביהודה אע"פ שנשאה בגליל כופין אותו לצאת מגליל אפי' מעיר לכרך ומכרך לעיר ואם האיש מעיר והאשה מכרך או איפכא ושניהם מיהודה ונשאה בעירו אין האשה יכולה לכופו להניח מקומו כיון שאין המקומות שוים והוא נשאה בעירו וכ"ש שאין האיש יכול לכופה להניח מקומה כיון שאין שני המקומות שוין ונשאה בעירה אבל אם מקומותיהם שוים שתיהם כרכים או עיירות כופין לאיש לעזוב את מקומו אע"פ שנשאה במקומו:

שאלה להרא"ש ראובן שטוען כי קודם הנישואין התנה עם אשתו שישאנה במקומה על תנאי שאחר הנשואין תבא אליו לדור במקומו והיא מודה בזה התנאי אלא שאומרת אח"כ כשנישאת כתב בכתובה שלא יוציאנה ממדינה זו למדינה זו ובטל התנאי הראשון ואינה רוצה לצאת ממקומה תשובה לא נמחל תנאי הראשון בזה כי הכתובה נכתבה כמו שרגילין לכתוב בכל הכתובות ולא כוון לעקור תנאי שהתנה בפירוש ועוד שהוצרכה לתנאי הכתובה שכתב שלא יוציאנה ממקומה דהיינו מדינה שקבלה לדור בה ואדעתא

דהכי ניסת לו שתדור שמה ולא יוכל להוציאה משם נמצא תנאי הכתובה אינו עוקר תנאי הראשון כלל ואם אינה רוצה לדור עמו במקומו אינו חייב במזונותיה:

סמ"ג כתב נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בא"י נותן לה ממעות קפוטקיא כרבינו כתב הטור ואם מעות מקום הגירושין טובים משל מקום הנשואין נותן לה ממעות מקום הנשואין אע"פ שבשאר חוב נותן לעולם ממעות של המקום שנשתעבד בו בכתובה הקילו ור"ת כתב שגם כתובה נגבית לעולם לפי המקום שנשתעבד בו אבל רבינו ומיי' וכל הגאונים כתבו כסברא ראשונה כתב מיי' בד"א כשהיה כתוב בכתובה מעות סתם אבל אם פירשה בה מטבע ידוע בין בעיקר בין בתוספת הרי הוא כדין המלוה לחבירו מטבע ידוע שיפרע לו מה שהלוהו:

וסמ"ג כתב דכתובת בתולה היא דאורייתא והאריך בראיות לבאר זה וכ"כ התוס' ומיי' כתב כרבינו וכן כל הגאונים:

והרא"ש כתב ודאי כתובה דרבנן אלא שתקנו חכמים נ' סלעים של צורי כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ואסמכוה אקרא כמוהר הבתולות ומש"ה יש מקומות שנוהגים לכתוב כסף זוזי מאתן דחזו ליכי מדאורייתא שלא יטעה אדם לומר כיון שהיא דרבנן לא תגבה אלא נ' סלעין דרבנן והכותב כסף זוזי מאתן דחזו ליכי לא הפסיד:

מכאן אתה למד שטר שאין כתוב בו שום מקום שנכתב בו כשר לכל דבר וה"ה לשטר שאין כתוב בו זמן כלל שהוא כשר ואע"פ שעדות זו אי אתה יכול להזימו אין לחוש בדיני ממונות מיי' פרק י"ז מהל' מלוה: